

2013

Groene schoolpleinen

Een wetenschappelijk onderzoek naar de effecten voor basisschoolleerlingen

Dr. Jolanda Maas
Rebekah L. Tauritz, MSc
Arianne van der Wal, MSc
Dr. Dieuwke Hovinga

Colofon

Titel: **Groene schoolpleinen**
Een wetenschappelijk onderzoek naar de effecten voor basisschoolleerlingen

Auteurs: Dr. Jolanda Maas ¹
Rebekah L. Tauritz², MSc
Arianne van der Wal¹, MSc
Dr. Dieuwke Hovinga ³

¹ VU Amsterdam, afdeling Sociale en Organisationspsychologie

² Stichting Veldwerk Nederland

³ Lectoraat Natuur & Ontwikkeling Kind, Hogeschool Leiden in samenwerking met Stichting Veldwerk Nederland en Thomas More Hogeschool

Contact: Dr. Jolanda Maas, jolandamaas@hotmail.com

Redactie: Marjoleine Verkerk, MSc

Beeldmateriaal: De foto's in dit rapport zijn gemaakt door Rebekah Tauritz. Op de omslag staat links het duikelrek (De Bundertjes) en rechts de bostuin (Wilhelminaschool).

Uitgever: Vrije Universiteit te Amsterdam

April, 2013

Het rapport is down te loaden via:

<http://www.hsleiden.nl/lectoraten/natuur-ontwikkeling-kind/>

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door Productschap Tuinbouw, Jantje Beton, Knooppunt bouwen met groen, De Groene Campus en VHG.

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgevers.

Groene schoolpleinen

Een wetenschappelijk onderzoek naar
de effecten voor basisschoolleerlingen

Dr. Jolanda Maas, Rebekah L. Tauritz, MSc, Arianne van der Wal, MSc, Dr. Dieuwke Hovinga

Inhoudsopgave

	Samenvatting	1
1	Inleiding en onderzoeksvragen	7
1.1	Inleiding	7
1.1.1	Maatschappelijke (gezondheids)problemen bij kinderen	7
1.1.2	Groene schoolpleinen als mogelijke oplossing van maatschappelijke (gezondheids)problemen bij kinderen	7
1.2	Onderzoeksvragen	8
1.3	Theoretisch model	8
	Leeswijzer	9
2	Methode	10
2.1	Type schoolplein	10
2.2	Scholen	10
2.2.1	Wilhelminaschool	11
2.2.2	De Bundertjes	12
2.2.3	De Stroom	13
2.2.4	De Lindt	13
2.2.5	Brandevoort	14
2.3	Leerlingen	14
2.4	Concentratietest	15
2.4.1	Data-analyse concentratietest	15
2.5	Werkboekje	16
2.5.1	Data-analyse	16
2.6	Ouders, leraren en directeuren	18
2.6.1	Vragenlijst ouders	18
2.6.2	Leraren (n=15) en directeuren (n=5)	18
3	Gebruik, waardering en welzijn	20
3.1	Groene schoolpleinen vaker gebruikt als onderwijsleeromgeving	20
3.2	Hogere waardering voor groene en groen-grijze schoolpleinen	20
3.3	Welzijn op school	21
3.4	Conclusie	23
4	Concentratievermogen voor én na de pauze	24
4.1	Concentratievermogen verbetert na de pauze	24
4.2	Effect van type schoolplein op het concentratievermogen	24
4.3	Interactie-effect geslacht en type schoolplein	24
4.4	Conclusie	25
5	Wat kinderen waarderen; fijne en nare plekken op het schoolplein	26
5.1	Fijne en nare plekken op het groene schoolplein	26
5.1.1	De Bundertjes	26
5.1.2	De Wilhelminaschool	28
5.2	Fijne en nare plekken op het groen-grijze schoolplein	31
5.2.1	De Stroom	31
5.2.2	De Lindt	34
5.3	Fijne en nare plekken op het grijze schoolplein	37
5.3.1	Brandevoort	37

5.4	Conclusie	39
5.4.1	Redenen waarom kinderen inrichtingselementen waarderen	39
5.4.2	Inrichtingselementen die kinderen (niet) waarderen	40
6	Ervaringen met en gebruik van het schoolplein volgens leerkrachten en directeuren	41
6.1	Ervaringen met het schoolplein	41
6.1.1	Mening leerkrachten en directeuren over het schoolplein	41
6.1.2	Mening van leerlingen over het schoolplein volgens de leerkrachten en directeuren	42
6.1.3	Mening van ouders over het schoolplein volgens leerkrachten en directeuren	42
6.1.4	Viezigheid in de klas/school	44
6.2	Succesvolle en onsuccesvolle elementen	45
6.2.1	Succesvolle elementen	45
6.2.2	Onsuccesvolle elementen	47
6.2.3	Spanningsveld succesvol en onsuccesvol karakter	48
6.2.4	Het element wordt anders gebruikt dan waarvoor het bedoelt is	49
6.3	Gebruik van het schoolplein in de onderwijspraktijk	50
6.3.1	Les op het schoolplein	50
6.3.2	Redenen om buiten les te geven	51
6.3.3	Belemmeringen om buiten les te geven	53
6.4	Speel- en beweeggedrag op het schoolplein	55
6.4.1	Groene en grijze elementen roepen specifiek speel- en beweeggedrag op	55
6.4.2	De meeste schoolpleinen bieden voldoende ruimte om te spelen	57
6.4.3	Intensief bewegen	57
6.4.4	Onvoldoende spelvormen mogelijk op grijze schoolpleinen	58
6.4.5	(Natuurlijke) speelmaterialen	58
6.5	Sociaal gedrag op het schoolplein	59
6.5.1	Ruzies op het schoolplein	59
6.5.2	Leren samenwerken op het schoolplein	60
6.5.3	Samenspelen	61
6.6	Concentratie na de pauze	61
6.6.1	Groene schoolpleinen hebben weinig effect op de concentratie van leerlingen	61
6.6.2	Factoren die de concentratie van leerlingen na de pauze beïnvloeden	62
6.7	Gewenste verbeteringen van het schoolplein	63
6.7.1	Verbeteringen van het schoolplein in het algemeen	63
6.7.2	Ideeën voor het stimuleren van de motorische ontwikkeling	64
6.7.3	Weinig ideeën voor de verbetering van het schoolplein ten aanzien van de concentratie van de leerlingen	64
6.7.4	Enkele ideeën voor verbetering schoolplein ten aanzien van de sociaal-emotionele ontwikkeling	64
6.8	Conclusie	65
6.8.1	Waardering van en ervaringen met het schoolplein	65
6.8.2	Succesvolle en onsuccesvolle elementen	65
6.8.3	Gebruik van het schoolplein in de onderwijspraktijk	66
6.8.4	Speel- en beweeggedrag	66
6.8.5	Sociaal gedrag	66
6.8.6	Concentratie na de pauze	67
6.8.7	Gewenste verbeteringen van het schoolplein	67

7	Ideeën van ouders over de inrichting van het schoolplein	68
7.1	Tevredenheid met de school: alle ouders tevreden met de school	69
7.2	Waardering van het schoolplein	69
7.2.1	Hogere tevredenheid met groene schoolpleinen	69
7.2.2	Groene schoolpleinen leuker, avontuurlijker, mooier, fijner, gezelliger en veiliger	69
7.2.3	Groene schoolpleinen worden met een hoger cijfer gewaardeerd	70
7.3	Speel- en beweeggedrag in het algemeen en op het schoolplein	70
7.3.1	Merendeel van de kinderen sport en voldoet aan NNGB	71
7.3.2	Kinderen spelen liever buiten dan binnen	71
7.3.3	Grijze schoolpleinen bieden onvoldoende ruimte om te spelen	71
7.3.4	Groene schoolpleinen dagen meer uit tot gevarieerd spel	71
7.3.5	Groene en groen-grijze schoolpleinen dagen meer uit tot bewegen	71
7.3.6	Kinderen zijn volgens ouders actiever op een groen schoolplein	71
7.3.7	Kinderen spelen volgens de meeste ouders meer spelletjes op een groen schoolplein	71
7.4	Vies worden op het schoolplein	72
7.4.1	Kinderen met een groen en groen-grijs schoolplein komen vaker vies thuis	72
7.4.2	Ouders vinden het niet erg als hun kind vies thuis komt	72
7.5	Ongelukken en ruzies op het schoolplein: geen verschillen in het aantal ongelukken of ruzies, wel meer problemen op groene schoolpleinen door gebrek aan overzicht	72
7.6	Regels op het schoolplein: meer regels op groene schoolpleinen	73
7.7	Na schooltijd op het schoolplein spelen	73
7.8	Les krijgen op het schoolplein	73
7.9	Concentratie in de klas	73
7.10	Leerprestaties: groen schoolplein beïnvloed leerprestaties positief	73
7.11	Welzijn op school: alle kinderen voelen zich prettig op en rond school	74
7.12	Onderhoud van het schoolplein: ouders van groene schoolpleinen vaker betrokken bij het onderhoud	74
7.13	Contact van kinderen met de natuur	74
7.14	Conclusie	74
8	Conclusie en aanbevelingen	76
8.1	Belangrijkste resultaten	76
8.1.1	Ervaringen met en gebruik van pleinen	76
8.1.2	Positieve uitwerking van een groen plein op leerlingen	77
8.1.3	Inrichtingselementen die worden gewaardeerd	78
8.2	Conclusies	79
8.3	Aanbevelingen	79
8.3.1	Aanbevelingen voor de inrichting van (groene) schoolpleinen	79
8.3.2	Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	80
	Literatuurlijst	81

Samenvatting

Achtergrond onderzoek

In Nederland kiezen steeds meer basisscholen ervoor om hun schoolplein groen in te richten. Groene schoolpleinen bevatten een selectie van verschillende groene elementen zoals boomstammen, speelbosjes, heuvels, bloembedden, grasveld, moestuin, amfitheater, dieren, beschutte plekjes, et cetera (18). De groene schoolpleinen zijn zo ingericht dat ze spelen in en met natuurlijke elementen mogelijk maken. Groene schoolpleinen hebben onder andere tot doel om (19):

- Leerlingen uit te dagen meer en veelzijdiger te bewegen en te spelen
- Kinderen in contact te brengen met natuur
- Kinderen te leren over natuur
- Een band te scheppen tussen kinderen, ouders en de buurt
- De schoolomgeving beter te benutten als leeromgeving

Groene schoolpleinen vormen mogelijk mede een oplossing voor problemen zoals het gebrek aan bewegen bij kinderen en concentratieproblemen. Met behulp van dit onderzoek is dit nagegaan. Het onderzoek is uitgevoerd tussen april 2012 en maart 2013.

Onderzoeksvragen

In dit onderzoek is het gebruik van en de ervaringen met groene in vergelijking tot grijze schoolpleinen onderzocht. Daarbij is in het bijzonder gekeken naar mogelijke relaties tussen een groene of juist een grijze inrichting van het schoolplein en de ontwikkeling van kinderen. Het onderzoek heeft zich gericht op de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe wordt het schoolplein gebruikt en ervaren door leerlingen, volgens de leerlingen zelf, hun ouders, de leerkrachten en de directeuren?
2. In hoeverre verschillen het gebruik van en de ervaringen met groene in vergelijking tot grijze schoolpleinen?
3. In hoeverre is een groen schoolplein ten opzichte van een grijs schoolplein meer geschikt voor het stimuleren van:
  - a. Concentratie
  - b. Sociaal gedrag
  - c. Welbevinden op school
  - d. Speel- en beweeggedrag
4. Welke aanbevelingen zijn naar aanleiding van dit onderzoek te formuleren voor de inrichting van (groene) schoolpleinen?

Methode

Betrokken scholen

Bij het onderzoek waren vijf basisscholen uit Helmond betrokken. De schoolpleinen van de vijf scholen varieerden in de mate van groenheid:

- Twee van de betrokken scholen hebben een groen schoolplein (de Wilhelminaschool en één van de schoolpleinen van De Bundertjes).
- Twee van de betrokken scholen hebben een groen-grijs schoolplein (De Stroom en De Lindt).
- Twee van de betrokken scholen hebben een grijs schoolplein (het schoolplein van Brandevoort en één van de schoolpleinen van De Bundertjes)

De scholen zijn op twee momenten bezocht, namelijk in september en oktober 2012.

Respondenten / gebruikersgroepen

Om het gebruik en de ervaringen met het schoolplein te kunnen beoordelen zijn verschillende gebruikers van het schoolplein bij het onderzoek betrokken, namelijk:

- Leerlingen van groep 4, 5 en 6 (n = 345)
- Ouders van leerlingen van groep 4, 5 en 6 (n = 173)
- Leerkrachten van groep 4, 5 en 6 (n = 15)
- Directeur van de onderzochte scholen (n = 5)

Methode van dataverzameling

De dataverzameling vond plaats in september en oktober 2012. Er zijn verschillende methoden gebruikt:

Leerlingen

Bij de leerlingpopulatie (n=350) zijn de volgende metingen gedaan:

1. Concentratietest voor én na de ochtendpauze (september en oktober) (n = 339)
2. Werkboekje waarin vragen ingevuld moesten worden over o.a. de educatieve waarde van het schoolplein, de waardering van het schoolplein en het sociale welzijn op school (september) (n = 345)

De scores op de concentratietest en de antwoorden in de werkboekjes zijn ingevoerd in en geanalyseerd met behulp van SPSS 20.0. Zowel de one-way ANOVA als repeated measures analyses zijn gebruikt.

Ouders

Aan de leerlingen is in september een vragenlijst voor hun ouders meegegeven. In totaal hebben 173 ouders de vragenlijst ingevuld en teruggestuurd. In de vragenlijst is aan de ouders gevraagd hun mening te geven over de volgende onderwerpen: (1) tevredenheid met de school; (2) waardering van het schoolplein; (3) speel- en beweeggedrag van hun kind; (4) vies worden op het schoolplein; (5) ongelukken en ruzies op het schoolplein; (6) regels op het schoolplein; (7) na schooltijd spelen op het schoolplein; (8) les krijgen op het schoolplein; (9) concentratie in de klas; (10) leerprestaties en het schoolplein; (11) welzijn op school; (12) onderhoud; (13) contact met de natuur. De ingevulde vragenlijsten zijn ingevoerd in en geanalyseerd met behulp van een One-Way ANOVA in SPSS 20.0.

Leerkrachten en directeuren

In de eerste meetperiode (in september 2012) zijn de leerkrachten van de betrokken groepen (4, 5 en 6) (n = 15) en de schooldirecteuren (n=5) geïnterviewd (30 à 45 minuten) over de ervaringen met en het gebruik van de schoolpleinen. Ook de NME-coördinator van één van de scholen is geïnterviewd. Er zijn open en gesloten vragen gesteld. Tijdens de interviews zijn de volgende thema's behandeld: (1) ervaringen met het schoolplein; (2) succesvolle en onsuccesvolle elementen op het schoolplein; (3) gebruik van het schoolplein in de onderwijspraktijk; (4) speel- en beweeggedrag op het schoolplein; (5) sociaal gedrag op het schoolplein; (6) concentratie na de ochtendpauze; (7) gewenste verbeteringen van het schoolplein. De antwoorden van de respondenten zijn geordend en van labels voorzien met behulp van Atlas.ti. Er is per school gekeken naar het aantal respondenten dat een bepaald antwoord heeft gegeven en er is met name gekeken naar unieke en afwijkende zienswijzen. Waar er overeenkomsten zijn gevonden tussen scholen met hetzelfde type schoolplein (groen, groen-grijs en groen) is dit aangegeven.

Belangrijkste resultaten

Met de onderzoeksresultaten van deze pilotstudie is een eerste inzicht verkregen in de ervaringen met en het gebruik van groene schoolpleinen ten opzichte van groen-grijze en grijze schoolpleinen door verschillende gebruikersgroepen en betrokkenen.

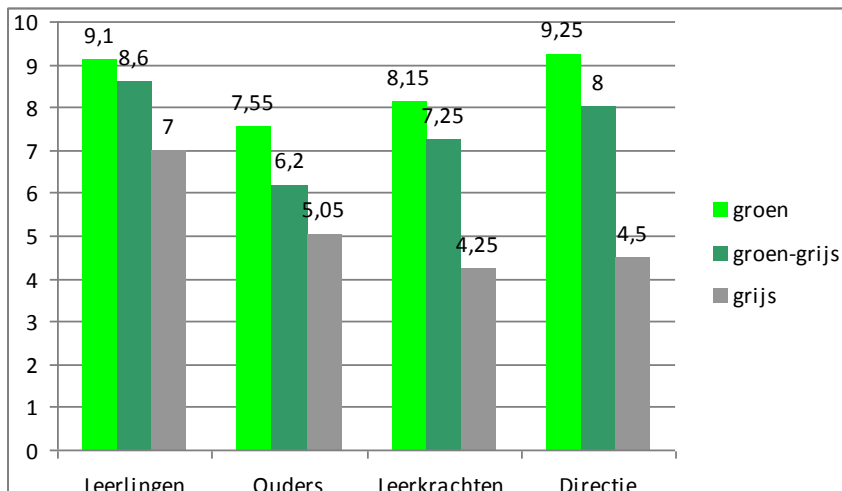
Ook heeft het onderzoek inzicht opgeleverd in de mate waarin groene schoolpleinen concentratie, welzijn, sociaal gedrag en bewegen kunnen stimuleren. En worden er (kenmerken van) inrichtingselementen die worden gewaardeerd beschrijven.

Ervaringen met en gebruik van pleinen

Groene schoolpleinen worden meer gewaardeerd

De ervaringen van gebruikers met de verschillende type schoolpleinen laat zien dat groene schoolpleinen hoger worden gewaardeerd door alle gebruikersgroepen in vergelijking met grijze schoolpleinen. Dit uit zich in het feit dat leerlingen, ouders, leerkrachten en directeuren een hoger cijfer geven aan hun schoolplein (zie figuur 8.1) en aangeven dat zij het schoolplein leuker, avontuurlijker, mooier, fijner, gezelliger en groter vinden.

Figuur 8.1: Cijfer voor het schoolplein gegeven door de bij het onderzoek betrokken respondenten

Groene schoolpleinen worden voor meer verschillende lessen gebruikt

Leerkrachten gebruiken groene en groen-grijze schoolpleinen vaker voor onderwijsactiviteiten dan leerkrachten op scholen met een grijs schoolplein. Met name gym, natuurlessen en tekenen worden op het schoolplein gegeven. Op groene schoolpleinen wordt ook af en toe taal, handvaardigheid en rekenles gegeven. De leerlingen bevestigen dit. Zo geven leerlingen op scholen met een groen plein vaker aan veel te leren op het plein. Ook geven leerlingen aan vaker buiten les te krijgen en dit ook leuker te vinden, in vergelijking met de leerlingen op scholen met een groen-grijs en een grijs schoolplein. Deze resultaten wijzen erop dat een groen schoolplein eerder uitnodigt tot gebruik als onderwijsleeromgeving dan een groen-grijs en een grijs schoolplein.

Overigens valt wel op te merken dat ook de mate waarin de groene pleinen worden gebruikt beperkt is. Leerkrachten, zo geven zij aan, ervaren verschillende belemmeringen om het schoolplein in hun lessen te gebruiken. Aangezien in het buitenland men wel succesvol buiten les geeft, is het zinvol om in vervolgonderzoek na te gaan of en zo ja hoe deze belemmeringen weggenomen zouden kunnen worden. Bij ouders leeft het idee van buiten les krijgen niet zo. Slechts iets meer dan een derde van de ouders geeft aan het belangrijk te vinden dat hun kind buiten les krijgt.

Groen-grijze schoolpleinen het meest veilig

De groen-grijze schoolpleinen worden door de leerkrachten en directeuren als veiligst beoordeeld. Grijze schoolpleinen worden niet altijd als veilig ervaren, omdat er meer opstootjes zijn. Groene schoolpleinen worden niet altijd als veilig gezien vanwege de bosjes en struiken, waarin kinderen zich kunnen verstoppen. Leerlingen waarderen de bosjes en struiken zeer, maar leerkrachten en directeuren geven aan dat deze groene verstopplekken onveilige situaties (slaan met takken, ruzies) kunnen opleveren door het ontbreken van overzicht. Leerlingen kunnen zich hier namelijk aan het zicht van de surveillanten onttrekken. Met behulp van aanpassingen aan het surveilleersysteem (regelmatig rondlopen en niet op één plek blijven staan) kan de veiligheid volgens enkele leerkrachten wel worden verbeterd.

Viezigheid van een groen en een groen-grijs schoolplein

Kinderen worden vaker vies op een groen en op een groen-grijs schoolplein in vergelijking met een grijs plein, dat constateren ouders, leerkrachten en directeuren. Opvallend is vervolgens dat de ouders aangeven dat zij dit geen probleem vinden, terwijl leerkrachten en directeuren denken dat ouders dit wel vervelend vinden. Sommige kinderen (30%) vinden het vervelend om vies te worden.

Schoonmaak- en onderhoudskosten van een groen plein

Een nadeel van een groen schoolplein is volgens ouders, leerkrachten en directeuren de kosten voor de schoonmaak van de school en voor het aanleggen en onderhouden van het plein. De kosten voor een groen schoolplein zijn hoger dan die voor een groen-grijs of grijs schoolplein. Overigens geven de leerkrachten en directeuren daarbij wel aan dat zij de positieve kanten van een groen schoolplein belangrijker vinden dan deze negatieve kanten.

Positieve uitwerking van een groen plein op leerlingen

Een groen schoolplein verbetert het welbevinden van jonge leerlingen

Uit het onderzoek blijkt dat het welbevinden van jongere leerlingen (groep 4 en 5) op een grijs schoolplein lager is dan het welbevinden van oudere leerlingen (groep 6). Op een groen schoolplein wordt dit verschil echter niet gevonden. Een groen schoolplein lijkt een positief effect te hebben op het welzijn van jongere leerlingen; ze vinden school leuker, hebben meer vrienden en worden minder gepest.

Groene schoolpleinen positief voor concentratievermogen van jongens

Alhoewel ouders, leerkrachten en directeuren het niet verwachten levert het onderzoek aanwijzingen dat een groene inrichting van het schoolplein wel degelijk invloed kan hebben op de concentratie van leerlingen. Jongens kunnen zich namelijk beter concentreren na een pauze op een groen schoolplein. Meisjes daarentegen kunnen zich beter concentreren na een pauze op een grijs plein. Daarbij valt nog op te merken dat de verbetering in concentratie van jongens op een groen schoolplein kleiner is dan de verbetering in concentratie van de meisjes op een grijs plein. Verder kan worden geconstateerd dat ouders, leerkrachten en directeuren geen relatie leggen tussen de inrichting van het schoolplein en het concentratievermogen na de pauze.

Niet meer of minder ruzies op groene schoolpleinen

Uit de onderzoeksresultaten van de respondenten blijkt dat er niet meer of minder ruzies zijn op een groen schoolplein in vergelijking met een groen-grijs en grijs schoolplein. Ten aanzien van het sociaal gedrag (ruzies en samenspelen) vonden we geen verschillen tussen de type schoolpleinen. Een nadere analyse van de video-opnames die tijdens pauzes zijn gemaakt, zal moeten uitwijzen in hoeverre de mate waarin er op de verschillende pleinen wordt samen gespeeld en al dan niet ruzie gemaakt, daadwerkelijk vergelijkbaar is.

Intensiever beweeggedrag

Ouders, leerkrachten en directeuren geven aan dat groene schoolpleinen meer uitdagen tot intensief bewegen en gevarieerd spel.

Tijdens het onderzoek zijn video-opnames gemaakt van de pauzes op de verschillende scholen. De analyse van deze video-opnames zal moeten uitwijzen of we ook echt kunnen concluderen dat leerlingen gevarieerder en intensiever bewegen en spelen op een groen schoolplein in vergelijking met een groen-grijs en een grijs schoolplein.

Inrichtingselementen die worden gewaardeerd

Kenmerken van inrichtingselementen

De inrichtingselementen op het plein dienen kinderen de gelegenheid te geven tot:

- Ontspanning
- Activiteit (nodigen uit tot doen)
- Veelzijdig bewegen (primaire bewegingsvormen)
- Gevarieerd spel (rekening houdend met verschil in leeftijd en geslacht)
- Zintuiglijk ervaren

Positief gewaardeerde inrichtingselementen

Op de schoolpleinen worden de volgende elementen gewaardeerd:

- (Kunst)grasveld
- Bostuin
- Kinderboerderij
- Duikelrek & klimrek

Wisselend gewaardeerde inrichtingselementen

Wisselend gewaardeerd worden de volgende inrichtingselementen:

- Speelbosjes
- Boomstammen
- Glijbaan (kan heel fijn zijn, maar ook te druk)
- Basketbalveld/tafeltennistafel (afhankelijk van geslacht)

Negatief gewaardeerde inrichtingselementen

Niet gewaardeerd worden de volgende inrichtingselementen:

- Struiken (waar niets te doen is en/of wespen, teken en bijen zitten)
- Heuvel (te druk; stoeien)
- Vijver
- Zandbak
- Fietsenrekken
- Bankjes

Conclusies

Groene schoolpleinen hebben een meervoudig positief effect

Dit onderzoek toont aan dat groene schoolpleinen een meervoudig positief effect hebben. Groene schoolpleinen worden meer gebruikt voor educatieve doeleinden, hebben een positieve invloed op het welbevinden van jongere kinderen (groep 4 en groep 5) op school, en hebben een (klein) positief effect op het concentratievermogen na de pauze van jongens.

Groene schoolpleinen worden significant beter beoordeeld

Groene schoolpleinen worden significant beter beoordeeld door alle deelnemersgroepen dan grijze schoolpleinen. Leerlingen, ouders, leerkrachten en directeuren zijn meer tevreden over hun schoolplein indien deze groen is.

Vieze kinderen en viezere school door groen(er) plein is geen groot probleem

Groene en groen-grijze schoolpleinen leiden tot meer viezigheid in school en tot viezere kinderen. Leerkrachten, directie en ouders ervaren dit echter niet als een wezenlijk probleem.

Voordelen van groen plein weegt op tegen de hogere kosten

De onderhouds- en schoonmakenkosten van groene schoolpleinen zijn hoger dan de kosten van grijze pleinen. Echter, de voordelen die een groen schoolplein biedt wegen volgens leerkrachten en directies op tegen deze hogere kosten.

Positieve waardering voor bepaalde inrichtingselementen

Wat betreft de inrichting laat het onderzoek zien dat inrichtingselementen worden gewaardeerd die: 1) gelegenheid bieden tot ontspanning; 2) uitnodigen "iets te doen"; 3) uitdagen tot veelzijdig bewegen; 4) gevarieerd spel ontlokken, en 5) gelegenheid bieden tot zintuiglijk ervaren.

Hoofdstuk 1: Inleiding en onderzoeksvragen

1.1 Inleiding

1.1.1 Maatschappelijke (gezondheids)problemen bij kinderen

De gezondheidsvoordelen van een actieve en fitte leefstijl voor kinderen zijn aangetoond in diverse studies (1-5). Veel kinderen hebben echter geen actieve en fitte leefstijl. Een recente studie toonde zelfs aan dat minder dan 10% van de basisschoolleerlingen (leeftijd 4 tot 11 jaar) 30 minuten per dag actief bewegen (6). Dit terwijl de Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen aangeeft dat kinderen elke dag minstens 60 minuten fysiek actief moeten zijn om hun gezondheid te onderhouden (7). Het is dan ook niet vreemd dat er een verdubbeling zichtbaar is van gezondheidsproblemen zoals obesitas (8). Basisscholen worden gezien als een belangrijke setting waarin het dagelijkse beweeggedrag van kinderen bevordert kan worden (6-12). Naast de tijd die kinderen thuis doorbrengen, besteden kinderen namelijk het grootste deel van de dag op school. Behalve problemen met het behalen van de Norm voor Gezond Bewegen zijn er ook steeds meer kinderen met gedrags- en concentratieproblemen, zo lijdt 3-5% van de Nederlandse kinderen onder de 16 jaar aan ADHD (13). Een advies van de onderwijsraad (2010) geeft aan dat gedragsproblemen door bepaalde omgevingen kunnen worden verergerd (14). De raad wijst erop dat als die omgeving veranderd kan worden dit ook moet gebeuren. Dit betreft naast de sociale omgeving op school ook de fysieke schoolomgeving.

1.1.2 Groene schoolpleinen als mogelijke oplossing van maatschappelijke (gezondheids)problemen bij kinderen

Uit onderzoek blijkt dat groene omgevingen een positieve invloed kunnen hebben op het gedrag van kinderen, bijvoorbeeld door het verminderen van ADHD symptomen (15), het vergroten van hun welzijnsgevoel (16) en het verminderen van stress (17). Middels het vergroenen van de schoolpleinen van basisscholen kan mogelijk zowel het gebrek aan bewegen als bijvoorbeeld gedrags- en concentratieproblemen bij kinderen worden aangepakt. Groene schoolpleinen zijn altijd uniek in vorm. Ze bevatten een selectie van verschillende groenelementen zoals: boomstammen, speelbosjes, heuvels, bloemen, grasveld, schooltuin, amfitheater, dieren, grasveld, schooltuin, beschutte plekje, dieren, etc. (18). De groene schoolpleinen zijn zo ingericht dat ze spelen in en met natuurlijke elementen mogelijk maken. De laatste jaren verschijnen steeds meer van dit soort groene schoolpleinen bij basisscholen. Ze hebben onder andere tot doel om:

- leerlingen uit te dagen meer en veelzijdiger te laten bewegen en spelen;
- kinderen in contact te brengen met natuur;
- kinderen te leren over natuur;
- een band te scheppen tussen kinderen, hun ouders en de buurt;
- de schoolomgeving beter te benutten als leeromgeving (19)

Maar worden deze doelen ook echt bereikt met een groen schoolplein? Daar is in Nederland nog niet veel over bekend. Tot nu toe is er slechts één wetenschappelijke studie uitgevoerd rondom groene schoolpleinen (20). Deze studie liet zien dat een groen schoolplein meer gewaardeerd werd dan een grijs schoolplein en dat er op een groen schoolplein gevarieerder werd gespeeld (minder gevoetbald en meer geklommen, gerend en geklauterd). In het buitenland zijn enkele onderzoeken gedaan naar de effecten van het renoveren en vergroenen van schoolpleinen (zie onder andere 21-22). In deze onderzoeken is gekeken naar het aantal leerlingen dat gebruik maakte van de gerenoveerde schoolpleinen en de mate van actief gedrag. Het gebruik van de schoolpleinen nam toe, zowel het activiteitsniveau van jongens als die van meisjes. Het sedentaire gedrag nam af.

Tot op heden is er nauwelijks wetenschappelijke kennis over de invloed van specifieke groenelementen en of deze inderdaad uitnodigen tot meer en veelzijdiger speel- en

beweeggedrag. Tevens is onbekend in hoeverre een groen schoolplein het concentratievermogen en de sociale ontwikkeling van leerlingen kan bevorderen. En op een meer basaal niveau weten we nog niet hoe groene schoolpleinen worden gebruikt en ervaren door verschillende gebruikersgroepen (leerlingen, ouders, leerkrachten en directie), in vergelijking met grijze schoolpleinen. In dit onderzoek willen we deze zaken nader onderzoeken. Met behulp van de te ontwikkelen kennis hopen we scholen meer inzicht te kunnen geven in het belang van groene schoolpleinen voor een gezonde ontwikkeling van kinderen en in de manier waarop een schoolplein kan worden ingericht om deze ontwikkeling te bevorderen.

1.2 Onderzoeksvragen

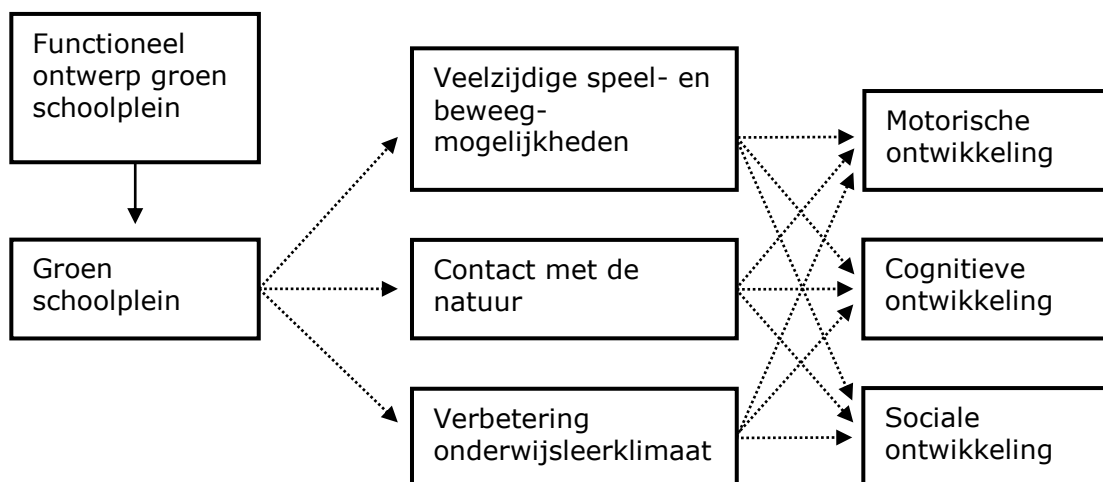
Dit project richt zich specifiek op het onderzoeken van a) het gebruik van en de ervaringen met schoolpleinen en b) het onderzoeken van associaties tussen een groene of grijze inrichting van het schoolplein en een gezonde ontwikkeling van kinderen. In dit onderzoek staan de volgende vier vraagstellingen centraal:

1. Hoe wordt het schoolplein gebruikt en ervaren door leerlingen, ouders, leerkrachten en directeuren?
2. In hoeverre verschillen het gebruik van en de ervaringen met groene en grijze schoolpleinen?
3. In hoeverre is een groen schoolplein ten opzichte van een grijs schoolplein meer geschikt voor het stimuleren van:
  - a. Concentratie;
  - b. Sociaal gedrag;
  - c. Welbevinden op school
  - d. Speel- en beweeggedrag?
4. Welke aanbevelingen zijn naar aanleiding van dit onderzoek te formuleren voor de inrichting van (groene) schoolpleinen?

1.3 Theoretisch model

In figuur 1.1 is schematisch een theoretische model weergegeven voor de relatie tussen de inrichting van het schoolplein en de mogelijke effecten op de ontwikkeling van kinderen. De verwachting is dat in vergelijking met een grijs schoolplein een groen schoolplein ander speelgedrag stimuleert en dat het kinderen in contact brengt met natuurlijke elementen als water, beestjes, takken en bloemen. Wanneer daarnaast het schoolplein gebruikt wordt in de onderwijspraktijk, dan is een groen schoolplein een meer inspirerende en leerzame omgeving voor de schoolkinderen.

Figuur 1.1: De effecten van groene schoolpleinen op de ontwikkeling van kinderen

Leeswijzer

Allereerst wordt in hoofdstuk 2 van dit rapport ingegaan op de methodes die zijn gehanteerd in dit onderzoek. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 tot en met 7 de resultaten van het onderzoek beschreven. In de hoofdstukken 3 tot en met 5 is te lezen welke resultaten we hebben gevonden met het onderzoek naar leerlingen. In hoofdstuk 3 is beschreven in hoeverre de verschillende schoolpleinen volgens leerlingen als onderwijsleeromgeving wordt gebruikt, hoe de verschillende schoolpleinen worden gewaardeerd en in hoeverre het soort schoolplein van invloed is op het welbevinden van de leerlingen. In hoofdstuk 4 staat beschreven in hoeverre het ontwerp van het schoolplein het concentratievermogen van leerlingen na de pauze beïnvloed. In hoofdstuk 5 wordt vervolgens een overzicht gegeven van de fijne en nare plekken op het schoolplein zoals die door leerlingen zijn weergegeven.

In hoofdstuk 6 staat beschreven hoe leerkrachten en directeuren hun schoolplein ervaren en gebruiken. In hoofdstuk 7 komen de visies van ouders naar voren.

In hoofdstuk 8 worden de belangrijkste resultaten samengevat. Vervolgens wordt dit hoofdstuk afgesloten met de conclusies en aanbevelingen.

Hoofdstuk 2: Methode

Dit hoofdstuk beschrijft welke gegevens verzameld zijn, op welke manier en bij wie. Voor dit onderzoek zijn gegevens verzameld bij verschillende gebruikersgroepen, namelijk:

1. Leerlingen
2. Ouders van leerlingen
3. Leerkrachten
4. Directeuren

Hieronder staat per doelgroep beschreven welke gegevens op welke manier verzameld zijn. Ook is beschreven hoe de gegevens zijn geanalyseerd.

Het hoofdstuk begint met een korte beschrijving van wat we verstaan onder een groen, groen-grijs en grijs schoolplein. Daarna volgt een korte omschrijving van de scholen die deelgenomen hebben aan het onderzoek.

2.1 Type schoolplein

In dit onderzoek onderscheiden we drie verschillende type schoolpleinen die verschillen in groenheid¹, namelijk groene schoolpleinen, groen-grijze schoolpleinen en grijze schoolpleinen.

Een groen schoolplein is in dit onderzoek een schoolplein waar verschillende groenelementen te vinden zijn die aangelegd zijn met het idee dat deze het spelen en leren met natuurlijke elementen kunnen bevorderen. Voorbeelden van dergelijke groenelementen zijn bijvoorbeeld speelbosjes, heuvels, bloembedden, grasveld, schooltuin, amfitheater of dieren.

Bij een groen-grijs schoolplein is er ook sprake van natuurlijke elementen (bij de in dit onderzoek betrokken schoolpleinen betreft het met name een grasveld), maar deze zijn niet aangelegd om spelen met de natuur te bevorderen. Bovendien bestaat een groot deel van een groen-grijs schoolplein uit een betegeld plein.

Een schoolplein wordt gekenmerkt als grijs wanneer er op het schoolplein enkel sprake is van een betegeld schoolplein met speeltoestellen.

2.2 Scholen

Aan dit onderzoek hebben vijf basisscholen uit Helmond deelgenomen met in totaal zes verschillende schoolpleinen. Eén school (De Bundertjes) heeft namelijk twee locaties. Eén locatie met een groen schoolplein en één locatie met een grijs schoolplein. De zes schoolpleinen bestonden uit:

- twee groene schoolpleinen (Wilhelminaschool en één locatie van De Bundertjes);
- twee groen-grijze schoolpleinen (De Stroom en De Lindt);
- twee grijze schoolpleinen (Brandevoort en één locatie van De Bundertjes)

---

¹ Scholen kunnen verschillen in groenheid. Hiermee bedoelen we dat scholen verschillen in de hoeveelheid groen dat er op het schoolplein te vinden is.

2.2.1 Wilhelminaschool

Het schoolplein van de Wilhelminaschool is 5000m² groot en er spelen in de pauze zo'n 227 kinderen buiten. Deze school heeft al 25 jaar een groen schoolplein. Ook een kinderboerderij en moestuin zijn onderdeel van dit schoolplein.

2.2.2 De Bundertjes

De Bundertjes is een school met twee locaties. Het groene schoolplein is 2600 m² groot en daar spelen in de pauze zo'n 110 kinderen buiten.

Het grijze schoolplein is 480m² groot en daar spelen 70 kinderen. De school heeft sinds 2 jaar een groen schoolplein.

2.2.3 De Stroom

De Stroom is een openbare basisschool met een groen-grijze schoolplein. Het schoolplein is 3700 m² groot en er spelen in de pauze zo'n 125 kinderen buiten.

2.2.4 De Lindt

De Lindt heeft een groen-grijs schoolplein van 4000m² groot en er spelen in de pauze zo'n 50 kinderen buiten.

2.2.5 Brandevoort

Brandevoort heeft een grijs schoolplein. Dit schoolplein is 1171m² groot en er spelen in de pauze zo'n 200 kinderen buiten.

De scholen zijn op twee momenten bezocht, namelijk in september en oktober 2012. In september zijn we drie dagen op elke school geweest en hebben we de volgende gegevens verzameld: concentratietesten voor én na de pauze, werkboekjes, video-opnames tijdens de ochtendpauze, foto-interviews met leerlingen, interviews met leerkrachten en directeuren. In oktober zijn de onderzoekers twee dagen op de verschillende scholen geweest en zijn de volgende gegevens verzameld: concentratietesten voor én na de pauze en video-opnames tijdens de ochtendpauze.

2.3 Leerlingen

Binnen de vijf scholen hebben de leerlingen van de groepen 4, 5 en 6 (leeftijd 6 t/m 10 jaar) deelgenomen aan het onderzoek.

In totaal zaten er in de betrokken klassen 350 leerlingen (zie tabel 2.1). In tabel 2.2 is te zien hoeveel leerlingen in totaal een groen, groen-grijs of grijs schoolplein tot hun beschikking hadden.

Tabel 2.1: Onderzoekspopulatie op de vijf betrokken scholen, uitgesplitst naar groep

	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Totaal
Wilhelminaschool	28 leerlingen	31 leerlingen	28 leerlingen	87 leerlingen
De Bundertjes	22 leerlingen	22 leerlingen	22 leerlingen	66 leerlingen
De Stroom	19 leerlingen	19 leerlingen	12 leerlingen	50 leerlingen
De Lindt	27 leerlingen	27 leerlingen	18 leerlingen	72 leerlingen
Brandevoort	23 leerlingen	27 leerlingen	25 leerlingen	75 leerlingen

Tabel 2.2: Onderzoekspopulatie verdeeld over type schoolplein, uitgesplitst naar groep

	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Totaal
Groen	50 leerlingen	53 leerlingen	28 leerlingen	131 leerlingen
Groen-grijs	46 leerlingen	46 leerlingen	30 leerlingen	122 leerlingen
Grijs	23 leerlingen	27 leerlingen	47 leerlingen	97 leerlingen

Bij de leerlingpopulatie (n=350) zijn de volgende metingen gedaan:

1. Concentratietest voor én na de pauze (september en oktober)
2. Werkboekje invullen (september)
3. Video-observaties van de ochtendpauzes (september en oktober)

In de volgende paragrafen zal de gehanteerde methode nader worden toegelicht.

2.4 Concentratietest

Om na te gaan in hoeverre een groen schoolplein in vergelijking tot een grijs schoolplein geschikt is voor het verbeteren van de concentratie van leerlingen na de ochtendpauze is een concentratietest bij leerlingen afgenomen. Het concentratievermogen van de leerlingen voor en na de pauze is gemeten met de Digit Span Backwards (DSB) (22). Hierbij wordt aan de leerlingen gevraagd om een door de onderzoeker opgelezen cijferreeks in omgekeerde volgorde te herhalen (zie tabel 2.3). Na het correct voltooien van twee cijferreeksen van dezelfde lengte volgt een langere cijferreeks. Als het kind beide reeksen van een bepaalde lengte niet kan reproduceren, stopt de test. De scores bestaan uit het aantal succesvol gereproduceerde cijferreeksen en de langste cijferreeks waarvan het kind minstens één van de twee reeksen van deze lengte nog goed heeft weten te reproduceren.

In totaal is bij 339 leerlingen op twee verschillende meetmomenten (in september en in oktober) de concentratietest voor én na de ochtendpauze afgenomen.

Tabel 2.3: Voorbeeld van de afgenomen concentratietest door de onderzoeker

<i>Lengte</i>	<i>Reeks #1</i>	<i>Goed/fout*</i>	<i>Reeks #2</i>	<i>Goed/fout*</i>
2	2-4		5-8	
3	6-2-9		4-1-5	
4	3-2-7-9		4-9-6-8	
5	1-5-2-8-6		6-1-8-4-3	
6	5-3-9-4-1-8		7-2-4-8-5-6	
7	8-1-2-9-3-6-5		4-7-3-9-1-2-8	
8	9-4-3-7-6-2-5-8		7-2-8-1-9-6-5-3	

2.4.1 Data-analyse concentratietest

Alle scores op de concentratietest zijn ingevoerd en geanalyseerd met SPSS 20.0. Met behulp van de concentratietesten hebben we drie verschillende vragen willen beantwoorden.

Allereerst is nagegaan of het concentratievermogen in het algemeen hoger wordt na een pauze (dat wil zeggen, zonder de data op te splitsen naar het type schoolplein). Dit is geanalyseerd met behulp van de zogenaamde 'Repeated measure analyses'. Hierbij werd de score van de concentratietest van een leerling voor de pauze vergeleken met de score van de concentratietest na de pauze.

Vervolgens is nagegaan wat het effect is van het type schoolplein op het concentratievermogen. Het type schoolplein werd daarin meegenomen als 'between-subjects factor' en de voor- en nameting als 'within-subjects factor'.

Ten slotte is nagegaan of er een mogelijk interactie-effect was tussen jongens en meisjes. Ook dit is gedaan aan de hand van de 'Repeated measure analyses'. Niet alleen

het type schoolplein maar ook het geslacht werd hierin als 'between-subjects factor' meegenomen.

2.5 Werkboekje

Informatie over het gebruik van en ervaringen met het schoolplein is verzameld met behulp van een werkboekje. De werkboekjes zijn zo opgesteld dat de vragen en opdrachten aansluiten bij de vragen en opdrachten die leerlingen gewend zijn in te vullen op school. De werkboekjes zijn klassikaal ingevuld en werden begeleid door een onderzoeker en enkele onderzoeksassistenten. De leerkracht was ook aanwezig om de orde in de klas te handhaven.

Het werkboekje bestaat voor een groot deel uit gesloten vragen, maar er staan ook enkele open vragen in. De volgende onderwerpen zijn aan de orde gekomen in de werkboekjes:

1. Algemene informatie (school, groep, leeftijd, geslacht)
2. Buitenspelen
3. Contact met de natuur
4. Gebruik van het schoolplein tijdens pauzes
5. Gebruik van het schoolplein na schooltijd
6. Ervaringen met het schoolplein
7. Fijnste en naaste plekjes op het schoolplein
8. Buiten les krijgen
9. Droomplein
10. Opletten in de klas
11. Samen spelen
12. Welbevinden op school

Het werkboekje is door 345 leerlingen ingevuld. Gemiddeld waren de leerlingen een uur bezig met het invullen van het werkboekje.

2.5.1 Data-analyse

De gegevens die afkomstig waren uit de werkboekjes zijn ingevoerd en geanalyseerd met SPSS 20.0. Voor dit rapport zijn een viertal onderwerpen die in het werkboekje aan de orde zijn gekomen nader geanalyseerd. Het betreft de volgende onderwerpen:

1. Gebruik van schoolplein als onderwijsleeromgeving
2. Waardering van het schoolplein
3. Welzijn op school
4. Fijne en nare plekken op het schoolplein

Gebruik schoolplein als onderwijsleeromgeving

In het werkboekje staan drie vragen/stellingen om inzicht te verkrijgen in de mate waarin het schoolplein gebruikt wordt als onderwijsleeromgeving:

1. Krijg je wel eens les op het schoolplein? ja/nee
2. Op het schoolplein leer ik veel: niet waar/soms waar/waar
3. Buiten les krijgen vind ik: leuk/niet leuk/weet ik niet

Voor elk van de drie items is (met behulp van One-Way ANOVA) onderzocht of er een associatie was met het type schoolplein. Hiernaast is ook nagegaan waarom kinderen het al dan niet leuk vinden om buiten les te krijgen. De redenen die door de kinderen zijn gegeven konden worden onderverdeeld in zes hoofdredenen. Beschrijvende statistiek werd gebruikt om een frequentie-overzicht te geven van de antwoorden per type schoolplein.

Waardering van het schoolplein

In het werkboekje zijn verschillende vragen gesteld om na te gaan hoe de leerlingen hun schoolplein waarderen. Dit is gebeurd aan de hand van een negental vragen. Met behulp van de eerste acht vragen is aan de leerlingen gevraagd om op een 5-punts Likert schaal

aan te geven in hoeverre zij het schoolplein leuk/stom, avontuurlijk/saai, mooi/lelijk, een fijne plek/een nare plek, gezellig/ongezellig, veilig/onveilig, schoon/vies en klein/groot vinden. Ook is de volgende vraag aan de leerlingen gesteld: 'Welk cijfer geef jij aan jouw schoolplein?'

Uit de factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyse kwam naar voren dat de acht items samen een betrouwbare maat vormen om de waardering van het schoolplein te onderzoeken (Cronbach's alfa = 0,86). Met behulp van One-Way ANOVA is nagegaan of de mate van groenheid van het schoolplein geassocieerd is met de waardering van het schoolplein. Hierbij is de groenheid van het schoolplein als onafhankelijke variabele meegenomen en de gemiddelde score van de acht waarderingssitems als afhankelijke variabele. Ook is voor de acht vragen afzonderlijk en voor het cijfer dat de leerlingen aan de verschillende types schoolpleinen gaven nagegaan of ze geassocieerd waren met de mate van groenheid van het plein.

Welzijn op school

Het welzijn van de kinderen is gemeten aan de hand van de volgende twaalf gesloten vragen:

1. Ik vind het leuk op deze school
2. Wat ik op school leer vind ik interessant
3. Ik denk dat ik goed kan leren
4. Ik werk langzamer dan andere kinderen
5. De juf of meester luistert naar mijn mening
6. De juf of meester geeft leuke lessen
7. Ik heb plezier op het schoolplein
8. Ik heb veel vrienden op school
9. Ik wordt gepest op school
10. Ik voel me alleen op school
11. Ik vind het gezellig in de klas
12. Ik vind het gezellig op het schoolplein

De antwoorden op de vragen zijn ingevoerd in SPSS 20.0. Vervolgens is middels een factoranalyse nagegaan of alle welzijnsvragen als één schaal gezien konden worden. Uit de factoranalyse blijkt dat alle twaalf vragen over welzijn tot één schaal behoren en dat deze schaal voldoende betrouwbaar is (Cronbach's alfa = 0,65). Alle vragen zijn dan ook samen genomen, door per kind het gemiddelde te berekenen van de afzonderlijke vragen als maat voor hun welzijn op school. Hierbij zijn de vragen 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 11 en 12 hercodeerd, waardoor een hogere score op de totale welzijnsschaal een hoger welzijn op school indiceert.

Met de analyses van de welzijnsvragen zijn een drietal aspecten onderzocht. Allereerst is met One-Way ANOVA nagegaan of de mate van groen op het schoolplein invloed had op het algemene welzijn van de kinderen. De groenheid van het schoolplein was hierin de onafhankelijke variabele en de gemiddelde score van de 12 welzijnsvragen items de afhankelijke variabele.

Vervolgens is nagegaan of het welzijn van de kinderen op school verschilt tussen de groepen 4, 5 en 6. Dit is gedaan middels een One-Way ANOVA met schoolniveau (onderverdeeld in groep 4, groep 5 en groep 6) als onafhankelijke variabele en welzijn op school als afhankelijke variabele.

Ten slotte is nagegaan of er sprake was van een interactie-effect tussen schoolniveau en de groenheid van het schoolplein. Dit werd getest aan de hand van One-Way ANOVA, waarin beide variabelen als onafhankelijke variabele werden ingevoerd en schoolwelzijn als afhankelijke variabele.

Fijne en nare plekken op het schoolplein

In de werkboekjes is aan de leerlingen gevraagd om aan te geven wat het fijnste en naarste plekje is op het schoolplein. Meer specifiek zijn de volgende vragen aan de

leerlingen gesteld: 'Wat is het fijnste plekje op het plein?' en 'Wat is het naaste plekje op het plein?' Als antwoord op deze vraag moesten de leerlingen de gekozen plek in woorden beschrijven (bijvoorbeeld 'het klimrek'). Vervolgens werd gevraagd om op een plattegrond van het schoolplein een rondje te tekenen om de fijnste en om de naaste plek. Tot slot is gevraagd waarom de betreffende plek een fijne of een nare plek is. Alle antwoorden zijn ingevoerd in SPSS 20.0. Per school is nagegaan welke plekken de leerlingen het fijnste en welke plekken ze het naaste vinden.

2.6 Ouders, leraren en directeuren

Naast de leerlingen zijn ook de ouders van de leerlingen (één ouder per leerling: n=350), hun leraren (n=15) en de directeur van hun school (n=5) betrokken bij het onderzoek.

2.6.1 Vragenlijst ouders

Alle ouders van de leerlingen uit de groepen 4, 5 en 6 hebben begin september een vragenlijst ontvangen. De leerlingen ontvingen na afloop van het invullen van het werkboekje de vragenlijst voor hun ouders met daarbij de vraag of zij de vragenlijst aan hun ouders wilden geven met het verzoek deze in te vullen en op te sturen naar de onderzoekers. In totaal heeft 49,4% van de ouders (173 van de 350 ouders) de vragenlijst in de periode tussen 3 september en 21 oktober 2012 ingevuld en teruggestuurd.

In de vragenlijst van de ouders zijn de volgende onderwerpen aan de orde gekomen:

1. Informatie over de school van het kind
2. Kwaliteit van de school
3. Ervaringen met het schoolplein
4. Veranderingen op het schoolplein
5. Ideeën over groene schoolpleinen
6. Gebruik van het schoolplein
7. Speelgedrag (algemeen en op het schoolplein)
8. Beweggedrag (algemeen en op het schoolplein)
9. Sociaal gedrag op het schoolplein
10. Leerprestaties
11. Welzijn op school
12. Onderhoud en kosten van het schoolplein
13. Suggesties voor verbeteringen van het schoolplein
14. Contact tussen kind en natuur
15. Demografische en sociaal-economische achtergrondkenmerken

Data analyse

De gegevens zijn ingevoerd in en geanalyseerd met behulp van SPSS 20.0. Om na te gaan of er significante verschillen zijn tussen ouders van kinderen op scholen met groene, groen-grijze en grijze schoolpleinen is gebruik gemaakt van One-Way ANOVA.

2.6.2 Leraren (n=15) en directeuren (n=5)

In de eerste meetperiode (september 2012) zijn met behulp van interviews gegevens verzameld over de ervaringen met en het gebruik van (groene) schoolpleinen. De interviews van 30 à 45 minuten zijn afgenomen bij leerkrachten van groepen 4, 5 en 6 (n=15) en bij de directeuren (n=5). Ook de NME-coördinator van één van de scholen is geïnterviewd. Er zijn zowel gesloten als open vragen gesteld. Centraal in het interview stond het inzicht krijgen in het gebruik van en de ervaring met groene en grijze schoolpleinen door leerlingen vanuit het perspectief van de leerkrachten en directeuren. In bijlage 1 en 2 treft u de interview leidraad voor respectievelijk de leerkrachten en de directeuren. Voor de analyses van de interviews zijn vier stappen ondernomen, deze stappen worden hieronder beschreven.

Stap 1: Audio-opnames van de interviews en letterlijke transcripties

De interviews met leerkrachten en directeuren zijn opgenomen met audioapparatuur. Elk interview duurde 30 à 45 minuten. Bij het gesprek waren de hoofdonderzoeker, een onderzoeksassistent en de leerkracht of de directeur aanwezig. De hoofdonderzoeker stelde de vragen aan de leerkracht. De onderzoeksassistent observeerde het gesprek en heeft de geluidsopnames uitgewerkt in letterlijke transcripties.

Stap 2: Coderen en sorteren van de interviews

Bij het opstellen van de vragenlijst is een onderverdeling gemaakt in veertien thema's. Tijdens de analyse zijn de onderdelen van de gesprekken met de leerkrachten en directeuren verdeeld in de zeven meest relevante thema's*. Er is gekozen voor deze zeven thema's omdat we met het bespreken van deze thema's het best de onderzoeksvragen kunnen beantwoorden. Deze zeven thema's zijn:

1. Ervaringen met het schoolplein
2. Succesvolle en onsuccesvolle elementen
3. Gebruik van het schoolplein in de onderwijspraktijk
4. Speel- en beweeggedrag op het schoolplein
5. Sociaal gedrag op het schoolplein
6. Concentratie na de pauze
7. Gewenste verbeteringen van het schoolplein

*Bij de codering van de transcripties is zowel uitgegaan van de vooraf opgestelde onderzoeksvragen als van de verzamelde data.

De teksten van de interviews zijn gelabelled met één of meerdere van de zeven thema's. Dit is gedaan met behulp van het software programma Atlas.ti. Dit programma doorloopt de transcripties en voorziet de tekst van labels. Met Atlas.ti kunnen de gecodeerde teksten gemakkelijk gesorteerd worden.

Stap 3: Analyse van de gesorteerde data

Er is bij de analyse van de gecodeerde data gekeken naar het aantal respondenten dat een bepaald antwoord heeft gegeven en er is met name gekeken naar unieke en afwijkende zienswijzen. De resultaten zijn per school bekeken. Waar er overeenkomsten zijn gevonden tussen scholen met hetzelfde type schoolplein (groen, groen-grijs en groen) is dit aangegeven.

Stap 4: Data vergelijken

De uiteindelijke resultaten van de interviews met leerkrachten en directeuren zijn vergeleken met de resultaten uit de andere onderdelen van het onderzoek. Dit proces van triangulatie houdt in dat kwalitatieve en kwantitatieve dataverzamelingsmethoden worden gecombineerd in één onderzoeksopzet.

Hoofdstuk 3: Gebruik, waardering en welzijn

Aan de hand van de door leerlingen ingevulde werkboekjes is nagegaan of de mate van groenheid van het schoolplein geassocieerd is met de waarde van het schoolplein als onderwijsleeromgeving, de waardering van het schoolplein en het welzijn van de leerlingen op school. De resultaten hiervan staan beschreven in dit hoofdstuk.

3.1 Groene schoolpleinen vaker gebruikt als onderwijsleeromgeving

Aan de leerlingen is gevraagd aan te geven of zij wel eens les krijgen op het schoolplein. Uit de analyses bleek dat er een groot verschil is in het percentage kinderen dat aangaf les te krijgen op het schoolplein tussen de groene, groen-grijze en de grijze schoolpleinen, $F(2, 329) = 42.10, p < .001$, part. $\eta^2 = .204$. Van de leerlingen met een groen schoolplein gaf 54,5% aan buiten les te krijgen, voor leerlingen met een groen-grijs of grijs schoolpleinen was dit percentage respectievelijk 18,3% en 7,3%. In lijn met deze bevinding verschilde ook het percentage leerlingen dat het eens was met de stelling 'ik leer veel op het schoolplein' (antwoordcategorieën: waar/niet waar/soms) $F(2, 317) = 7.80, p < .001$, part. $\eta^2 = .047$. Van de leerlingen met een groen schoolplein gaf 70,7% aan dat de stelling volgens hen (soms) waar was. Voor leerlingen met een groen-grijs en grijs schoolplein was dit percentage respectievelijk 48,7% en 46,9%.

Aan de leerlingen is ook gevraagd of ze buiten les krijgen al dan niet leuk vinden. Uit de analyses bleek dat leerlingen met een groen schoolplein het leuker vinden om buiten les te krijgen (63,9% vindt het leuk) dan leerlingen met een gemengd groen-grijs (52,6%) of grijs schoolplein (51%), $F(1, 317) = 4.75, p = .030$, part. $\eta^2 = .015$. De leerlingen gaven aan graag buitenlessen te willen, omdat ze dan in de natuur zijn ($f_{\text{Groen}}^1 = 8.9\%$ en $f_{\text{Gemengd+Grijs}} = 3.8\%$), omdat ze ervan kunnen leren ($f_{\text{Groen}} = 8.9\%$ en $f_{\text{Gemengd+Grijs}} = 4.2\%$), omdat er frisse lucht is ($f_{\text{Groen}} = 5.7\%$ en $f_{\text{Gemengd+Grijs}} = 12.2\%$) en omdat het buiten is ($f_{\text{Groen}} = 4.9\%$ en $f_{\text{Gemengd+Grijs}} = 5.2\%$). De redenen voor leerlingen om niet graag buitenlessen te willen krijgen zijn de kou en regenachtig weer ($f_{\text{Groen}} = 0.8\%$ en $f_{\text{Gemengd+Grijs}} = 2.3\%$) en omdat sommigen het saai vinden ($f_{\text{Groen}} = 0.8\%$ en $f_{\text{Gemengd+Grijs}} = 3.8\%$).

3.2 Hogere waardering voor groene en groen-grijze schoolpleinen

Aan alle leerlingen is gevraagd om aan te geven wat ze van hun schoolplein vinden op een vijfpunts-schaal. De resultaten toonden aan dat er een effect is van de groenheid van het schoolplein op de waardering van het plein, $F(2, 317) = 15.65, p < .001$, part. $\eta^2 = .090$. De groene en de groen-grijze schoolpleinen werden positiever gewaardeerd dan de grijze schoolpleinen, $M_{\text{Groen}}^2 = 4.29$ ($SD = 0.87$), $M_{\text{Groen-grijs}} = 4.10$ ($SD = 0.69$) en $M_{\text{Grijs}} = 3.70$ ($SD = 0.70$). Leerlingen met een groen schoolplein vinden hun schoolplein bijvoorbeeld leuker, avontuurlijker, mooier, gezelliger, schoner en groter dan leerlingen met een grijs schoolplein. Voor veiligheid is geen verschil gevonden (zie tabel 3.1 voor een meer gedetailleerd overzicht).

¹ f_{Groen} staat voor de frequentie waarin leerlingen op een school met een groen schoolplein deze reden hebben genoemd, dus 8,9% van de leerlingen geeft aan graag buiten les te willen omdat ze dan in de natuur zijn.

² M_{Groen} staat voor het gemiddelde dat door leerlingen met een groen schoolplein is gegeven, dus op een schaal van 1 tot 5 wordt hun groene schoolplein gemiddeld gewaardeerd met een 4,29.

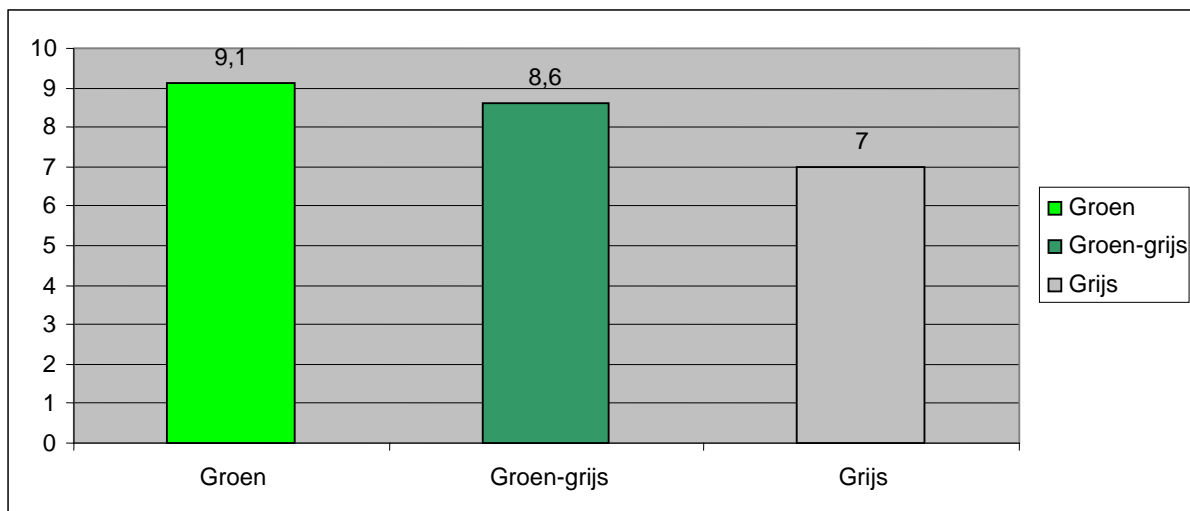
Tabel 3.1: De associatie tussen de groenheid van het schoolplein en de waardering ervan door leerlingen aangegeven op een 5-punts Likertschaal

	Groen (n=123)		Groen-grijs (n=117)		Grijs (n=96)		F	p	part. η^2
	M	SD	M	SD	M	SD			
Stom-Leuk	4.53 ^z	1.04	4.37	0.93	4.14 ^x	1.06	3.91	.021	.023
Saai-Avontuurlijk	3.88 ^z	1.15	3.47 ^y	1.05	3.13 ^x	1.15	12.41	< .001	.070
Lelijk-Mooi	4.31 ^z	1.07	4.11 ^z	0.93	3.54 ^x	1.17	15.02	< .001	.083
Naar-Fijn	4.34	1.18	4.42 ^y	0.88	4.12 ^x	0.94	2.52	.082	.015
Ongezellig-Gezellig	4.49 ^z	1.05	4.38 ^z	0.97	4.08 ^x	1.17	4.07	.018	.024
Onveilig-Veilig	4.21	1.22	4.22	0.95	4.07	1.03	0.58	.563	.003
Vies-Schoon	3.80 ^z	1.30	3.72 ^z	1.12	3.34 ^x	1.09	4.45	.012	.026
Klein-Groot	4.52 ^z	1.05	4.04 ^y	1.14	3.21 ^x	1.43	31.98	< .001	.164
Totaal	4.29^z	0.87	4.10^z	0.69	3.70^x	0.70	15.65	< .001	.090

Opmerking: De scores van de items die zijn gemarkeerd met verschillende letters verschillen significant ($p < .05$) van elkaar.

De positievere waardering voor het schoolplein is ook terug te zien in het cijfer (van 1 t/m 10) dat de leerlingen aan hun schoolplein gaven (zie figuur 3.1). Leerlingen met een groen of een groen-grijs schoolplein beoordeelden hun schoolplein met een significant hoger cijfer dan leerlingen met een grijs schoolplein, $M_{\text{Groen}} = 9.08$ ($SD = 2.09$), $M_{\text{Groen-grijs}} = 8.61$ ($SD = 1.69$) en $M_{\text{Grijs}} = 6.98$ ($SD = 2.47$), $F(2, 331) = 29.05$, $p < .001$, $\text{part. } \eta^2 = .149$.

Figuur 3.1: Waardering van het schoolplein door de leerlingen uitgedrukt in een cijfer van 0 tot en met 10

3.3 Welzijn op school

Aan de leerlingen is gevraagd vragen te beantwoorden die te maken hebben met hun welzijn op school. Uit de analyses bleek dat het welbevinden op school van leerlingen uit groep 4 significant lager is dan het welbevinden van de leerlingen uit de groepen 5 en 6, $F(2, 318) = 12.53$, $p < .001$, $\text{part. } \eta^2 = .073$, met $M_{\text{Groep4}} = 1.88$ ($SD = 0.17$), $M_{\text{Groep5}} = 1.92$ ($SD = 0.11$) en $M_{\text{Groep6}} = 1.97$ ($SD = 0.09$). De leerlingen in groep 4 geven, in vergelijking met de leerlingen uit groep 6, vaker aan zich alleen te voelen op school en dat de juf of meester niet naar hun mening luistert. De leerlingen in groep 4 geven ook vaker aan niet veel vrienden te hebben en gepest te worden in vergelijking met zowel de leerlingen van groep 5 als van groep 6 (zie tabel 3.2 voor een meer gedetailleerd overzicht).

Tabel 3.2: De associatie tussen leerjaar en het welzijn op school

Item	Groep 4 (n=111)		Groep 5 (n=123)		Groep 6 (n=102)	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. Ik vind het leuk op deze school	1.90 ^x	0.30	1.94	0.27	1.99 ^z	0.10
2. Wat ik op school leer vind ik interessant	1.68 ^x	0.47	1.83 ^y	0.38	1.97 ^z	0.17
3. Ik denk dat ik goed kan leren	1.96	0.19	1.94	0.23	1.93	0.26
4. Ik werk langzamer dan andere kinderen	1.27	0.45	1.30	0.46	1.29	0.46
5. De juf of meester luistert naar mijn mening	1.84 ^x	0.37	1.88	0.33	1.94 ^z	0.24
6. De juf of meester geeft leuke lessen	1.86 ^x	0.34	1.93	0.25	1.95 ^z	0.22
7. Ik heb plezier op het schoolplein	1.88	0.70	1.98	0.13	1.98	0.14
8. Ik heb veel vrienden op school	1.85 ^x	0.35	1.95 ^z	0.22	1.98 ^z	0.14
9. Ik word gepest op school	1.24 ^x	0.43	1.12 ^z	0.32	1.10 ^z	0.30
10. Ik voel me alleen op school	1.10 ^x	0.30	1.07	0.26	1.02 ^z	0.14
11. Ik vind het gezellig in de klas	1.91 ^x	0.29	1.96	0.20	1.99 ^z	0.10
12. Ik vind het gezellig op het schoolplein	1.94	0.25	1.96	0.20	1.97	0.17
Totaal	1.88^x	0.17	1.92^y	0.11	1.97^z	0.09

Opmerking: Bij het creëren van de schaal (totaal) zijn de oorspronkelijke scores gehercodeerd als Nee (1) en Ja (2) met uitzondering van item 4, 9 en 10. Op deze manier staat een hogere score bij elk item voor een hoger welzijn.

Voor ieder item verschillen de scores die gemarkeerd zijn met verschillende letters significant ($p < .05$) van elkaar.

In deze tabel geldt voor de items 4, 9 en 10 dat een hogere score een lager welzijn weergeeft. Hier zijn de codes dus anders dan in de schaal.

Er werd geen direct effect gevonden van het type schoolplein op het welzijn van de kinderen ($p = .384$). Bij nadere analyses bleek wel dat er ten aanzien van het welzijn van de leerlingen op school, een interactie-effect was tussen de groep waarin de leerlingen zaten en het type schoolplein, $F(4, 312) = 3.61$, $p = .007$, part. $\eta^2 = .044$ (zie figuur 3.2). In het algemeen blijkt uit dit onderzoek dat het welzijn op school voor de leerlingen van groep 4 was lager vergeleken met de leerlingen van groep 5 ($p = .024$) en groep 6 ($p = .011$), maar de leerlingen van groep 5 en groep 6 verschilden niet van elkaar ($p = .551$), $M_{\text{Groep4}} = 1.88$ ($SD = 0.16$), $M_{\text{Groep5}} = 1.94$ ($SD = 0.10$) en $M_{\text{Groep6}} = 1.96$ ($SD = 0.15$).

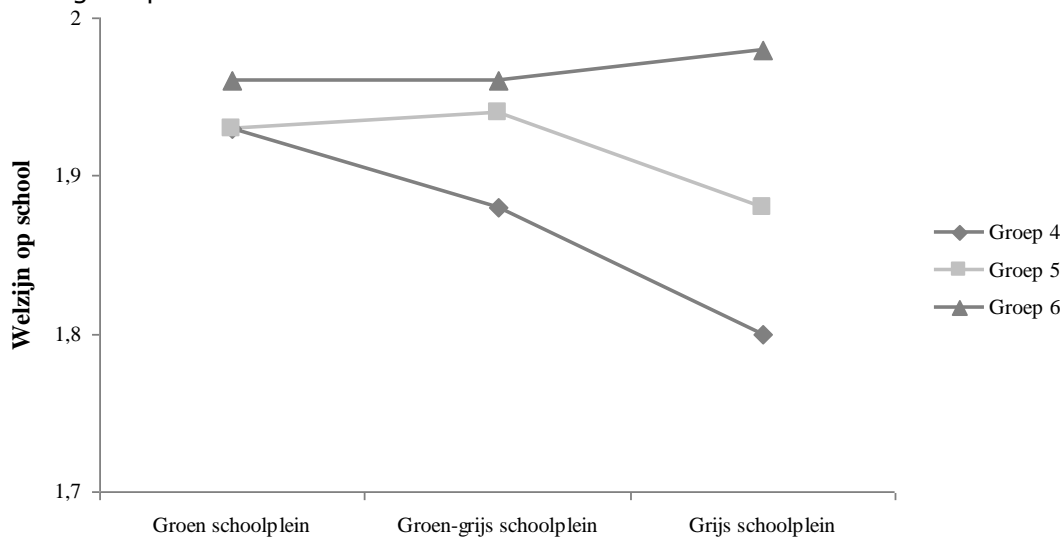
Zo hebben leerlingen van groep 4 op een grijs schoolplein een lager welzijn vergeleken met het welzijn van de leerlingen van groep 5 ($p = .031$) en groep 6 ($p < .001$).

Bovendien vinden we dat ook leerlingen van groep 5 een lager welzijn hebben op een grijs schoolplein vergeleken met leerlingen van groep 6 ($p = .002$), $M_{\text{Group4}} = 1.80$ ($SD = 0.20$), $M_{\text{Group5}} = 1.88$ ($SD = 0.13$), en $M_{\text{Group6}} = 1.98$ ($SD = 0.07$).

Op een groen-grijs schoolplein hebben leerlingen van groep 5 niet langer een significant lager welzijn als leerlingen uit groep 6. Leerlingen van groep 4 hebben echter ook op groen-grijze schoolpleinen nog een lager welzijn vergeleken met leerlingen van groep 5 en 6.

Op een groen schoolplein is er echter geen verschil meer in het welzijn tussen de verschillende groepen. Er werden bij groene schoolpleinen geen verschillen in welzijn gevonden tussen de drie leerjaren (alle $p > .138$), $M_{\text{Groep4}} = 1.93$ ($SD = 0.14$), $M_{\text{Groep5}} = 1.93$ ($SD = 0.09$) en $M_{\text{Groep6}} = 1.96$ ($SD = 0.05$). Leerlingen van groep 4, 5 en 6 voelen zich op school even goed. Dit is vooral positief voor de leerlingen in groep 4; de leerlingen van deze groep waarderen hun welzijn bij de grijze en groen-grijze pleinen beduidend lager (zie figuur 3.2).

Figuur 3.2 Het effect van de groenheid van het schoolplein op het welzijn van de leerlingen op school

3.4 Conclusie

Uit bovenstaande resultaten blijkt dat een groen schoolplein een meervoudig positief effect heeft. Leerlingen geven aan meer te leren op een groen schoolplein, meer les te krijgen op een groen schoolplein en het ook leuker te vinden om buiten les te krijgen, dan kinderen op een groen-grijs of grijs schoolplein. Deze resultaten wijzen erop dat een groen schoolplein zich beter zou kunnen lenen als onderwijsleeromgeving dan een groen-grijs en een grijs schoolplein. Daarnaast waarderen de leerlingen een groen en een groen-grijs schoolplein meer dan een grijs schoolplein; ze vinden het schoolplein mooier, gezelliger, avontuurlijker en schoner. Tevens blijkt dat op een grijs schoolplein het welbevinden op school lager is voor jongere leerlingen (groep 4 en 5) dan het welbevinden op school voor de oudere kinderen (groep 6). Dit verschil wordt echter niet gevonden op scholen met een groen schoolplein. Met andere woorden, een groen schoolplein heeft een positieve werking op het welzijn op school van de jongere leerlingen; ze vinden school leuker, hebben meer vrienden en worden minder gepest.

Hoofdstuk 4: Concentratievermogen voor én na de pauze

Aan de hand van de Digit Span Backwards test van Wechsler uit 1955 (23) is nagegaan of de mate van groenheid van het schoolplein invloed heeft op het concentratievermogen van leerlingen. De resultaten hiervan worden beschreven in dit hoofdstuk.

4.1 Concentratievermogen verbetert na de pauze

Als we kijken naar de herstellende werking van de ochtendpauze in het algemeen (dat wil zeggen zonder rekening te houden met de groenheid van het schoolplein), dan zien we dat de leerlingen zich na de pauze beter kunnen concentreren dan voor de pauze, $F(1, 312) = 18.39$, $p < .001$, part. $\eta^2 = .056$, met $M_{\text{voor}} = 3.49$ ($SD = 0.83$) en $M_{\text{Na}} = 3.65$ ($SD = 0.88$)¹. Er werd geen verschil gevonden tussen groep 4, 5 en 6 ($p = .756$) en geslacht ($p = .223$), wat aangeeft dat een pauze het concentratievermogen verhoogd voor alle leerlingen, zowel voor jongens als meisjes én in alle groepen.

4.2 Effect van type schoolplein op het concentratievermogen

Uit de analyses bleek dat de mate van groen op het schoolplein gerelateerd was aan het concentratievermogen van de leerlingen na de pauze, $F(2, 310) = 3.20$, $p = .042$, part. $\eta^2 = .020$. Zowel een pauze op een groen schoolplein als een pauze op een grijs schoolplein verhoogde het concentratievermogen van de leerlingen. Een pauze op een groen-grijs schoolplein liet geen significant verschil zien tussen het concentratievermogen van de leerlingen voor en na de pauze (zie tabel 4.1 voor een meer gedetailleerd overzicht).

Tabel 4.1: Het effect van de groenheid van het schoolplein op het concentratievermogen van de leerlingen voor en na de pauze

		Concentratievermogen voor de pauze		Concentratievermogen na de pauze		<i>F</i>	<i>p</i>	part. η^2
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
Groen	(n=118)	3.44	0.77	3.64	0.85	11.52	.001	.090
Groen- grijs	(n=106)	3.50	0.78	3.54	0.88	0.36	.551	.003
Grijs	(n=99)	3.53	0.95	3.80	0.90	11.64	.001	.117

Opmerking: De minimale score voor de Digital Span Backwards test was 2 en de maximale score was 8.

4.3 Interactie-effect geslacht en type schoolplein

Een verklaring voor het feit dat zowel een pauze op een groen als een pauze op een grijs schoolplein het concentratievermogen na de pauze verhoogd lijkt te vinden te zijn in het marginale interactie-effect tussen geslacht en de groenheid van het schoolplein, $F(2, 307) = 2.57$, $p = .078$, part. $\eta^2 = .016$. Uit dit interactie-effect bleek dat het concentratievermogen van jongens na de ochtendpauze met name verhoogd was op een groen schoolplein, terwijl meisjes hun concentratievermogen na de ochtendpauze met name verhoogd was op een grijs schoolplein (zie tabel 4.2 voor een meer gedetailleerd overzicht). Het positieve effect van het groene schoolplein op het concentratievermogen van jongens werd ook gevonden bij het zelf-beantwoorde item "Na het buitenspelen in de pauze kan ik beter opletten in de les". Uit een contrast analyse bleek namelijk dat jongens die speelden op een groen schoolplein aangaven na de pauze beter op te kunnen letten in de klas dan jongens die speelden op een groen-grijs of een grijs schoolplein, $F(1, 167) = 5.07$, $p = .026$, part. $\eta^2 = .029$, met $M_{\text{Groen}} = 2.30$ ($SD = 0.76$), $M_{\text{Groen-grijs}} =$

¹ Bij de testresultaten van oktober is de verzamelde data van één klas buiten beschouwing gelaten, omdat uit een contrastanalyse bleek dat de verjaardag van de leerkracht het concentratievermogen van de leerlingen aanzienlijk verminderde op die dag in vergelijking met de leerlingen uit andere groepen, $F(1, 327) = 4.71$, $p = .031$, part. $\eta^2 = .014$, met $M_{\text{Verjaardag}} = 3.37$ ($SD = 0.95$) en $M_{\text{Overig}} = 3.70$ ($SD = 0.93$).

1.96 ($SD = 0.79$) en $M_{\text{Grijs}} = 2.07$ ($SD = 0.78$). Er werd geen effect van de groenheid van het schoolplein op het overeenkomstige zelf-beantwoorde item gevonden voor meisjes ($p = .689$).

Tabel 4.2: Het interactie-effect tussen geslacht en de groenheid van het schoolplein op het concentratievermogen van de leerlingen voor en na de pauze

		Concentratievermogen voor de pauze		Concentratievermogen na de pauze		<i>F</i>	<i>p</i>	part. η^2
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
Jongens								
Groen	(n=57)	3.46	0.85	3.70	0.79	7.94	.007	.124
Groen-grijs	(n=45)	3.46	0.83	3.64	0.96	3.90	.055	.081
Grijs	(n=54)	3.44	0.90	3.65	0.89	4.13	.047	.072
Meisjes								
Groen	(n=61)	3.43	0.68	3.58	0.90	3.90	.053	.061
Groen-grijs	(n=61)	3.53	0.75	3.46	0.82	0.82	.370	.013
Grijs	(n=35)	3.66	1.01	4.04	0.87	8.22	.007	.195

Opmerking: De minimale score voor de Digital Span Backwards test was 2 en de maximale score was 8.

4.4 Conclusie

Het concentratievermogen van leerlingen verbeterd over het algemeen genomen na de pauze. Kijkend naar de groenheid van het schoolplein, dan blijkt dat de verbetering van het concentratievermogen echter enkel plaatsvindt op een groen of op een grijs schoolplein en dat dit niet gebeurt op een groen-grijs schoolplein. Dit onverwachte bilaterale effect wordt verklaard door het feit dat meisjes en jongens verschillend reageren op de groenheid van het schoolplein. Voor jongens heeft voornamelijk een groen schoolplein een herstellende werking op het concentratievermogen, terwijl voor meisjes juist met name een grijs schoolplein een herstellende werking op het concentratievermogen lijkt te hebben.

Hoofdstuk 5: Wat kinderen waarderen; fijne en nare plekken op het schoolplein

Aan leerlingen (n= 349) uit groep 4, 5 en 6 is gevraagd hoe zij hun schoolplein ervaren; wat fijne en nare plekken zijn om te spelen (zie paragraaf 2.4). In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven. Het geeft het perspectief van kinderen weer ten aanzien van de inrichting en het gebruik van het schoolplein. De resultaten laten zien welk type element leerlingen waarderen, waar zij graag mee spelen, wat aantrekkelijk is en wat niet. Daarmee kunnen, vanuit het perspectief van leerlingen, aanbevelingen gedaan worden voor de inrichting van het schoolplein.

In paragraaf 5.1, 5.2 en 5.3 wordt achtereenvolgens voor scholen met groene, groen-grijze en grijze schoolpleinen beschreven welke plekken door de leerlingen als fijn en welke als naar zijn beoordeeld. Vervolgens wordt in paragraaf 5.4 kort ingegaan op de spelbehoeften van kinderen. In paragraaf 5.5 wordt een vergelijking gemaakt tussen groene en grijze elementen, waarna in paragraaf 5.6 de conclusies worden geformuleerd.

5.1 Fijne en nare plekken op het groene schoolplein

5.1.1 De Bundertjes

Op De Bundertjes spelen de kinderen van groep 4 en 5 op een groen schoolplein. De kinderen van groep 6 spelen op een grijs schoolplein. In deze paragraaf worden de ervaringen van de leerlingen uit groep 4 en 5 (n=43) beschreven met het groene schoolplein.

Favoriete speelplekken op het groene schoolplein

De meeste kinderen vinden het **duikelrek** een fijne plek om te spelen. Vooral meisjes uit groep 4 geven dit aan. Slechts één leerling vindt het er te druk.

Ook **boomstammen** worden als favoriete plekken aangewezen. Met name de boomstam nabij het speelbosje en de twee boomstammen rechtsboven op het schoolplein (zie figuur 5.1). Kinderen waarderen deze plekken omdat je daar lekker kan zitten en kletsen, maar ook het balanceren en dat je erop en eraf kunt springen, vinden de kinderen fijn. Niet alle kinderen waarderen de boomstammen, want sommigen benoemen dit juist als een nare plek, omdat je er niks kan doen.

Eén van de **grasvelden** is favoriet bij voornamelijk leerlingen uit groep 5. Het is er fijn omdat *“je er lekker kunt zitten, liggen en van de heuvel [kunt] rollen”*.

Wisselend gewaardeerde plekken op het groene schoolplein

Vijf kinderen uit groep 4 vinden **de speelbosjes** een fijne plek; je kan je daar verstoppen en aan dingen trekken. Vier leerlingen uit groep 4 noemen de speelbosjes echter een nare plek. Als reden geeft een leerling aan dat ze bang is dat andere kinderen haar daar pijn doen. Andere redenen zijn dat er tekenen zitten en dat je er kan struikelen. Voor leerlingen uit groep 5 zijn de speelbosjes geen bijzondere plek. Ze hebben de plek niet genoemd; niet als fijne maar ook niet als nare plek.

Vervelende speelplekken op het groene schoolplein

Nare plekken op het schoolplein zijn plaatsten waar je “niet goed weet wat te doen”. Sommige kinderen noemen de boomstammen, maar ook de **struiken** worden meerdere keren genoemd. Het zijn plekken die leiden tot verveling.

Een andere reden waarom kinderen een plek als naar ervaren, zijn bijen, wespen en teken. Op het schoolplein van de Bundertjes worden, om deze reden, de struiken en de (speel)**bosjes** als nare plekken benoemd.

Sommige kinderen vinden een plek te druk en daarom niet fijn. In dat kader noemt één kind het duikelrek en twee meisjes de **heuvel** als nare plek. Op de heuvel wordt namelijk gestoeid, de twee meisjes vinden dit niet fijn. Kinderen kunnen dit ruigere spel als bedreigend ervaren, net als de speelbosjes waarvan een kind aangeeft dat anderen je

daar pijn kunnen doen. Overigens geldt voor de Bundertjes dat slechts enkele kinderen deze nare –in de zin van gevoelsmatig onveilige- plekken benoemen.

Fijne plekken op het groene schoolplein van de Bundertjes

Duikelrek
duikelen

Boomstammen
*zitten, kletsen
balanceren en springen*

Grasveld
*zitten, liggen
rollen*

Kernwoorden: rust & ontspanning, kletsen en primaire bewegingsvormen

Nare plekken op het groene schoolplein van de Bundertjes

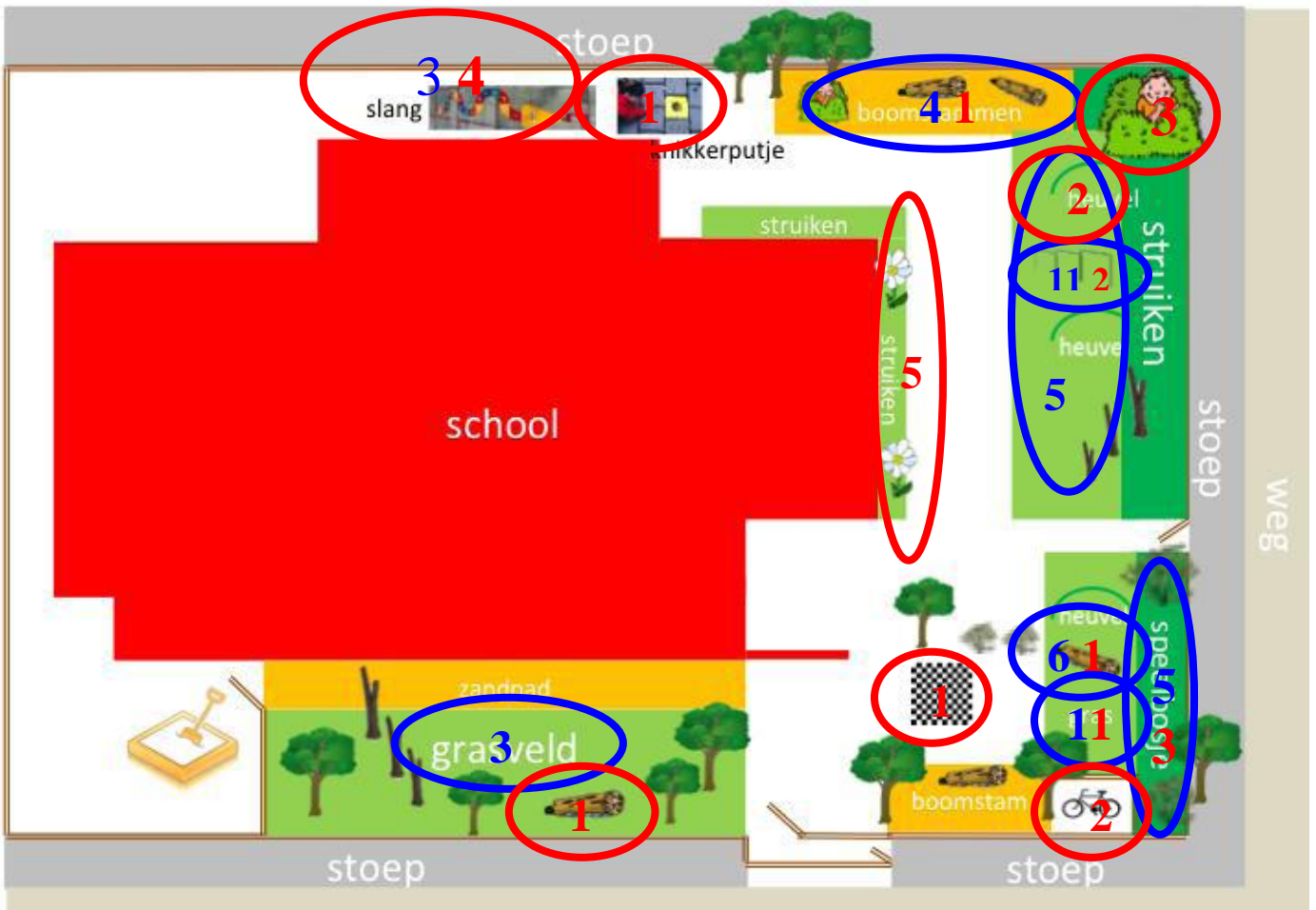
Struiken en bosjes
*wespen, bijen & teken
je kan er niets "doen".*

De heuvel
er wordt gestoeid

Kernwoorden: onveilig & verveling

Figuur 5.1: Overzicht van de fijne en nare plekjes op het schoolplein van De Bundertjes

Opmerking: De blauwe cijfers refereren naar het aantal leerlingen dat de plek als fijn heeft aangewezen, rode cijfers naar het aantal leerlingen die de plek als nare plek hebben aangewezen.

5.1.2 De Wilhelminaschool

Op het groene schoolplein van de Wilhelminaschool spelen kinderen van groep 4 tot en met 8 tegelijkertijd op het schoolplein. In deze paragraaf worden de ervaringen van de leerlingen van groep 4, 5 en 6 (n=82) met hun schoolplein beschreven.

Favoriete speelplekken op het groene schoolplein

De **kinderboerderij** wordt door de meeste kinderen (n=22) als fijne plek aangewezen. Met name meisjes uit groep 5 en 6 vinden de kinderboerderij fijn, dat komt omdat ze van dieren houden en daar dieren kunnen aaien en ermee kunnen spelen. Naast de kinderboerderij wordt ook **de bostuin** veelvuldig genoemd (n=18). Opvallend is dat de bostuin zowel door jongens als meisjes als fijne plek wordt genoemd én dat alle leerjaren evenredig zijn vertegenwoordigd. De bostuin is fijn omdat je er hutten kunt bouwen, rennen, sloottikkertje spelen en omdat het mooie natuur is. Tot slot is ook het **grasveld** favoriet (n=11). Alleen geven nu met name jongens aan dat dit een fijne plek is, want je kunt er voetballen. Verder geven de kinderen aan dat je op het grasveld allerlei spellen kunt doen en dat je zacht valt op het gras.

Wisselend gewaardeerde plekken op het groene schoolplein

De **speelbosjes**, de **klimrekken** en het **duikelrek** worden door de kinderen wisselend gewaardeerd; als fijne én als nare plek. Vier leerlingen vinden de speelbosjes een fijne plek vanwege de bomen en het bos. Eén jongen geeft daarbij aan dat hij in de speelbosjes een hut heeft. Drie leerlingen vinden

de speelbosjes een nare plek omdat "daar veel geplaagd wordt" en omdat "daar vaak jongens met takken vechten".

Zes leerlingen vinden de klimrekken een fijne plek omdat je "er kan klimmen" en omdat je er "veel kunstjes" op kan doen. Drie leerlingen (alleen jongens) vinden de klimrekken een nare plek omdat: (1) "ik eraf kan vallen"; (2) "ik er niet zo van houd", en (3) "het heeft weinig natuur". Drie leerlingen (alleen meisjes) vinden het duikelrek een fijne plek omdat je er kunstjes op kan doen. Twee leerlingen vinden het duikelrek de meest nare plek op het schoolplein omdat het "saai" is en "daar word je misselijk van".

Vervelende speelplekken op het groene schoolplein

De vijver lijkt de meest nare plek op het schoolplein van de Wilhelminaschool. Tien kinderen benoemen de vijver als een nare plek en geven de volgende redenen: je kan er in vallen; je kunt er niks doen, het is er saai en vaak modderig.

Zeven leerlingen (vooral jongens uit groep 4 en 5) vinden de plek waar enkele boomstammen liggen een nare plek. Het is er "niet leuk", "saai" en "irritant". Ook wordt aangegeven dat het "alleen maar een vierkant van boomstammen is".

De leerlingen lijken de zandbak ook niet echt te waarderen. Deze plek wordt door zeven leerlingen (met name meisjes) als nare plek aangewezen, dat komt omdat er zand in hun schoenen en kleren komt. Verder vinden ze het "stom" of spelen ze er nooit. Twee jongens daarentegen geven aan de zandbak een fijne plek te vinden omdat "je er leuk kunt spelen" en "je er zandkastelen kunt bouwen".

Zes leerlingen wijzen de glijbaan aan als nare plek, zowel jongens (één jongen van groep 4 en twee jongens van groep 5) als meisjes (drie meisjes van groep 6). De glijbaan is "saai" en "niet zo leuk".

Met name meisjes uit groep 4 vinden de tafeltennistafel een nare plek "omdat daar veel grote kinderen zijn" en "omdat je [er] alleen kunt pingpongen".

Fijne plekken op het groene schoolplein van de Wilhelminaschool		
		
Bostuin <i>hutten bouwen</i> <i>rennen, tikkertje</i> <i>mooie natuur</i>	Grasveld <i>voetballen</i> <i>spelletjes spelen</i> <i>zachte ondergrond</i>	Kinderboerderij <i>dieren aaien</i> <i>met dieren</i> <i>spelen</i>
Kernwoorden: gevarieerd bewegingsspel, constructief spel & waardering aspecten van natuur (dieren en bostuin)		

Nare plekken op het groene schoolplein van de Wilhelminaschool

Vijver
je kan er niets "doen"
modderig
je kan erin vallen

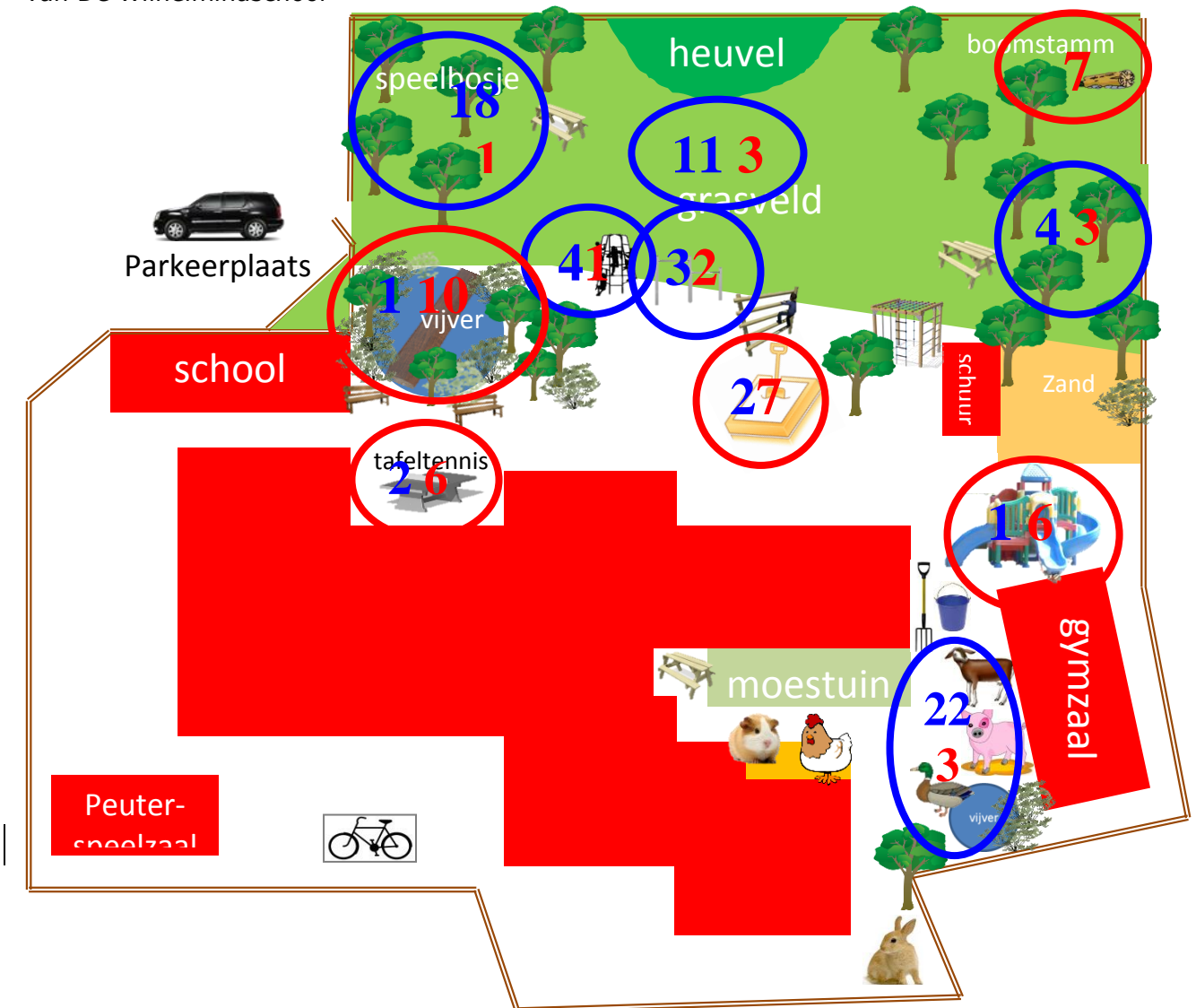
Zandbak/glijbaan
saai/niet leuk
zand in je kleren

Tafeltennistafel
je kan er alleen pingpongen
er zijn veel grote kinderen

Kernwoorden: daagt niet uit tot (gevarieerd) spel, onveilig & vies

Figuur 5.2: Overzicht van de fijne en nare plekken op de plattegrond van het schoolplein van De Wilhelminaschool

Opmerking: de blauwe cijfers refereren naar het aantal leerlingen dat de plek als fijn heeft aangewezen, rode cijfers naar het aantal leerlingen die de plek als nare plek hebben aangewezen.

5.2 Fijne en nare plekken op het groen/grijze schoolplein

5.2.1 De Stroom

De Stroom heeft een groen-grijs schoolplein. Alle leerlingen spelen tegelijk op het schoolplein. Deze paragraaf beschrijft de ervaringen van de kinderen uit groep 4, 5 en 6 (n=47).

Favoriete speelplekken op een groen/grijs schoolplein

De **glijbaan** is de meest fijne plek voor leerlingen van De Stroom (n=17). Deze kinderen zitten in groep 4 en 5 en zijn met name meisjes. Zij waarderen de glijbaan omdat je er kan: klimmen, glijden en schommelen; spelen met zand; truckjes doen, en radslagen maken. Een kind gaf aan dat het de fijnste plek is "omdat dit het enige toestel is" op het schoolplein. Ondanks het feit dat een grote groep kinderen de glijbaan als een fijne plek beschouwen, zijn er ook drie leerlingen die dit een nare plek vinden. Je kan er namelijk keihard vallen en een kind zei: "ik houd niet zo van zand".

Het **grasveld** vinden met name meisje van groep 5 (n=5) een fijne plek omdat: *"ik daar graag ben"*; *"we daar dansjes in kunnen studeren"* en *"je daar kunt zitten, relaxen en kijken"*.

De **struiken** tegenover de tafeltennistafel worden door vijf leerlingen uit groep 5 en 6 aangewezen als fijne plek, omdat: je er kunt chillen, *"je er goed in kunt verstoppen"* en *"je er in de boom kunt klimmen"*. Tegelijkertijd vind een jongen uit groep 6 dit een nare plek *"want je kan bloed krijgen"*.

Het **schaakbord** wordt door vier leerlingen uit groep 4 en 5, met name meisjes, als fijne plek aangewezen omdat: *"het gewoon leuk is"*, *"ik schaken heel goed kan"* en *"ik het vaak doe"*.

Wisselend gewaardeerde plekken op een groen-grijs schoolplein

De **tafeltennistafel**, het **basketbalveld** en de **schelpenbak** worden door de kinderen wisselend gewaardeerd; als fijne én als nare plek.

Vijf jongens uit groep 5 en 6 vinden de tafeltennistafel een fijne plek. Ze houden van pingpongen en kunnen dit goed. Acht leerlingen geven tegelijkertijd aan dat ze de tafeltennistafel een nare plek vinden. Dit zijn met name meisjes uit groep 4 en 5. Ze vinden het er druk en de kinderen die daar spelen, kunnen andere kinderen verwonden. Een leerling geeft bijvoorbeeld aan: *"er kan een bal in mijn oog komen"*.

Drie jongens vinden het basketbalveld een fijne plek omdat het daar rustig is en je er leuk kunt spelen. Tegelijkertijd vinden acht meisjes uit groep 4 en 5 het een nare plek omdat: *"kinderen zijn er druk en alleen maar bezig met scoren"*; *"de bal dan tegen mij aankomt"*; *"er grote jongens zijn"* en *"ik het niet kan"*. Ook geeft een meisje aan dat ze er altijd op de grond wordt gegooid.

Twee leerlingen vinden de schelpenbak een fijne plek; een jongen en een meisje. De jongen geeft aan dat hij daar kan voetballen en tennissen. Het meisje kan er goed *"viesland/lekkerland"* spelen. Tegelijkertijd vinden vier andere leerlingen de schelpenbak een nare plek omdat het er *"niet leuk"*, *"saai"* en *"donker"* is. Ook geeft een jongen aan dat daar meisjes zijn die paardje spelen en dat hij dan niet mee mag doen.

Vervelende speelplekken op een groen-grijs schoolplein

Vier jongens, waarvan drie uit groep 4, vinden het **zand** een nare plek omdat: *"sommige kinderen zand gooien"*, er zand in hun kleren en schoenen kan komen en omdat er meiden zitten. Een meisje uit groep 6 geeft aan het zand juist een fijne plek te vinden omdat ze er lekker kan kletsen en uitrusten.

Drie leerlingen geven verder nog aan de **struiken aan de zijkant van het schoolplein** als nare plek te zien, omdat je daar niet veel kunt doen en omdat de struiken prikken.

Fijne plekken op het groen-grijze schoolplein van De Stroom

Glijbaan
*klimmen, glijden,
schommelen
truckjes doen,
radslag
met zand spelen*

Grasveld
*dansen
zitten en kijken
relaxen*

Schaakbord
*Leuk
goed kunnen
doe het vaak*

Kernwoorden: rust & ontspanning, primaire bewegingsvormen, bewegingsspel, denkspel & mee kunnen doen

Nare plekken op het groen-grijze schoolplein van De Stroom

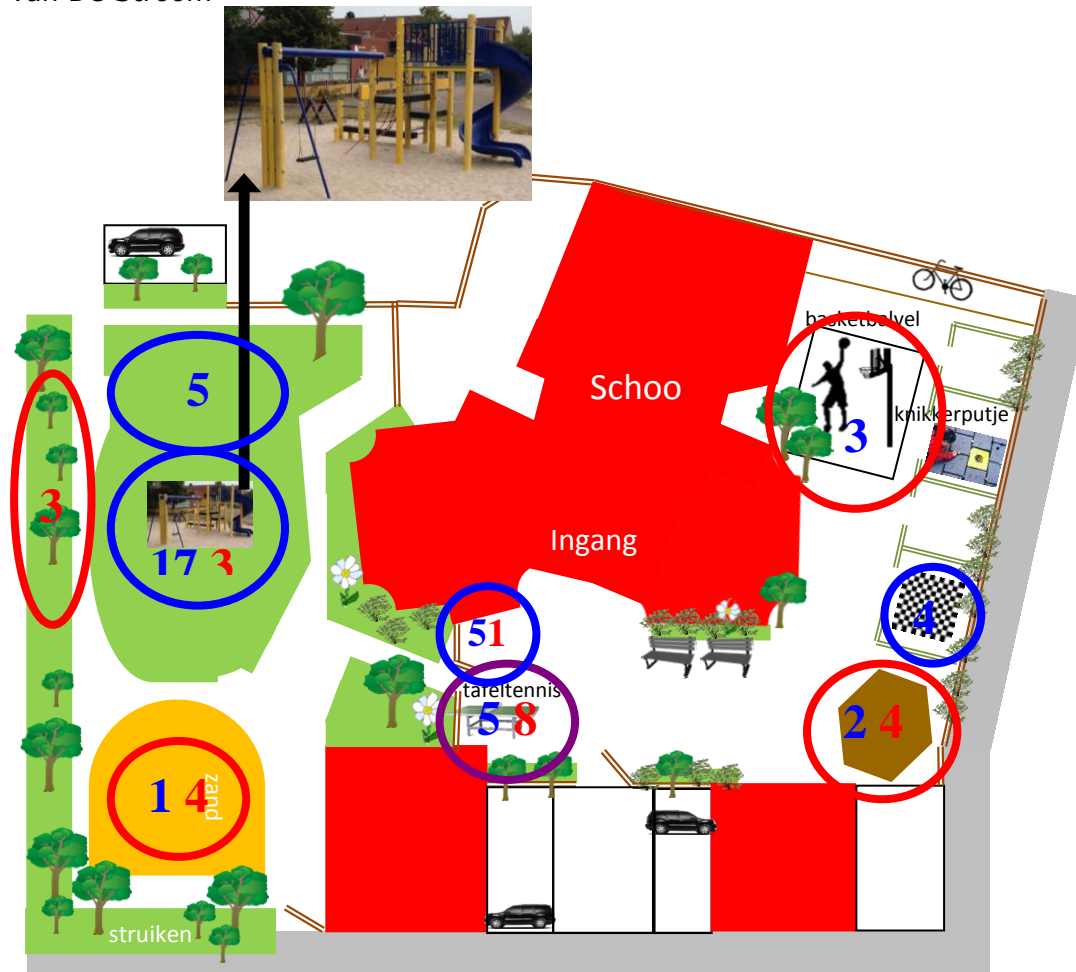
Basketbalveld
(voor meisjes)
*kinderen zijn druk,
gericht op scoren
bal tegen je aan/ op de
grond geduwd
niet goed kunnen*

Zand
(bij de glijbaan/klimrek)
*met zand wordt gegooid
zand in je kleren
er zitten meiden*

Struiken
(geen foto
beschikbaar)
*je kan er niets doen
de struiken prikken
er zijn grote jongens*

Kernwoorden: onveilig, verveling, vies worden, spanningsveld jongen/meisje, niet goed kunnen

Figuur 5.3: Overzicht van de fijne en nare plekjes op de plattegrond van het schoolplein van De Stroom

Opmerking: De blauwe cijfers refereren naar het aantal leerlingen dat de plek als fijn heeft aangewezen, rode cijfers naar het aantal leerlingen die de plek als nare plek hebben aangewezen.

5.2.2 De Lindt

Basischool De Lindt heeft een groen-grijs schoolplein. In deze paragraaf worden de ervaringen van leerlingen uit groep 4, 5 en 6 (n=70) met dit schoolplein beschreven.

Favoriete speelplekken op een groen-grijsschoolplein

Het **grasveld** is ronduit favoriet bij zowel jongens als meisjes. Dit geldt met name voor een groot deel van de leerlingen in groep 5. De leerlingen vinden het een fijne plek omdat: "je daar veel ruimte hebt"; "het er rustig is"; "je kunt rennen"; "het leuk en groenig is" en "je er niet hard kan vallen". Jongens uit groep 6 vinden het grasveld fijn omdat je er kan voetballen.

Naast het grasveld worden ook het **klimrek** en het **basketbalveld** als fijne plekken aangewezen. Dertien kinderen, met name meisjes (n=9), vinden het klimrek een fijne plek omdat je er kan klimmen en op je kop kunt hangen. Ook wordt aangegeven dat het klimrek lekker hoog is en dat je op het klimrek kan kletsen. Ondanks dat een grote groep leerlingen het klimrek fijn vindt, zijn er ook vier leerlingen die het als nare plek aanwijzen, omdat "je daar niet veel op kan doen" en "er soms een bal tegen je aankomt".

Het basketbalveld wordt door vijf kinderen als fijne plek aangewezen omdat je "er leuk en fijn kunt spelen", en "omdat ik het goed kan".

Wisselend gewaardeerde plekken op een groen-grijs schoolplein

De **skatebaan, tussen de bomen** en de **zandbak** worden door de kinderen wisselend gewaardeerd; als fijne én als nare plek.

Zeven leerlingen (met name uit groep 4) vinden de skatebaan een fijne plek omdat: "er bijna niemand is"; "het daar warm is"; "ik daar tikkertje speel" en "je ervan af kan glijden". Tegelijkertijd benoemen acht leerlingen (met name uit groep 6) het als een nare plek omdat: het er vies is; er veel troep ligt; je er kunt vallen en er "brandwonden" kan krijgen.

Vier jongens wijzen de plek tussen de bomen als fijne plek aan, omdat je daar kunt voetballen. De plek wordt echter ook door zes leerlingen (waarvan vier meisjes) als nare plek benoemd omdat "de jongens daar voetballen" en omdat "je daar een bal tegen je aan kan krijgen". Ook geeft iemand aan dat er teveel zand is en dat het daar donker is. De **zandbak** is de plek die door de meeste leerlingen (n=9) als een nare plek wordt aangewezen. Dat komt omdat dit een plek is waar ze nooit komen; het is voor kleuters en omdat daar veel modder ligt. Tegelijkertijd vinden vier leerlingen (drie uit groep 4 en één uit groep 5) de zandbak wel een fijne plek omdat je daar met zand kunt spelen en kunt scheppen.

Vervelende speelplekken op een groen-grijs schoolplein

De **zandbak** is de plek die door de meeste leerlingen (n=9) als een nare plek wordt aangewezen (zie hierboven).

De **struiken**, de **glijbaan** en **de weg** worden elk door drie leerlingen als nare plek omschreven. De struiken omdat "je er (bijna) niet kunt spelen". De glijbaan omdat "ze daar aan het vechten zijn" en "omdat groep 5/6 er niet mag komen" en de weg omdat het "gevaarlijk is" en "er heel veel auto's rijden".

Fijne plekken op het groen-grijze schoolplein van De Lindt

 <p>Grasveld veel ruimte Rennen Voetbal Rustig leuk en groenig niet hard vallen</p>	 <p>Klimrek klimmen op je kop hangen hoog kletsen</p>	 <p>Basketbalveld leuk, fijn spelen goed kunnen</p>
<p>Kernwoorden: ontspanning, primaire bewegingsvormen, bewegingsspel, mee kunnen doen, kletsen & waardering van natuurlijke elementen</p>		

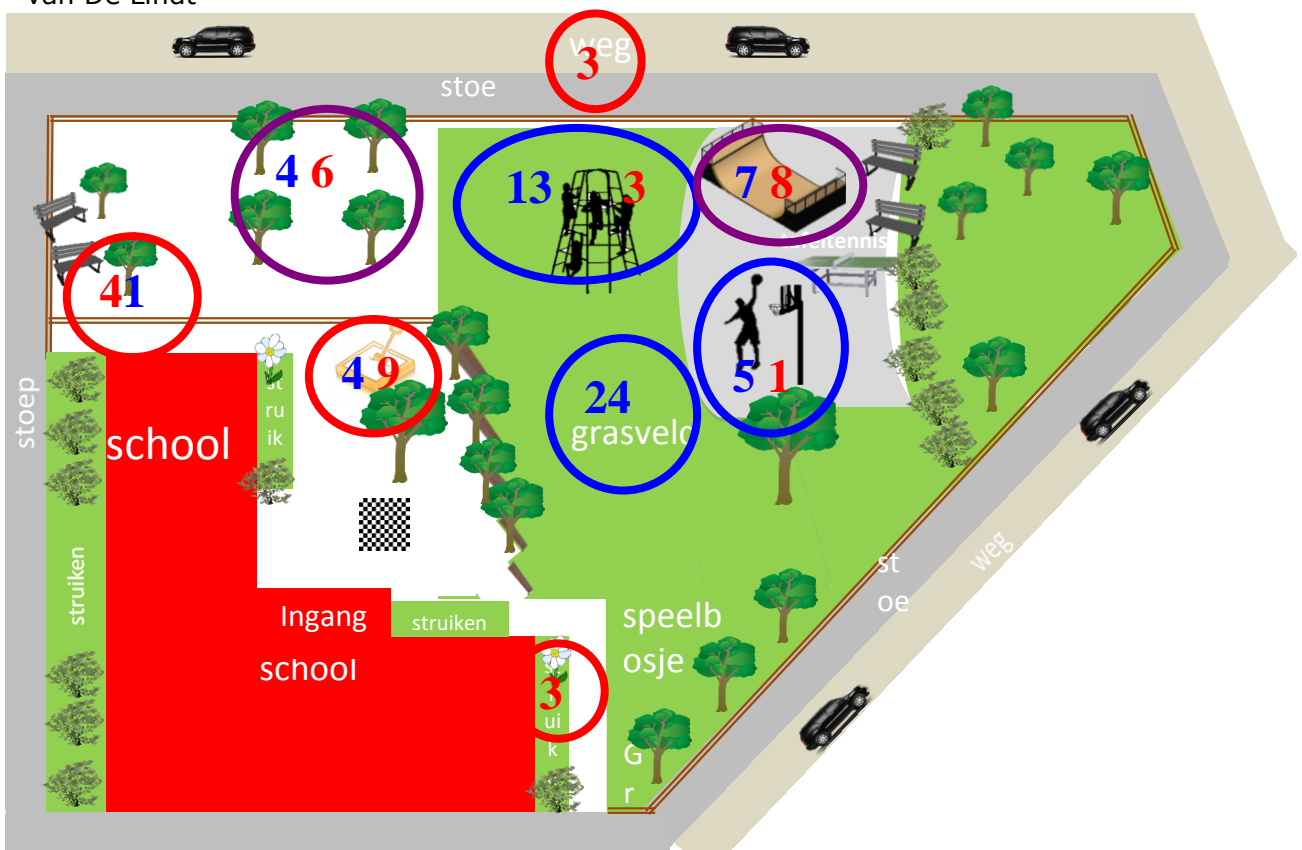
Nare plekken op het groen-grijze schoolplein van De Lindt

<p>Zandbak voor kleine kinderen Modderig</p>	<p>Glijbaan vechtende Kinderen</p>	<p>Struiken je kan er niets doen groep 5/6 mag er niet komen</p>
--	--	--

Kernwoorden: onveilig, daagt niet uit tot (gevarieerd) spel, voor de "juiste" leeftijdsgroep

Figuur 5.4: Overzicht van de fijne en nare plekjes op de plattegrond van het schoolplein van De Lindt

Opmerking: De blauwe cijfers refereren naar het aantal leerlingen dat de plek als fijn heeft aangewezen, rode cijfers naar het aantal leerlingen die de plek als nare plek hebben aangewezen.

5.3 Fijne en nare plekken op het grijze schoolplein

5.3.1 Brandevoort

Brandevoort heeft een grijs schoolplein. Deze paragraaf beschrijft de ervaringen van de kinderen uit groep 4, 5 en 6 (n=74) met dit schoolplein.

Favoriete speelplekken op een grijs schoolplein

Op het grijze schoolplein van Brandevoort vinden leerlingen (n=32) vooral het **kunstgrasveld** een fijne plek. Met name jongens, uit alle groepen, vinden het kunstgrasveld een fijne plek omdat het er leuk is. Je kunt er stoeien en trefbal spelen. Bij de meisjes zijn het vooral de meisjes uit groep 5 die het grasveld de fijnste plek vinden. Ze noemen dat je er lekker kunt liggen, er fijn kan kletsen en omdat het lekker zacht is. Overigens wordt het kunstgrasveld ook door acht leerlingen als nare plek aangewezen met als motivatie dat er vaak gestoeid en ruzie wordt gemaakt en omdat het te druk is waardoor *"iedereen tegen me botst"*.

Twaalf leerlingen vinden de **glijbaan** een fijne plek omdat je er kunt klimmen en glijden, *"je daar fijn piraatje kunt spelen"*, *"je daar het hele schoolplein kunt zien"* en omdat het er rustiger is dan bij het andere klimrek. Tegelijkertijd geven drie andere leerlingen aan de glijbaan juist als nare plek te zien, omdat je er alleen maar kunt glijden en het te druk is.

Tot slot benoemen leerlingen verschillende "fijne" hoekjes op het plein (bijvoorbeeld links onder in de hoek, naast het blauwe klimrek; zie figuur 5.5). Deze hoekjes worden als prettig ervaren omdat het er rustig is.

Wisselend gewaardeerde plekken op een grijs schoolplein

Het **klimrek** wordt door de leerlingen wisselend gewaardeerd; als een fijne en een nare plek. Vijftien leerlingen vinden het een fijne plek, met name meisjes uit groep 4 en groep 6. Zij vinden het er fijn omdat je *"er veel kunt doen"*, zoals zwieren, glijden, klimmen, schommelen en duikelen. Dertien leerlingen (vooral uit groep 5) vinden het een nare plek omdat *"je er snel af kunt vallen"* en omdat het *"stom"* en *"druk"* is. Ook geeft een leerling aan dat hij bijna niet omhoog kan op het klimrek.

Terzijde valt nog op te merken dat het **kunstgras** vooral wordt gewaardeerd, maar dat er ook een groep leerlingen is die het er juist niet fijn vinden (zie hierboven).

Vervelende speelplekken op een grijs schoolplein

Negen leerlingen vinden het **fietsenrek** een nare plek omdat je daar niet mag spelen. Ook de ruimte voor de **poort** wordt door vier leerlingen als nare plek gezien, omdat er niets te doen is en je daar niet mag komen. Daarnaast geeft een jongen als reden aan dat hij bij de poort niet mag voetballen, terwijl hij dit wel graag zou willen. Overigens geven twee meisjes uit groep 6 aan de ruimte bij de poort juist fijn te vinden omdat je daar veel spelletjes kunt spelen.

De **bankjes op het schoolplein** vinden de kinderen saai; je kunt er weinig doen. Specifiek voor het bankje bij de boom geven drie jongens aan het geen fijne plek te vinden, omdat de andere kinderen *"je daar pakken"*, omdat *"het er te druk is"* en omdat *"je er bijna niks kan doen"*.

Fijne plekken op het grijze schoolplein van Brandevoort

Kunstgrasveld
stoeien
trefbal
liggen
kletsen
zacht

Glijbaan
klimmen, glijden
fantasiespel
overzicht over
plein
rustig

Hoekjes
rustig

Kernwoorden: rust (ontspanning), primaire bewegingsvormen, bewegings- en fantasiespel, kletsen & waardering materiaal

Nare plekken op het grijze schoolplein van Brandevoort

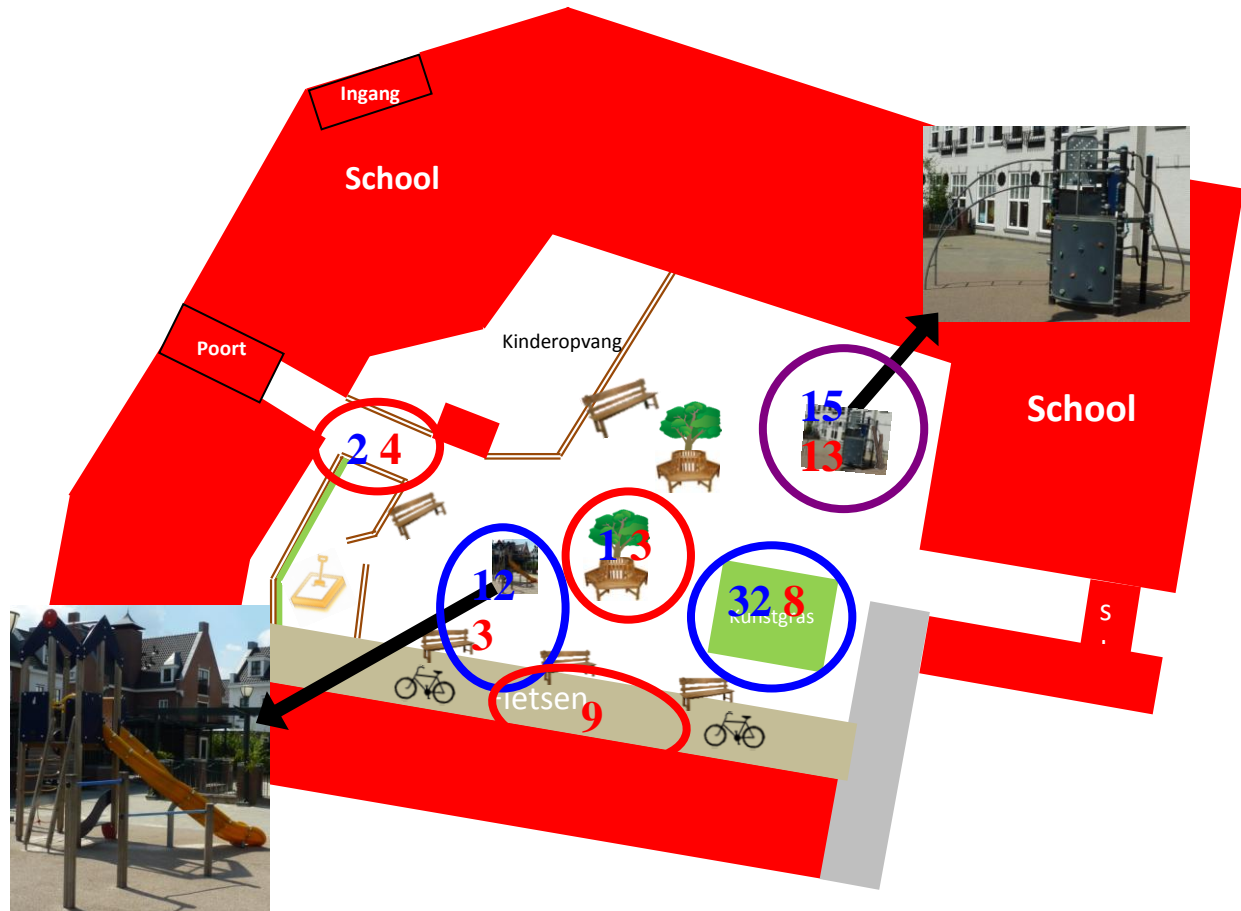
Fietsenrek
mag er niet spelen

Bankjes
saai
je kan er weinig doen
je wordt door
anderen gepakt
te druk

Poort
 (geen foto beschikbaar)
mag er niet spelen
je kan er niets doen

Kernwoorden: onveilig, daagt niet uit tot (gevarieerd) spel, je mag er niet spelen

Figuur 5.5: Overzicht van de fijne en nare plekjes op de plattegrond van het schoolplein van Brandevoort

Opmerking: De blauwe cijfers refereren naar het aantal leerlingen dat de plek als fijn heeft aangewezen, rode cijfers naar het aantal leerlingen die de plek als nare plek hebben aangewezen.

5.4 Conclusie

5.4.1 Redenen waarom kinderen inrichtingselementen waarderen

De onderzoeksresultaten laten zien dat kinderen inrichtingselementen waarderen omdat:

- Ze gelegenheid bieden om te ontspannen
- Ze uitnodigen "iets te doen"
- Ze uitdagen tot bewegen
- Ze gevarieerd spel ontlokken
- Ze uitnodigen om "iets mee te doen"
- Ze een zintuigelijke ervaring ontlokken

Onafhankelijk van het type schoolplein blijkt dat een eerste kenmerk van inrichtingselementen die kinderen waarderen is die hen de gelegenheid geven te **ontspannen**. Hierbij waarderen kinderen inrichtingselementen die fysieke ontspanning bieden, dus plekken waar je lekker kunt liggen op zacht (kunst)gras, kunt zitten op boomstronken en chillen in rustige hoekjes. Hiernaast waarderen kinderen plekken waar psychische ontspanning geboden wordt. Plekken waar teveel kinderen zijn, waar ruw wordt gespeeld, waar te grote kinderen zijn, of waar je verzeild kan raken in een ruzie, worden niet gewaardeerd. Kinderen zoeken plekken op waar je rustig kunt spelen.

Een tweede kenmerk van inrichtingselementen die kinderen waarderen is dat deze **uitnodigen "iets te doen"**. Dit is terug te zien aan het feit dat de plekken die als naar worden gezien die plekken op het schoolplein zijn waar je niets kan of mag doen, en tevens niet uitnodigen tot "chillen". Struiken en bosjes met rond zoemende wespen en bijen zijn geen plaatsen voor ontspannen kletspraatjes. Daar ga je niet zitten.

Een derde kenmerk van inrichtingselementen die kinderen waarderen is dat deze je **uitdagen tot bewegen**. De primaire bewegingsvormen, zoals rennen, hinkelen, klimmen, klauteren, balanceren, duikelen, rollen, draaien, springen, zwaaien, schommelen en glijden, zijn voor kinderen van belang. De inrichtingselementen dienen kinderen uit te dagen tot bewegen, evenals tot bewegingsspel, zoals voetbal en tikkertje. Andere spelaanleidingen die kinderen waarderen zijn: fantasiespel, constructiefspel (zoals hutten bouwen), zintuiglijk en fysiek spel, en denk- en behendigheidspel. Daarmee is een vierde kenmerk van de inrichting van een schoolplein dat kinderen waarderen, dat de elementen **gevarieerd spel** ontlokken.

Voor kinderen is een vijfde kenmerk van belang; dat zij ergens op het schoolplein de ervaring hebben dat zij er **iets "mee kunnen doen"**. Uit de onderzoeksdata blijkt dat kinderen inrichtingselementen waar zij niet mee uit de voeten kunnen, als nare plek waarderen. Deze elementen worden ondermeer als te moeilijk, te makkelijk, te eng, te kinderachtig of te meisjes-/jongensachtig ervaren. Dit betekent dat bij de inrichting van het schoolplein rekening dient te worden gehouden met verschillende spelbehoeften van kinderen, afhankelijk van leeftijd en geslacht.

Tot slot, een zesde kenmerk van inrichtingselementen die kinderen waarderen, betreft de **zintuiglijke ervaring** die de elementen ontlokken. Inrichtingselementen die "maken" dat je "zacht" valt als je kunstjes doet, of waarop je "comfortabel" kunt liggen, waarderen kinderen. Ook hebben kinderen oog en hart voor natuurrijke elementen, zoals dieren en de bostuin. Tegelijkertijd kunnen kinderen bepaalde elementen juist niet waarderen omdat je "onder het zand komt te zitten", of "vies" wordt.

5.4.2 Inrichtingselementen die kinderen (niet) waarderen

Positief gewaardeerde inrichtingselementen

Uit dit hoofdstuk blijkt dat verschillende elementen als fijn werden beschreven. Zowel groene als grijze elementen komen naar voren als fijne plekken. Plekken die als fijn worden aangewezen zijn:

- (Kunst)grasveld
- Bostuin
- Kinderboerderij
- Duikelrek & klimrek

Wisselend gewaardeerde inrichtingselementen

Er zijn ook enkele elementen die wisselend worden gewaardeerd. Dit zijn:

- Speelbosjes
- Boomstammen
- Glijbaan (kan heel fijn zijn, maar ook te druk)
- Basketbalveld/tafeltennistafel (afhankelijk van geslacht)

Negatief gewaardeerde inrichtingselementen

Niet gewaardeerd worden de volgende inrichtingselementen:

- Struiken (waar niets te doen is en/of wespen, teken en bijen zitten)
- Een heuvel (te druk; stoeien)
- Vijver
- Zandbak
- Fietsenrekken
- Bankjes

Hoofdstuk 6: Ervaringen van leerkrachten en directeuren met hun schoolplein

In dit hoofdstuk staan de resultaten beschreven van de interviews met de leerkrachten (n=16) en de directeuren (n=5). De resultaten van de interviews worden aan de hand van zeven thema's besproken:

1. Ervaringen met het schoolplein
2. Succesvolle en onsuccesvolle elementen
3. Gebruik van het schoolplein in de onderwijspraktijk
4. Speel- en beweeggedrag op het schoolplein
5. Sociaal gedrag op het schoolplein
6. Concentratie na de pauze
7. Gewenste verbeteringen van het schoolplein

6.1 Ervaringen met het schoolplein

In paragraaf 6.1 worden de ervaringen van de leerkrachten en directeuren met hun schoolplein besproken. De vragen: "Hoe denken de leerkrachten en directeuren over hun schoolplein?" en "Welk cijfer geven ze eraan?" staan centraal in paragraaf 6.1.1. In respectievelijk paragraaf 6.1.2 en 6.1.3 komt aan bod hoe de leerlingen en hoe hun ouders hierover denken? Wat vinden de leerlingen en hun ouders volgens de leerkrachten positief en wat vinden ze negatief aan het schoolplein? Heeft het schoolplein invloed op de schoolkeuze? In paragraaf 6.1.4 wordt tenslotte specifiek aandacht besteedt aan de relatie tussen groene schoolpleinen en de hoeveelheid zand/viezigheid in de klas of school. Wegen volgens de leerkrachten en directeuren de voordelen van groene schoolpleinen op tegen de nadelen?

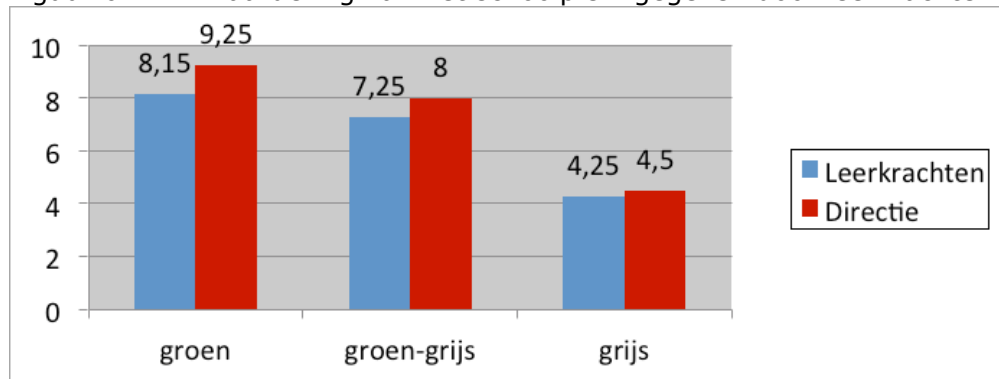
6.1.1 Mening leerkrachten en directeuren over het schoolplein

De mening van leerkrachten over hun schoolplein is in kaart gebracht aan de hand van een aantal gesloten vragen. De leerkrachten en directeuren van groene schoolpleinen hebben de meest positieve mening over hun schoolplein. Zij vinden hun schoolplein over het algemeen heel erg leuk, heel erg avontuurlijk, mooi, heel erg gezellig, fijn en schoon. Ook de leerkrachten van groen-grijze schoolpleinen zijn positief over hun schoolplein. Zij vinden hun schoolplein een beetje leuk, een beetje avontuurlijk, een beetje mooi en fijn en schoon. De grijze schoolpleinen worden vaker stom, saai, lelijk, ongezellig, naar, vies en onveilig gevonden. Op veiligheid scoren de groen-grijze schoolpleinen het hoogst, terwijl de groene schoolpleinen een wisselende beoordeling laten zien.

Cijfer schoolplein

Aan de leerkrachten en directeuren is ook gevraagd om hun mening over hun schoolplein uit te drukken in een cijfer. Deze waardes zijn weergegeven in figuur 6.1. Ook hier zien we dat groene schoolpleinen beduidend hoger worden gewaardeerd dan groen-grijze of grijze schoolpleinen. De leerkrachten en de directeuren van grijze schoolpleinen geven een dikke onvoldoende aan hun plein. Directeuren beoordelen hun schoolplein altijd net wat hoger dan de leerkrachten.

Figuur 6.1 Waardering van het schoolplein gegeven door leerkrachten en directeuren

6.1.2 Mening van leerlingen over het schoolplein volgens de leerkrachten en directeuren

Ook de mening van leerlingen over het schoolplein is aan de hand van diverse open vragen via de leerkrachten en directeuren geïnventariseerd. Aspecten die genoemd worden zijn spelaanleidingen, beperkingen ten aanzien van het gebruik van het grasveld en weinig ervaring met andere schoolpleinen.

Spelaanleidingen zoals struiken met paadjes zijn gewenst

Leerlingen van groene schoolpleinen maken veel gebruik van de paadjes tussen de struiken. Ze vinden het volgens de leerkracht van groep 5 van De Bundertjes (groen) *"heerlijk om rond te rennen en de bosjes in te gaan."* Het grijze schoolplein van De Bundertjes vinden leerlingen volgens de leerkracht van groep 6 stom, omdat *"er niks te doen is."*

Beperkt gebruik van het grasveld leidt tot ontevredenheid

Een nadeel wat door leerkrachten en directeuren van De Bundertjes (groen) en de Wilhelminaschool (groen) wordt genoemd, is dat het onderhoud van het grasveld nog wel eens tot situaties leidt waarin ontevreden leerlingen gedurende een langere periode niet op het ingezaaide grasveld mogen spelen. Ook bij regen is het beschikbare speeloppervlakte kleiner, omdat de leerlingen dan vaak niet op het gras mogen komen. De leerlingen zijn het hier vaak niet mee eens met als gevolg dat je volgens de leerkracht van groep 4 van De Bundertjes (groen) *"continu politieagentje aan het spelen bent, want ze willen er natuurlijk toch op."*

Leerlingen weten soms niet beter

Sommige leerkrachten geven aan dat leerlingen niet goed weten hoe het is om op een ander type schoolplein te spelen. Zo merkte de leerkracht van groep 4 van Brandevoort (grijs) bijvoorbeeld op dat leerlingen aangeven dat ze het toch *"leuk vinden en gezellig"*, ondanks dat ze niet weten hoe het anders kan zijn. Dit wordt door zowel de leerkracht van groep 4 van de Wilhelminaschool (groen) als door de leerkracht van groep 4 van Brandevoort (grijs) opgemerkt.

6.1.3 Mening van ouders over het schoolplein volgens leerkrachten en directeuren

Tijdens de interviews is met een open vraag nagegaan wat de ouders van de leerlingen positief en negatief vinden aan het schoolplein van hun kinderen.

Mening van ouders is onbekend bij deel van de leerkrachten

Eén derde van de leerkrachten geeft aan dat ze niet goed op de hoogte zijn van de mening van de ouders. Deze leerkrachten geven les op groen-grijze (De Lindt) en grijze

schoolpleinen (De Bundertjes en Brandevoort). Zo gaf de leerkracht van groep 4 van De Lindt (groen-grijs) bijvoorbeeld als antwoord op de vraag wat ouders positief en/of negatief vinden aan het schoolplein: "Nog nooit iets van gehoord, nee."

Positieve mening ouders

Ongeveer één derde van de leerkrachten beschrijft positieve oordelen van de ouders. Het grootste deel van deze leerkrachten geeft les op de Wilhelminaschool (groen). Slechts één leerkracht van een groen-grijs schoolplein (De Lindt) noemt een positieve mening. Leerkrachten van grijze schoolpleinen noemen geen voorbeelden van positieve oordelen van ouders. De directeuren van beide scholen met een groen schoolplein geven aan op de hoogte te zijn van de positieve mening van ouders. Positieve aspecten die genoemd worden door directeuren van scholen met een groen schoolplein zijn de aanwezigheid van dieren en de ruime omvang van het schoolplein. De uitstraling van het schoolplein is volgens de directeuren van de groene schoolpleinen van invloed op de schoolkeuze die ouders maken.

Dieren op en de omvang van het schoolplein gewaardeerd

De leerkracht van groep 5 van de Wilhelminaschool (groen) geeft bijvoorbeeld aan dat ze met name positieve reacties hoort van ouders die de aanwezigheid van dieren en het grote speelterrein prettig vinden.

Uitstraling groen schoolplein beïnvloed schoolkeuze

De directeuren en leerkrachten van groene schoolpleinen vertellen dat ouders hun schoolplein waarderen. Ook geven ze aan dat ze het gevoel hebben dat het uiterlijk van het schoolplein een reden voor de ouders is geweest om hun kind aan te melden bij hun school. Zo stelt de directeur van De Bundertjes (groen): "Ook voor een school, werkt zo'n schoolplein mee in de uitstraling die je hebt, zeker naar nieuwe potentiële klanten."

Negatieve mening ouders

Ongeveer één derde van de leerkrachten geeft aan op de hoogte te zijn van negatieve oordelen van de ouders over het schoolplein. Het gaat om leerkrachten van alle type schoolpleinen. Negatieve aspecten die genoemd worden zijn het niet veilig buitenspelen, het gebrek aan speeltoestellen (zoals klimrekken), de hogere kosten van groene schoolpleinen en het vies worden door buitenspelen op een groen schoolplein.

Veilig buitenspelen

Ouders zijn niet altijd positief over de omvang en het gebruik van de beschikbare ruimte die de leerlingen hebben om buiten te spelen. Zo geeft de leerkracht van groep 6 van Brandevoort (grijs) bijvoorbeeld aan dat "de ouders het te klein vinden, niet veilig en te druk." Het tegengestelde komt ook voor. De leerkracht van groep 5 van de Wilhelminaschool vertelt dat er wel eens een onwenselijke situatie is geweest waarover ouders zeggen dat "een kind bijvoorbeeld niet in de gaten is gehouden" en dat dit niet was gebeurd "wanneer het [plein] kleiner was geweest."

Speeltoestellen

Leerkrachten geven aan dat ouders bepaalde elementen, zoals klimrekken en speelhuisjes, missen op het schoolplein. Zo hadden ouders volgens de leerkracht van groep 4 van De Bundertjes (groen) "wel het liefst gezien dat er iets van een speelhuisjes stond". En volgens de leerkracht van groep 5 van de Bundertjes (groen) hadden de ouders zoiets van "waar zijn de klimrekken?" Ook de leerkracht van groep 4 van De Stroom (groen-grijs) geeft aan dat ouders het vooral negatief vinden "dat er geen klimrekken zijn". De ouders vinden het "maar een saaie, saaie speelplaats."

Kosten van groene schoolpleinen

De leerkracht van groep 5 van De Bundertjes (groen) vertelde dat de ouders moeite hadden met de kosten van het nieuw aangelegde groene schoolplein. Ouders vroegen

zich af of *"dit nou zoveel geld moest kosten?"* De directeur van de Wilhelminaschool (groen) geeft aan discussies te hebben met ouders die vinden dat een te groot deel van het budget van de school naar het onderhoud van het gebouw (hoge schoonmaakkosten) en het (onderhoud van het) buitenterrein gaat.

6.1.4 Viezigheid in de klas/school

Een van de nadelen die men soms hoort over groene schoolpleinen is dat deze zorgen voor viezigheid in de klas en/of school. In de interviews is aan de leerkrachten en directeuren gevraagd of er zand in de klas en/of school is én of ze hier ook last van hebben. Ook is er met de directeuren gesproken over de schoonmaakkosten op scholen met groene schoolpleinen.

Meer zand in de klas op scholen met een groen of groen-grijs schoolplein

Tien leerkrachten en directeuren van groene en groen-grijze schoolpleinen geven aan dat er zand naar binnen wordt gelopen. Op de grijze schoolpleinen geven geen van de leerkrachten en directeuren aan dat er zand naar binnen wordt gelopen. Op de grijze schoolpleinen krijgen de leerlingen volgens de leerkrachten zelfs niet eens de kans om vies te worden. De leerkracht van groep 5 van Brandevoort stelt: *"Het is alleen maar stenen. Het zijn alleen maar bulten en schaafwonden zal ik maar zeggen. Niet vies."*

Geen last van zand in de klas, maar het kost wel lestijd

De meeste leerkrachten van groene en groen-grijze schoolpleinen zeggen geen last te hebben van een vies lokaal. Ook als er veel zand naar binnen is gelopen, is het slechts een kwestie van extra vegen. Enkele leerkrachten geven aan dat ze wel een schone werkplek voor de leerlingen willen, maar dat het voordeel van het spelen op een groen of groen-grijs schoolplein opweegt tegen het nadeel van de viezigheid. Wel wordt door de leerkracht van groep 5 van de Wilhelminaschool aangegeven dat het lestijd kost. Ze merkte bijvoorbeeld op dat het, door het voeten vegen, schoenen uitkloppen en/of handen wassen, langer duurt voordat kinderen rustig klaar zitten voor het vervolg van de lessen. Ze vindt dit wel een nadeel van groene schoolpleinen.

Mening over schoonmaakkosten groene schoolpleinen verschilt

De directeuren van de groene en groen-grijze schoolpleinen hebben verschillende meningen over de kosten die de school heeft als gevolg van de groene elementen op het schoolplein. De directeur van de Wilhelminaschool (groen) geeft aan dat het zand dat naar binnen wordt gelopen op groene schoolpleinen betekent dat *"je schoonmaakkosten hoger zijn, dat je vloer wat sneller slijt en dat het betekent dat de klaslokalen er sneller wat smeriger uit zien."* De directeur van De Lindt (groen-grijs) geeft ook aan dat de vloeren in de school sneller slijten door al het zand dat naar binnen wordt gelopen. Dit is echter volgens haar een gevolg van het slechte onderhoud van het gemeentelijke grasveld en niet inherent aan groene schoolpleinen. De directeur van De Bundertjes (groen) heeft een andere mening en zegt: *"Nee, dat valt me eigenlijk reuze mee, ik vind dat de school an sich eigenlijk redelijk schoon blijft..."*

Vuile kleding op groene schoolpleinen

Volgens de directeur van de Wilhelminaschool (groen) klagen sommige ouders over vuile kleding *"want ja als je [de leerlingen] ziet buitenspelen op dat veld, dan liggen ze regelmatig op de grond. Ja, dan krijg je dus grasvlekken en moddervlekken."* Ook de NME coördinator geeft aan dat ouders soms moeten wennen aan de vieze kleren waarmee hun kinderen thuiskomen.

6.2 Succesvolle en onsuccesvolle elementen

Aan de leerkrachten en directeuren is gevraagd wat volgens hen succesvolle en onsuccesvolle (groen)elementen zijn en wat zij positief vinden aan het schoolplein. In paragraaf 6.2.1 worden de succesvolle elementen besproken aan de hand van de volgende vragen: Wat maakt een element succesvol? Wat zijn voorbeelden van veel gebruikte elementen? Welke elementen leiden tot uniek speelgedrag? In paragraaf 6.2.2 komen de onsuccesvolle elementen aan bod. Wat maakt een element onsuccesvol? Wat zijn voorbeelden van onsuccesvolle elementen? Tabel 6.1 en 6.2 geven respectievelijk een overzicht van de genoemde succesvolle elementen en van de onsuccesvolle elementen. Er worden in beide categorieën zowel groene als grijze elementen genoemd. In paragraaf 6.2.3 staat het spanningsveld centraal dat soms bestaat tussen het succesvolle en het onsuccesvolle karakter van een element. Ook hiervan worden enkele voorbeelden besproken, zoals het grasveld dat zoveel gebruikt wordt dat er hoge onderhoudskosten zijn. Tot slot wordt in paragraaf 6.2.4 aandacht besteed aan het verschijnsel dat elementen soms anders gebruikt worden dan waarvoor ze bedoeld zijn.

6.2.1 Succesvolle elementen

Als motivatie van het succesvolle karakter van een element noemen leerkrachten en directeuren dat het element veel wordt gebruikt door de leerlingen. De NME coördinator van de Wilhelminaschool (groen) geeft echter aan dat niet alleen veel gebruikte plekken nuttig zijn op een schoolplein, maar dat ook de plekken waar rust gevonden kan worden door een enkele leerling belangrijk zijn. Op deze plekken wordt minder gespeeld, maar ze worden *"juist opgezocht door die kinderen die juist de ruimte of de rust opzoeken."* Een tweede aspect is de mate van uitdaging die een element biedt. Ook het unieke spel dat een element oproept draagt bij aan het succesvolle karakter van het element. Voorbeelden van succesvolle elementen zijn het grasveld, de struiken (met paadjes ertussen), het klimrek, de speelbosjes, de duikelstangen, de zandbak en de tafeltennistafel.

Veel gebruikte elementen

Leerkrachten en directeuren noemen veel gebruikte elementen vaak succesvol. Een goed voorbeeld is het grasveld. De leerkracht van groep 5-6 van De Lindt (groen-grijs) geeft bijvoorbeeld als antwoord op de vraag wat een succesvol element is: *"Het grasveld sowieso, voetballen is echt nummer 1!"* Ook de struiken met paadjes ertussen worden veel gebruikt door met name de jongens. Andere veel gebruikte elementen betreffen grijze klassiekers zoals klimrekken, duikelrekken en de zandbak. Zo vertelt de leerkracht van groep 4 van de Wilhelminaschool (groen): *"bij de zandbak (...) is het een mierennest, dat zit altijd vol."* De directeur van De Bundertjes (groen) onderschrijft een mening die gedeeld wordt door meerdere leerkrachten en directeuren van de vijf scholen: *"Wat kinderen echt helemaal geweldig vinden zijn toch die duikelstangen."* Ook de tafeltennistafels blijken populair te zijn op meerdere scholen.

Zandbak (Wilhelminaschool)

Duikelrekken (Wilhelminaschool)

Klimrekken veel gebruikt en bieden uitdaging

Een klimrek is een specifiek voorbeeld van een element dat regelmatig als succesvol wordt benoemd, met als reden dat ze veel worden gebruikt en uitdaging bieden. Ze worden vaak genoemd door leerkrachten en directeuren van zowel groene als grijze schoolpleinen. Zo stelt de leerkracht van groep 4 van de Wilhelminaschool (groen): *"Het klimrek is net een apenkooi want het hangt helemaal vol. En ook de andere*

rekken, ja dat, de een gaat er af en de volgende springt er weer op." Ook de

directeur van Brandevoort (grijs) noemt de speeltoestellen (klimrekken) positief, omdat ze veel gebruikt worden. En omdat de ondergrond kwalitatief goed in orde en dus veilig is. De leerkracht van groep 5 van Brandevoort (grijs) vindt dat deze toestellen "voldoende uitdagingen" bieden en zegt verder: *"er is voldoende mee te doen."*

Klimrekken worden dus vaak als positief ervaren. Toch kunnen ze, afhankelijk van het gebruik door leerlingen, ook negatief worden beoordeeld. Zo zegt de leerkracht van groep 6 van Brandevoort (grijs) dat de klimtoestellen op het plein *"echt wel ruw spel uitlokken"*.

Klimrek (De Lindt)

Bostuin (Wilhelminaschool)

Groene én grijze elementen nodigen uit tot uniek spel

Een andere belangrijke motivatie van leerkrachten om een element succesvol te noemen is het specifieke gebruik van dat element. Zowel groene als grijze elementen kunnen uniek spel oproepen, zoals toneelspel in de speelbosjes op een groen schoolplein of touwtjespringen of knikkeren op een betegeld schoolplein. Zo zegt de leerkracht van groep 5 van de Wilhelminaschool (groen): *"Ik vind de bostuin wel succesvol, omdat kinderen daar vooral hun eigen verhaal maken tijdens het spelen. Ze verzinnen gewoon*

echt toneelstukjes of spellen die ze op het grasveld niet kunnen verzinnen. Bijvoorbeeld als wij bezig zijn met het thema geschiedenis en dan met het thema jagers, dan hoor ik eigenlijk elk jaar dat ze jagertje gaan spelen. Dat ze konijnen gaan vangen, wie blijft er bij het kamp en wie maakt vast het kampvuur en wie gaat er vast bessen verzamelen? Dus er komt echt toneelspel bij in de bostuin." Op de groene en groen-grijze schoolpleinen wordt het betegelde schoolplein ook regelmatig genoemd als een belangrijk element dat specifiek spel mogelijk maakt en dus een waardevol onderdeel is van een schoolplein. Zo stelt de directeur van de Wilhelminaschool (groen) bijvoorbeeld: *"De speelplaats is echt alleen voor de spelletjes zoals knikkeren of touwtjespringen of tafeltennissen."* Groene en grijze elementen vullen elkaar dus aan.

6.2.2 Onsuccesvolle elementen

Elementen worden door de respondenten als onsuccesvol bestempeld indien zij weinig gebruikt (mogen) worden, ongelukken veroorzaken, bepaalde risico's dragen, veel onderhoud behoeven of ongewenst gedrag oproepen. Voorbeelden van onsuccesvolle elementen zijn het grasveld, de struiken, rechtopstaande houten palen, de speelbosjes, de vijver en de klimrekken.

Die palen staan er slechts voor de show

Een voorbeeld van een weinig gebruikt element zijn de drie houten palen die naast elkaar op het grasveld van De Bundertjes (groen) staan. De leerkracht van groep 4 merkt op dat de palen nauwelijks door de leerlingen worden gebruikt: *"Die palen die hier staan, ja sorry maar daar doet niemand iets mee. Die staan daar voor de show."* Ze merkt op dat de leerlingen er weinig mee kunnen. Ze kunnen er bijvoorbeeld niet in klimmen. Leerlingen kunnen ze *"een keer vastpakken en erbij gaan staan"*, ze gebruiken voor *"een tikspel"*, of *"misschien als buitplaats"*.

Drie houten palen (De Bundertjes)

Verboden terrein

Op de vraag of de leerlingen overal mogen spelen, wordt door leerkrachten en directeuren regelmatig geantwoord dat dit niet het geval is. De redenen verschillen waarom dit niet mag. Sommige redenen zijn meer specifiek voor groene schoolpleinen, andere redenen zijn meer universeel op schoolpleinen van toepassing. Bovendien kan een element op sommige momenten verboden terrein zijn en op andere momenten juist wel toegankelijk, zoals bijvoorbeeld een pas ingezaaid grasveld. Een element wat nooit of zelden gebruikt mag worden is minder succesvol.

Tabel 6.1: Redenen waarom bepaalde stukken op het schoolplein verboden terrein zijn

Element	Reden
Speelbosjes	Ontbreken overzicht
Speelbosjes	Beschermen van pas geplante bomen, leren om voorzichtig om te gaan met natuur
Vijver, skate ramp, klimrek	Veiligheid ten aanzien van specifieke (groen)elementen
Struiken	Beschermen struiken tegen plattrappen en takken afrukken
Grasveld	Beschermen pas ingezaaid gras
Grasveld	Het weer: nat/vies worden door spelen op een nat grasveld
Grasveld ("poepveldje")	Mogelijke aanwezigheid van hondenpoep op een deel van de gemeentegrond
Zandbak	Het weer: zandbak wordt modderbak in de regen
Betegeld schoolplein	Scheiden jongere en oudere leerlingen in verband met omver rennen
Betegeld schoolplein	Dichtbij lokalen en huizen van omwonenden in verband met (geluids)overlast

Het grasveld kost veel geld

Het onderhouden van een goede grasmat kost een hoop geld. Door het vele gebruik heeft het een hoog slijtagegehalte. Zie ook paragraaf 6.2.3.

Geen elementen die veel ongelukken veroorzaken

De meeste leerkrachten en directeuren geven aan dat er geen elementen zijn die opvallend veel ongelukken veroorzaken. De meeste ongelukken die voorkomen zijn vallen tijdens het voetballen op het grasveld en het rennen op het betegelde plein. Op een naar verhouding klein schoolplein botsen de leerlingen vaker tegen elkaar of tegen obstakels op, zoals bankjes die her en der staan.

De vijver wordt wisselend beoordeeld

De vijver op het schoolplein van de Wilhelminaschool (groen) is ook een voorbeeld van een niet veel gebruikt element. Hoewel de directeur de vijver visueel mooi vindt, vraagt hij zich af hoeveel waarde het heeft, omdat de vijver slechts een paar keer per jaar wordt gebruikt voor de lessen en de kinderen er niet zelfstandig mogen komen. Ook de leerkracht van groep

6 van de Wilhelminaschool (groen) benoemt zowel het succesvolle en het onsuccesvolle karakter van dit element. Hij stelt dat er serieuze risico's aan dit element verbonden zijn: *"De vijver [daar] kan iemand verzuipen."* Toch vindt deze leerkracht de voordelen opwegen tegen de nadelen. De vijver met kikkers en andere waterdiertjes vormen een onderdeel van de natuur op het schoolplein. Het bekijken en determineren van *"die beesten"* helpt volgens hem de kinderen te aarden (zich te verbinden met de natuur). Ook de NME coördinator van de school is enthousiast over de mogelijkheden die de vijver biedt.

Vijver (Wilhelminaschool)

6.2.3 Spanningsveld succesvol en onsuccesvol karakter

Soms bestaat er een spanningsveld tussen het succesvolle en het onsuccesvolle karakter van een element. De duikelrekken zijn bijvoorbeeld zo populair, dat leerlingen nog wel eens moeten wachten, totdat zij aan de beurt zijn.

Groene verstopplekken worden gewaardeerd

Een ander voorbeeld van zo'n spanningsveld zijn de verstopplekken op groene schoolpleinen. Zo waarderen leerlingen vaak de spannende padjes tussen de struiken, maar geven leerkrachten tegelijkertijd aan dat deze groene verstopplekken onveilige situaties kunnen opleveren door het ontbreken van overzicht. Leerlingen kunnen zich aan

Struiken (De Bundertjes)

het zicht van de surveillanten onttrekken. Dit geeft leerlingen de kans om zich terug te trekken, zich te verstoppen, maar ook om takken van struiken en bomen te trekken en andere leerlingen lastig te vallen. De directeur van de Bundertjes (groen) meent dat deze groenelementen het spel van leerlingen positief beïnvloed: *"soms moet het bosje er ook wel aan geloven, maar het nodigt wel uit tot heel ander spel, anders dan rondhangen, echt het luie spel."*

Leerkrachten en directeuren van groene schoolpleinen geven aan dat de voordelen zwaarder wegen dan de nadelen.

Om de veiligheid van leerlingen te waarborgen worden soms andere vormen van surveillance gebruikt. De directeur van de Wilhelminaschool (groen) zegt hierover het

volgende: "Je kunt toch niet alles voorkomen, maar ik vind wel dat er één iemand op de speelplaats moet staan, zodat de kinderen weten, er is altijd een leerkracht op de speelplaats. En de andere [surveillanten] (...) moeten toch een beetje rondlopen. Dat kinderen gewoon weten van, we weten niet wanneer, maar we weten dat er iemand langs komt..." Op deze manier wordt het niet te tolereren gedrag een beetje ingedamd. "En je bent in ieder geval in de buurt (...) mocht er iets gebeuren, want ik bedoel ze binden elkaar ook ooit vast aan een boom, dat is natuurlijk als ze daar een kwartier staan heel vervelend!"

Gras gaat ten onder aan eigen succes

Leerlingen spelen en rennen graag op het gras, maar het veelvuldig betreden van de grasmat door grote groepen leerlingen, zorgt voor een hoog slijtagegehalte. De directeur van de Wilhelminaschool (groen) zegt hierover: "Elk jaar moet je het [grasveld] helemaal opnieuw inzaaien en moet het een paar maanden rust." De scholen zijn dan ook veel geld kwijt aan het steeds opnieuw herstellen van het grasveld. De directeur van de Bundertjes (groen) merkt op dat dit "echt een kritiek punt is" waar ze "jaarlijks extra kosten aan blijven houden." Bovendien mogen leerlingen hierdoor gedurende bepaalde periodes niet op dit deel van het speelplein komen, omdat het gras de kans moet krijgen om goed te wortelen. Een ander nadeel van het grasveld is dat deze vaak niet gebruikt mag worden door leerlingen wanneer het gras nat is. De leerkracht van groep 4 van de Bundertjes (groen) zegt hierover: "het nadeel is, dat als het slecht weer is, dan is heel veel ruimte niet bespeelbaar."

Heuvel (De Bundertjes)

6.2.4 Het element wordt anders gebruikt dan waarvoor het bedoeld is

Bij het ontwerpen van een schoolplein moet men er rekening mee houden dat leerlingen elementen soms anders gebruiken dan vooraf was bedacht. We bespreken hier twee voorbeelden.

Boomstammen gebruikt als zitplaats in plaats van als evenwichtsbalk

Het eerste voorbeeld betreft de boomstammen die vaak te vinden zijn op groene schoolpleinen. Leerlingen gebruiken de boomstammen vaak als zitplaats om hun eten en drinken te nuttigen, dit belemmert echter het gebruik van de boomstammen als klim- en klauterobject of evenwichtsbalk. Zo zegt de leerkracht van groep 5 van de Bundertjes (groen): "De boomstammen zijn in zo verre succesvol dat ze daar op gaan zitten als ze moe zijn of om hun fruit op te eten. Maar in mijn ogen gebruiken ze die niet zoals ze hem moeten gebruiken. Het zijn eigenlijk een soort van evenwichtsbalken."

Boomstammen (beide bij De Bundertjes)

Kunstgrasveld (Brandevoort)

Kunstgrasveldje zowel stoeiplek als rustplek

Op een (kunst)grasveld kunnen leerlingen lekker zitten, picknicken, rollen, turnen en er overheen rennen. Maar ze kunnen er ook stoeien en vechten. Op het grijze schoolplein van Brandevoort moest een nieuw element komen. Als randvoorwaarde gold dat je er moest kunnen zitten, picknicken en liggen. Het werd een kunstgrasveldje. Het veldje nodigt leerlingen zoals bedoeld uit om tot rust te komen. De leerkracht van groep 6 vertelt dat kinderen er *"rustige spellen kiezen."* De leerkracht van groep 5 geeft echter aan dat de zachtere ondergrond van het veldje dit juist tot *"een stoeiplek of judomat maken."* Helaas voegt hij hier aan toe: *"het stoeien wordt natuurlijk steeds wilder tot het op een gegeven moment vechten, elkaar pijn doen is."* Hierdoor zorgt het kunstgrasveldje ook voor onrust.

6.3 Gebruik van het schoolplein in de onderwijspraktijk

Er wordt van groene schoolpleinen gezegd dat ze ingezet kunnen worden als een stimulerende leeromgeving. In de praktijk wordt echter maar zelden gebruik gemaakt van de mogelijkheden die de verschillende type schoolpleinen bieden. In paragraaf 6.3.1 wordt besproken voor welke lessen het schoolplein wel eens wordt gebruikt. En in paragraaf 6.3.2 komt aan bod wat de redenen zijn van leerkrachten om het schoolplein hiervoor in te zetten. Ten slotte wordt in paragraaf 6.3.3 besproken welke belemmeringen leerkrachten ervaren om dit daadwerkelijk te doen.

6.3.1 Les op het schoolplein

Aan de leerkrachten en directeuren is door middel van open vragen gevraagd in hoeverre er wel eens buiten les wordt gegeven. Uit de resultaten bleek dat met name op groene en groen-grijze schoolpleinen buiten les wordt gegeven. De leerkrachten van de grijze schoolpleinen gaven zelfs aan dat er praktisch nooit les op het schoolplein wordt gegeven. In tabel 6.2 staan de vakken die wel eens op het schoolplein worden gegeven.

Tabel 6.2: Aantal leerkrachten en directeuren die aangeven dat een bepaalde les wordt gegeven op het schoolplein

Les	Groen	Groen-grijs	Grijs
Gym	4	6	
Natuur	4	1	
Tekenen	3	5	
Dieren verzorgen	3		
Leefstijl	2		
Taal	2		
Handvaardigheid	1		
Rekenen/meetkunde	1		
Drama/toneel	1		
Verkeer		1	
Muziek		1	

6.3.2 Redenen om buiten les te geven

Leerkrachten hebben verschillende redenen om buiten op het schoolplein les te (willen) geven aan leerlingen. Tijdens de interviews zijn zes verschillende redenen genoemd (zie tabel 6.3). Zij geven hiermee de meerwaarde aan die leerkrachten zien in lesgeven op het schoolplein. Hieronder worden de redenen kort toegelicht.

Tabel 6.3: Aantal leerkrachten en directeuren die bepaalde redenen noemen om les te geven op het schoolplein

Redenen om buiten les te geven	Groen	Groen-grijs	Grijs
Fysieke ruimte nodig hebben	2		
Buiten zijn voelt prettig	3	1	1
Ontdekken natuur	2	4	
Zorg leren dragen	2	1	
Verlenging van de tijd dat kinderen buiten zijn	1		
Mogelijkheden die je binnen niet hebt		3	

Reden 1: Fysieke ruimte nodig hebben

Twee leerkrachten van groene schoolpleinen geven aan dat ze het schoolplein inzetten wanneer zij meer ruimte nodig hebben, bijvoorbeeld voor vakken zoals 'Leefstijl' of voor dagvieringen en toneelspel. Zo stelt de leerkracht van groep 4 van de Wilhelminaschool (groen): *"We hebben dagvieringen, een soort van toneelstukje van kinderen en ze hadden meer ruimte nodig dus toen zeiden we van we gaan lekker naar buiten."*

Reden 2: Buiten zijn voelt prettig

De directeur van Brandevoort (grijs) geeft aan dat hij vindt dat lessen op het schoolplein prima zijn, zolang als deze functioneel zijn. *"Alleen buiten zijn dat heeft geen meerwaarde"* volgens hem. Andere leerkrachten zijn het daar niet altijd mee eens. Vier leerkrachten en een directeur geven aan dat buiten zijn op zichzelf kan zorgen dat een leerling zich prettig voelt. Dit kan positief bijdragen aan het leerproces aldus de leerkracht van groep 6 van de Wilhelminaschool (groen): *"Het is buiten soms prettiger dan binnen. En als je jezelf prettiger voelt dan steek je meer op en je voelt je beter."*

Bovendien vinden leerlingen de verandering van omgeving leuk, wat kan leiden tot meer betrokkenheid van de leerlingen bij hun leerproces. Deze mening wordt in dit onderzoek gedeeld door leerkrachten en directeuren van zowel groene, groen-grijze als grijze schoolpleinen. Zo stelt de leerkracht van groep 4 van de Wilhelminaschool (groen). *"Nou voor kinderen is het gewoon de verandering van omgeving. Buiten de cavia natekenen is anders dan hier op de beamer (...) een cavia neerzetten en die gaan tekenen. (...) Kinderen hebben meteen meer het gevoel van ruimte en ik merk dat kinderen het heel leuk vinden om lekker even buiten te zijn en alleen al de buitenlucht op te snuiven terwijl je werkt."* De directeur van De Stroom (groen-grijs) voegt hier aan toe: *"Het buiten met elkaar sporten dat heeft toch (...) andere mogelijkheden en dat maakt dat de kinderen ook wel anders in zo'n les staan. (...) Als ik vroeger met mijn klas buiten ging gymmen op de speelplaats dan hadden de kinderen daar een heel ander gevoel bij dan in die dooie zaal. Het was specialer en dus waren kinderen meer betrokken en dus was het altijd heel plezierig en heel effectief."*

Reden 3: Ontdekken natuur

Een groen schoolplein kan diverse mogelijkheden bieden om de natuur in de verschillende seizoenen te ontdekken in de directe omgeving van de school. Zo vertelt de leerkracht van groep 5-6 van De Lindt (groen-grijs) dat ze in de herfst met haar leerlingen spinnen of insecten gaat vangen en de directeur van de Wilhelminaschool (groen) noemt het door de leerlingen verzamelen van kikkervisjes in de vijver in het voorjaar. Dezelfde directeur geeft aan dat je leerlingen zo bewust kan maken van de natuur "en dat daar ook allerlei mooie dingen gebeuren en dat je er zuinig op moet zijn en dat het allemaal niet vanzelfsprekend is." De leerkracht van groep 6 van dezelfde school is van mening dat een groen schoolplein van invloed is op de leerlingen en hele andere mensen van ze kan maken: *En dan gaan we vissen in de vijver en dan gaan we die beesten bijvoorbeeld determineren. Ja, als je écht in de omgeving rondloopt en met je handen in het zand zit maakt het andere mensen dan dat je ze clean in een schoolgebouw laat (...). Daar word je een ander mens van denk ik."*

Greppel (Wilhelminaschool)

Reden 4: Zorg leren dragen

Leerkrachten en directeuren van groene en groen-grijze schoolpleinen benoemen ook de mogelijkheden van groene schoolpleinen om zorg te leren dragen. Dit kan bijvoorbeeld via het verzorgen van dieren, maar ook door het bijhouden van schooltuintjes. De leerkracht van groep 5-6 van De Lindt (groen-grijs) wil graag dat leerlingen "ook echt dingetjes gaan kweken en de groei zien en dat je niet alleen natuurlessen hebt uit het boekje, maar ook echt in de praktijk." De Wilhelminaschool (groen) heeft een kinderboerderij. De directeur van deze school ziet in het zorgen voor de dieren een opvoedende waarde: *"De kinderen hebben allemaal voederdienst om de zoveel tijd en moeten dus voor die beesten zorgen. Dat vind ik ook wel een opvoedende waarde hebben."* De leerkracht van groep 6 van diezelfde school voegt aan deze reden toe: *"Ja, als je kippen hebt en je begint 's morgens, eerst even kijken of er eitjes liggen en de eitjes gaan in de koelkast en daarna loop je naar de klas. Ja, ik denk dat je daar een ander mens van wordt."*

Kinderboerderij (Wilhelminaschool)

Reden 5: Verlenging van de tijd dat kinderen buiten zijn

De leerkracht van groep 5 van de Bundertjes (groen) geeft aan dat ze vindt dat "een kwartier eigenlijk ook te kort is, om te eten, te spelen en te drinken." Zij ziet les op het schoolplein als een aangename manier om langer met de kinderen buiten te zijn.

Reden 6: Mogelijkheden die je binnen niet hebt

Een schoolplein kan het onderwijsleerproces faciliteren door het bieden van een speciale buitenruimte. De leerkracht van groep 4-5 van De Stroom (groen-grijs) zegt hierover: "Als jij een dramales wil geven dan zou het in zo'n amfitheater natuurlijk geweldig zijn. De gymlessen zijn sowieso heel fijn om op een grasveld (...) te geven en het is toch wel heel anders dan in een gymzaal." De leerkracht van groep 3-4 van De Lindt (groen-grijs) ziet een "waterlandschap gemaakt met pompen en riviertjes" wel zitten. De kinderen zouden het "gewoon helemaal geweldig" vinden en het biedt mogelijkheden voor buitenlessen waarin het water gemeten en gewogen kan worden.

6.3.3 Belemmeringen om buiten les te geven

De leerkrachten en de directeuren noemden een breed scala aan belemmeringen waardoor er minder of geen les wordt gegeven op het schoolplein. Opvallend is dat de leerkrachten op de Wilhelminaschool (groen) binnen dit onderzoek geen belemmeringen ervaren ten aanzien van buiten lesgeven. Hieronder worden de belemmeringen kort toegelicht.

Belemmering 1: Onvoldoende tijd door vol lesprogramma en verplichte methode

Twee leerkrachten en een directeur wijzen op het volle lesprogramma waarbinnen taal en rekenen prioriteit krijgen als een belemmering voor les op het schoolplein. De leerkracht van groep 4 van de Bundertjes (groen) geeft aan dat er al zoveel moet gebeuren, dat als er niet in de methode staat: "ga naar buiten op het schoolplein" dat dit dan ook niet gebeurt. De invloed van de gebruikte methode blijkt ook uit het antwoord van de leerkracht van groep 4 van De Lindt (groen-grijs). Zij vertelt dat de school net met een nieuwe methode werkt en dat dit "best een uitgebreide methode is." Er "zitten ook proefjes in en projectjes" en al vindt ze lesgeven op het schoolplein wel interessant ze vindt het "gewoon teveel."

De focus vanuit de overheid op taal- en rekenonderwijs geeft scholen het gevoel dat ze beperkt worden in hun vrijheid om zelf invulling te geven aan hun onderwijsprogramma. De directeur van De Stroom (groen-grijs) geeft aan dat de minister van onderwijs enerzijds "het erop uitgaan" ondersteunt, maar tegelijkertijd roept: "Luister school je moet wel zorgen dat je je doel haalt en dat die basisvaardigheden (...) op en top in orde zijn!"

Belemmering 2: Vastzitten in het stramien van binnen lesgeven

Belemmeringen ten aanzien van het lesgeven kunnen ook te maken hebben met gewoontes. De directeur van De Lindt (groen-grijs) geeft aan dat je als leerkracht "heel erg in je stramien zit, van je lesrooster en het geven van vakken." Hiervan afwijken is niet altijd even gemakkelijk voor een leerkracht.

Belemmering 3: Beschikbare tijd beperkt door parttime functie

Ook het lesgeven bij een parttime functie zorgt soms voor belemmeringen. Als reden dragen leerkrachten dit ook aan voor het volle programma. Zo stelt de leerkracht van groep 4 van De Lindt (groen-grijs): "Nee, ik werk sowieso parttime en dan zit je soms zo vol en dan denk je oh dat lesje, maar dat komt er niet van."

Belemmering 4: (Geluids)overlast voor klaslokalen grenzend aan het schoolplein

Afhankelijk van het ontwerp van het schoolplein kan ook de overlast ervaren door leerkrachten wiens lokalen grenzen aan het schoolplein een belemmering vormen. Het

kan zowel om geluidsoverlast gaan als andere overlast, zoals leerlingen die steeds langs de ramen van een lokaal lopen. Buiten lesgeven moet steeds in overleg met andere leerkrachten. Zoals de leerkracht van groep 4 van De Bundertjes (groen) stelt: *"Je kan niet zeggen dat [een bepaalde leerkracht in de klas blijft terwijl] wij hier allemaal gaan spelen voor haar raam. Dat gaat gewoon niet."*

Belemmering 5: Ontbreken voorzieningen om te zitten en te schrijven

De belemmeringen kunnen ook heel praktisch zijn, zoals het ontbreken van voorzieningen om te zitten en te schrijven. Dit hangt sterk samen met het ontwerp van het schoolplein. De leerkracht van groep 4-5 van De Stroom (groen-grijs) zegt dat het ontbreken van deze mogelijkheden een belemmering vormen: *"De kinderen moeten een stoel mee naar buiten nemen of op de grond gaan zitten. Moeten met hun mappen ergens heen... dat is vaak wel lastiger. Het is gewoon gemakkelijker om binnen te zitten."*

Belemmering 6: Concentratieproblemen

Een bezwaar dat door zowel een leerkracht van een groen als van een groen-grijs schoolplein is genoemd, betreft de concentratie van de leerlingen. De leerkracht van groep 5 van De Bundertjes (groen) geeft aan *"een groep zwak geconcentreerde"* leerlingen te hebben en stelt *"zo gauw ik buiten ga zitten is er nog veel meer te zien natuurlijk."* De leerkracht van groep 4-5 van De Stroom (groen-grijs) geeft aan dat er op de school veel kinderen zitten *"die heel erg afgeleid worden en concentratieproblemen hebben"*, maar dat dit ook erg afhangt van de soort les: *"Kijk een taal- of rekenles, de kinderen kunnen zich prima concentreren in een lokaal, maar bijvoorbeeld als jij een dramales wil geven dan zou het in zo'n amfitheater natuurlijk uhm geweldig zijn. De gymlessen sowieso zijn heel fijn om op een grasveld te geven (...). Het ligt er ook wel een beetje aan welke les het is."*

Belemmering 7: Praktische problemen bij de organisatie van combinatiegroepen

Scholen die werken met combinatiegroepen kennen soms problemen met de organisatie van lessen op het schoolplein. De leerkracht van groep 3-4 van De Lindt (groen-grijs) geeft aan dat het heel onpraktisch is met combinatiegroepen want *"dan heb je de ene groep buiten, en de andere groep binnen..."*

Belemmering 8: Grijs schoolplein is niet uitnodigend

De leerkracht van groep 6 van Brandevoort (grijs) geeft aan dat het grijze plein niet uitnodigt om buiten les te geven. *"Het is ook wel zo dat het hier in de zomer een heel heet plein is."*

Belemmering 9: Schoolpleinen waar de groepen andere pauzetijden hebben zijn vaak in gebruik

Sommige basisscholen hanteren gescheiden pauzes voor verschillende groepen leerlingen.

Hierdoor zijn er minder leerlingen per pauze op het schoolplein, maar is tegelijkertijd het schoolplein vaker in gebruik tijdens de schooldag. Dit kan consequenties hebben voor de mogelijkheid om het schoolplein te gebruiken als buitenlokaal. Het is in deze gevallen lastiger om een tijdstip te vinden waarop een klas rustig les kan krijgen op het schoolplein. De leerkracht van groep 4 van Brandevoort (grijs) zegt hierover: *"(...) je hebt ook last van het feit dat we zo groot zijn en dus heel erg gescheiden pauzes hebben waardoor 's ochtends al kleutergroepen eerst naar buiten gaan, dan de groepen 3, 4, 5 en de groepen 6, 7, 8 en dan is het ongeveer 1 uur half 2. (...) dan is het grote plein toch wel veel bezet."* Bovendien is het niet rustig lesgeven wanneer er kleuters rondrennen.

Bankjes (De Bundertjes)

Belemmering 10: Schoolplein is te klein

Sommige leerkrachten ervaren de grootte van het schoolplein als een beperking. De leerkracht van groep 6 van de Bundertjes (grijs) zegt over haar schoolplein: *"Nee, nee daar is hij ook te klein voor."*

Belemmering 11: Toestemming nodig van de schoolinspectie

De leerkracht van groep 5-6 van De Lindt (groen-grijs) geeft aan dat ze niet zonder toestemming van de schoolinspectie les mogen geven op het schoolplein: *"Normaal hebben wij geen toestemming om zo maar buiten te gaan zitten. (...) Vanuit de schoolinspectie mag je niet zomaar met je groep buiten gaan zitten, nee. Daar moet dan toestemming voor aangevraagd worden. (...) Vreselijk!"*

Belemmering 12: Weinig of geen toegevoegde waarde zien

Een belangrijke belemmering voor lesgeven op het schoolplein is het niet zien van de toegevoegde waarde van zo'n les. Soms ziet een leerkracht wel de waarde voor het ene vak, maar niet voor een ander vak. De leerkracht van groep 6 van Brandevoort (grijs) verwoordt dit als volgt: *"Ik denk wel dat het nuttig moet zijn waarom je buiten zit. Maar ik kan me niet voorstellen dat ik een rekenles of een taalles over gewoon een bepaald onderwerp gewoon buiten ga doen om het buiten te doen. Het moet wel iets toevoegen. Bijvoorbeeld als het over oppervlakte gaat kan ik me voorstellen dat je naar buiten kan gaan en daar kun je dus van alles doen met die oppervlakte. Maar met breuken heb ik liever gewoon mijn eigen klas met mijn breukenstok en alle materialen die ik daar voor nodig heb."*

6.4 Speel- en beweeggedrag op het schoolplein

Een belangrijke vraag ten aanzien van groene schoolpleinen is of leerlingen op deze schoolpleinen een actiever en meer divers beweeggedrag vertonen dan op grijze schoolpleinen. Aan de leerkrachten is door middel van open vragen gevraagd welk speel- en beweeggedrag zij in de dagelijkse schoolpraktijk waarnemen bij de leerlingen en met welk groen of grijs element dit gedrag in verband wordt gebracht. En zijn er verschillen waar te nemen tussen jongens en meisjes? De antwoorden van de leerkrachten staan in paragraaf 6.4.1. In paragraaf 6.4.2 wordt de hoeveel ruimte om te spelen op het schoolplein besproken. Vervolgens komen respectievelijk in paragraaf 6.4.3 en 6.4.4 de mate waarin leerlingen intensief beweeggedrag vertonen en de mate van gevarieerd speelgedrag op de verschillende type schoolpleinen aan bod. In paragraaf 6.4.5 staat het gebruik van speelmaterialen centraal. In paragraaf 6.4.6 wordt ingezoomd op het gebruik van natuurlijke speelmaterialen. Aspecten die hierbij aan de orde komen, zijn het beschermen van struiken en bomen op een groen schoolplein, de veiligheid van leerlingen, ongewenst speelgedrag en tot slot het aanmoedigen van spel met natuurlijke materialen.

6.4.1 Groene en grijze elementen roepen specifiek speel- en beweeggedrag op

De leerkrachten is gevraagd of zij voorbeelden konden noemen van bepaalde (groen)elementen, zoals de boomstam, het grasveld en het klimrek, die een bepaald soort speel- of beweeggedrag uitlokken (zie tabel 6.4). De elementen worden in drie categorieën onderverdeeld:

1. vaste grijze elementen, zoals duikelrekken en een tafeltennistafel
2. vaste groene elementen, zoals boomstammen, greppels en een grasveld
3. losse elementen¹, zoals takken

¹ Er zijn natuurlijk ook 'grijze' losse elementen, zoals ballen en springtouwen. Maar deze zijn niet door de leerkrachten genoemd als antwoord op de vraag welke elementen bepaald speel- en beweeggedrag uitlokken.

Zowel de groene als de grijze elementen lokken bepaald speelgedrag uit. Tafeltennissen, knikkeren, elastieken en touwtjespringen vinden vooral plaats op en met vaste grijze elementen. Voorbeelden van speel- en beweeggedrag uitgelokt door vaste groene elementen zijn: voetballen, verstoppertje, beestjes zoeken, hutten bouwen en slootje springen. In tabel 6.4 staat bij de groene elementen in cursief het gedrag dat met name uitgelokt wordt door deze elementen.

Tafeltennistafel (De Bundertjes)

Jongens gebruiken de struiken, de speelbosjes en het grasveld meer dan meisjes

Leerkrachten op beide groene schoolpleinen geven aan dat met name de jongens veel gebruik maken van de spannende paadjes tussen de struiken. De directeur van De Bundertjes (groen) zegt dat vooral de jongens "*ander spel*" laten zien nu er struiken met ertussen paadjes zijn. Er is daar een soort "*huttengevoel terwijl je ze gewoon kunt zien*". Tijdens de interviews is aan de leerkrachten gevraagd op een plattegrond van het schoolplein aan te geven waar vooral de jongens en waar vooral de meisjes spelen. Ook hier komt naar voren dat het met name de jongens zijn die op de groene schoolpleinen volgens de leerkrachten veel gebruik maken van de struiken en speelbosjes. Ook op het grasveld worden de jongens vaker gesignaleerd. Dit wordt met name in verband gebracht met voetballen.

Tabel 6.4: Elementen lokken speel- of beweeggedrag uit

Vaste grijze elementen	Speel- of beweeggedrag
Duikelrek	Duikelen, turnen
Bankjes	Zitten, voetje van de vloer, eten
Tafeltennistafel	Tafeltennissen, balspel
Klimrek	Klimmen, turnen, hangen, zitten, ruw spel
Zandbak	Rollenspel
Betegeld schoolplein	Knikkeren, touwtjespringen, tafeltennissen, elastieken, overgooien, kickbal, rennen
Vaste groene elementen	Speel- of beweeggedrag
Boomstam	Bij elkaar komen, kletsen, balanceren, zitten, eten
Heuvel	Koppeltje duiken, rollen
(Kunst)grasveld	<i>Voetbal</i> , tikkertje, zitten, eten, praten, stoeien, sporten, koppeltje duikelen
Struiken (met paadjes)	<i>Verstoppen, beestjes zoeken</i> , rennen, ander kind vasthouden, <i>ander kind de struiken in duwen</i>
Open plek met wat struiken	Bij elkaar komen, kletsen
Speelbosjes (met paadjes)	<i>Hutten bouwen, verstoppen, zigzaggen, takken afbreken, fantasiespel</i>
Bomen	<i>Verstoppen</i> , voetballen (doelpalen), tikkertje
Hegjes	<i>Springen</i>
Sloot/greppel	<i>Slootje springen</i>

Vervolg van tabel 6.4: Elementen lokken speel- of beweeggedrag uit

Losse elementen	Speel- of beweeggedrag
Takken	<i>Fantasiespel ("soldaatje doen"), provoceren, meppen</i>

6.4.2 De meeste schoolpleinen bieden voldoende ruimte om te spelen

Glijbaan (Brandevoort)

Aan de leerkrachten en directeuren is gevraagd of ze vinden dat hun schoolplein voldoende ruimte biedt om te spelen. De meeste leerkrachten en directeuren geven aan dat het schoolplein groot genoeg is om te spelen. Enkel het grijze schoolplein van Brandevoort biedt volgens de geïnterviewde leerkrachten en directeur van deze school onvoldoende ruimte aan de leerlingen. Toch worden op drie van de vijf scholen afspraken gemaakt om botsingen tussen leerlingen, als gevolg van te weinig ruimte, te voorkomen. Vaak betekent dit dat leerlingen niet mogen voetballen op het schoolplein. Scholen hanteren ook tijdschema's om de drukte op het schoolplein te spreiden. De groepen spelen dan niet allemaal tegelijkertijd buiten. Dit geldt ook voor Brandevoort (grijs). Ondanks deze maatregel wordt dit schoolplein nog steeds als te klein ervaren.

6.4.3 Intensief bewegen

Het grootste deel van de leerkrachten en directeuren van groene en groen-grijze schoolpleinen geeft aan dat de leerlingen intensief kunnen bewegen op het schoolplein (zie tabel 6.5). Het zijn de leerkrachten van de scholen met de kleinere en grijze pleinen die aangeven dat de leerlingen niet (allemaal) intensief beweeggedrag vertonen.

Leerlingen op groene en groen-grijze pleinen bewegen intensiever

De leerkracht van groep 5 van De Bundertjes (groen) wil dit beeld nuanceren en stelt: *"Intensief..? Mag ik daar ook van maken dat ze behoorlijk kunnen bewegen? Intensief vind ik echt dat je optimaal kunt bewegen en dat kunnen ze dus niet altijd... ze moeten toch rekening houden met andere kinderen, maar ik vind wel dat ze goed kunnen bewegen."* De leerkrachten van de grijze schoolpleinen zijn wat minder positief. De leerkracht van groep 4 van Brandevoort (grijs) zegt dat de leerlingen *"veel te weinig"* intensief bewegen op het grijze schoolplein. De leerkracht van groep 6 van De Bundertjes (grijs) zegt: *"Ja, het kan wel ja. (...) [Maar] ze doen het niet van nature, je moet het wel aanbieden."* Een andere leerkracht geeft aan dat dit erg per kind verschilt. De leerkracht van groep 6 van Brandevoort (grijs) zegt: *"Een aantal zie ik een hele pauze rennen, maar daar deinzen ook een hele groep kinderen voor terug, waardoor zij niet tot hun spel kunnen komen en dus bij dat bankje belanden."*

Tabel 6.5: Aantal leerkrachten en directeuren die aangeven hoe intensief leerlingen bewegen op het schoolplein

	Groen	Groen-grijs	Grijs
Leerlingen bewegen intensief	4	6	
Sommige leerlingen bewegen intensief, andere niet	1		2
Leerlingen bewegen te weinig intensief			1

6.4.4 Onvoldoende spelvormen mogelijk op grijze schoolpleinen

Er is aan de leerkrachten en de directeuren gevraagd of ze vinden dat er voldoende verschillende spelvormen mogelijk zijn op hun schoolplein (zie tabel 6.6). Het merendeel van de respondenten van groene en groen-grijze schoolpleinen antwoordde bevestigend op deze vraag. De leerkrachten en directeuren van de grijze schoolpleinen zijn van mening dat er onvoldoende spelvormen mogelijk zijn op hun schoolpleinen. De leerkracht van groep 4 van De Bundertjes (groen) gaf als antwoord dat, volgens haar, het aantal verschillende spelletjes dat kinderen spelen hetzelfde is voor een groen en een grijs schoolplein.

Tabel 6.6: Aantal leerkrachten en directeuren die zeggen dat er voldoende spelvormen mogelijk zijn op hun schoolplein

	Groen	Groen-grijs	Grijs
Voldoende spelvormen mogelijk	4	6	
Onvoldoende spelvormen mogelijk	1		4

6.4.5 (Natuurlijke) speelmaterialen

De scholen hanteren ieder eigen regels betreffende het gebruik van het beschikbaar gestelde speelmateriaal tijdens de pauzes. Zowel op groene als op grijze schoolpleinen worden speelmaterialen aangereikt. De directeur van De Bundertjes (groen) kiest ervoor om geen speelmaterialen aan te bieden op het groene schoolplein. De leerlingen mogen eigen speelmaterialen meenemen, maar doen dit niet omdat *"er al genoeg aan vertier is om zich te vermaken."*

Interessant is het voorts om te kijken naar de regels omtrent het spelen met natuurlijke materialen, zoals takken en besjes. Aspecten die door leerkrachten worden genoemd zijn het beschermen van het groen op het schoolplein, veiligheid van leerlingen, gewenst speelgedrag en het aanmoedigen te spelen met natuurlijke materialen.

Bescherm de struiken en bomen op een groen schoolplein

De leerkrachten en de directeuren uiten de wens om het beperkte groen op het schoolplein te beschermen tegen leerlingen die takken en bladeren afrukken van bomen en struiken. Er kan ook een pedagogische reden zijn, in de zin dat de school leerlingen wil leren *"dat je niet zomaar takken en dingen van andere bomen af moet halen"* aldus de leerkracht van groep 4 van De Lindt (groen-grijs).

Bostuin (Wilhelminaschool)

Spelen met takken kan de veiligheid van leerlingen aantasten

Ook veiligheid speelt een rol. Op veel scholen mogen de leerlingen niet met takken spelen, omdat ze er volgens de leerkracht groep 5 van de Wilhelminaschool (groen) mee kunnen *"meppen"*, volgens de leerkracht groep 4 van De Stroom (groen-grijs) er mee *"slaan, prikken"* en volgens de leerkracht groep 6 van de Wilhelminaschool (groen) *"een ander [er] mee provoceren."*

Ongewenst speelgedrag opgeroepen door losse takken

Wanneer leerlingen met takken spelen, kunnen er situaties ontstaan waarin leerlingen ongewenst speelgedrag vertonen. Volgens de leerkracht van groep 4 van De Stroom (groen-grijs) wordt er met de takken *"iets anders gedaan dan de bedoeling is"*, zoals de tak als geweer gebruiken. Dit speelgedrag wordt hier niet geaccepteerd.

Schoolplein (Wilhelminaschool)

Aanmoedigen van spel met natuurlijke materialen

Op de Wilhelminaschool (groen) wordt het spelen met takken juist wel aangemoedigd. De leerlingen krijgen 'takken waar ze hutten mee mogen bouwen' vertelt de leerkracht van groep 4 van de Wilhelminaschool (groen). De gebruikte takken zijn snoeiafval van het eigen schoolplein. Verder zijn er regels ten aanzien van de grootte van de takken waar leerlingen mee mogen spelen. Bij de Wilhelminaschool is er een meetlat opgehangen waarmee de leerlingen kunnen controleren of hun tak niet te groot is.

6.5 Sociaal gedrag op het schoolplein

Er wordt van groene schoolpleinen in de praktijk gezegd dat het aantal ruzies tussen leerlingen minder zou zijn dan op grijze schoolpleinen. Verder zouden leerlingen op groene schoolpleinen beter leren samenwerken en kinderen zouden meer spelen met kinderen van andere leeftijden en het andere geslacht ten opzichte van leerlingen op grijze schoolpleinen. In dit onderzoek is gekeken of deze uitspraken kloppen met de bevindingen op de vijf onderzochte scholen. In paragraaf 6.5.1 worden de ervaringen van de leerkrachten en directeuren ten aanzien van ruzies op verschillende type schoolpleinen besproken. Aspecten die aan bod komen zijn de beschikbare ruimte (op het schoolplein) per leerling, de invloed van groene elementen op het aantal ruzies en overige factoren die een rol spelen bij het aantal ruzies op het schoolplein. In paragraaf 6.5.2 wordt besproken of leerlingen daadwerkelijk meer leren samenwerken op groene schoolpleinen. En in paragraaf 6.5.3 komt het samenspelen op de verschillende schoolpleinen aan bod.

6.5.1 Ruzies op het schoolplein

De beschikbare ruimte per leerling beïnvloed het aantal ruzies

De helft van de leerkrachten en directeuren geeft aan dat de belangrijkste factor ten aanzien van de hoeveelheid ruzies op het schoolplein, bestaat uit de hoeveelheid ruimte die de leerlingen tot hun beschikking hebben in de pauze. Hoe meer ruimte de leerlingen hebben, hoe minder ruzies er plaatsvinden. Door de verschillende leerjaren gescheiden pauze te laten houden, kan de hoeveelheid ruimte per leerling gewaarborgd worden.

Groene elementen nauwelijks in verband gebracht met het aantal ruzies

Het aantal ruzies wordt door de respondenten nauwelijks gekoppeld aan de hoeveelheid groen of specifieke groenelementen op het schoolplein. Eén respondent, de directeur van De Stroom (groen-grijs) geeft aan dat het aantal "vechtpartijen en dat soort dingen in een schooljaar op één hand te tellen [zijn]. Misschien nog wel in twee schooljaren," doordat de kinderen "de ruimte en ook de mogelijkheid [hebben] om in het groen te spelen." De leerkracht van groep 5 van de Wilhelminaschool (groen) geeft aan dat je niet kunt stellen dat het aantal ruzies op groene of op grijze schoolpleinen minder is. Ze meent dat als leerlingen op grijze schoolpleinen "niks aan het doen zijn, dat ze zich dan eerder kunnen gaan vervelen, en elkaar gaan klieren, dat je zo dus ruzie krijgt." Over haar eigen groene schoolplein zegt ze: "Maar hier is het allemaal zo gewild, dat kinderen juist weer ruzie krijgen om wie waar kan gaan spelen!"

Andere factoren die het aantal ruzies beïnvloeden

De leerkrachten en directeuren noemen meerdere factoren die van invloed zijn op de hoeveelheid ruzies op het schoolplein: het weer, de organisatie van de surveillance, de

hoeveelheid prikkels waaraan de leerlingen zijn blootgesteld, individualisme, afspraken met de klas en de sociaal-economische achtergrond van de leerlingen.

1. Het weer

De leerkracht van groep 4 van de Wilhelminaschool (groen) zegt dat het aantal ruzies op het schoolplein niet afhangt van de groenheid, maar eerder *“van het weer... zolang kinderen gewoon in hun shirt lekker buiten [spelen], merk je gewoon dat er veel minder ruzies komen dan wanneer kinderen dikke jassen aanhebben en veel minder kunnen bewegen (...)”*.

2. De organisatie van de surveillance

De directeur van De Lindt (groen-grijs) is van mening dat de wijze waarop de school de surveillance in de pauze organiseert sterk verbonden is met het aantal ruzies op het schoolplein. Doordat de eigen leerkracht met de leerlingen buiten is, kunnen problemen direct bespreekbaar gemaakt worden in de klas en komen er weinig ruzies voor.

3. De hoeveelheid prikkels waaraan leerlingen zijn blootgesteld

De leerkracht van groep 4 van Brandevoort (grijs) vertelt dat op het groenere plein waar ze les heeft gegeven *“Meer rust. Minder conflicten en minder prikkels”* waren. Op het grijze schoolplein lopen de leerlingen erg te schreeuwen *“want hier willen ze allemaal boven elkaar uitkomen”*.

4. Individualisme

De directeur van de Wilhelminaschool (groen) vertelt dat ondanks de vergroening van het schoolplein het aantal ruzies wel is toegenomen. Dit heeft volgens hem vooral te maken met veranderingen in kinderen. Hij zegt hierover: *“Die zijn toch steeds meer van sociale wezentjes, individuutjes aan het worden. En dat is geen goede tendens denk ik.”*

5. Afspraken met de klas

De directeur van De Stroom (groen-grijs) denkt dat *“de afspraken die in elke klas gemaakt zijn aan het begin van het schooljaar en die je samen met de leerlingen maakt”* heel belangrijk zijn in het voorkomen van ruzies in de pauzes.

6. Sociaal-economische achtergrond van de leerlingen

De directeur van De Stroom (groen-grijs) geeft aan dat het aantal ruzies op het schoolplein ook te maken kan hebben met het sociaal-economische milieu waar de leerlingen uit komen.

6.5.2 Leren samenwerken op het schoolplein

Op alle type schoolpleinen geldt dat leerkrachten en directeuren aangeven dat de leerlingen op het schoolplein leren om samen te werken. De groene en groen-grijze schoolpleinen doen het beter dan de grijze schoolpleinen. De leerkracht van groep 4 van De Stroom (groen-grijs) geeft aan dat dit leren *“niet gestuurd”* is. De leerkracht van groep 5 van Brandevoort (grijs) geeft aan dat er *“niet echt een idee achter [dit leren] zit.”* De leerkracht van groep 4 van De Lindt (groen-grijs) zegt dat de leerlingen *“veel leren in het vrije spelen”*. Voorbeelden zijn *“hutten bouwen, dat moeten ze echt samen doen, want je kunt niet ieder je eigen hutje maken en het gezamenlijke spel ontstaat met voetballen ook en ook met jongens tegen de meisjes”* (leerkracht groep 4 van de Wilhelminaschool, groen). De leerkracht van groep 4 van De Lindt (groen-grijs) geeft verder aan *“omdat het zo lekker groot is, zien we ook niet alles en dan moeten ze dat ook gewoon zelf oplossen dus, en als ze er niet uit komen dan komen ze naar ons toe.”*

Eén respondent, de leerkracht van groep 5 van de Wilhelminaschool (groen), geeft nadrukkelijk aan dat ze denkt dat kinderen meer leren samenwerken op groene dan grijze schoolpleinen. Ze zegt over leren samenwerken op grijze schoolpleinen: *“Ik denk*

dat de kinderen daar meer in groepjes staan en dat er geen spel is. Ze staan wel samen, maar er is geen samenwerking. Wel samen, maar geen werking."

6.5.3 Samenspelen

Bijna alle respondenten geven aan dat de leerlingen op hun schoolpleinen veel samenspelen op het schoolplein. De leerkracht van groep 5 van Brandevoort (grijs) maakt de kanttekening dat een leerling zich op het drukke schoolplein ook "*niet echt even alleen [kan] terugtrekken*". De leerkracht van groep 4 van dezelfde school meent dat het vele samenspelen ook iets zegt over de wijk waar de kinderen wonen. "*Het is een wat socialere wijk, waar ze toch wel leren van hoe ga je met anderen om*". De leerkracht van groep 5 van De Bundertjes (groen) geeft aan dat "*sommige wel, sommige niet*" veel samenspelen. Ze voegt er aan toe dat de leerlingen sinds de komst van het groene schoolplein meer zijn gaan samenspelen.

6.6 Concentratie na de pauze

Een belangrijke vraag binnen dit onderzoek is of de concentratie van leerlingen na de pauze beïnvloed wordt door het type schoolplein waar de leerlingen in de pauze spelen. De volgende vraag is voorgelegd aan de leerkrachten: "*Kunnen leerlingen zich na de pauze goed concentreren in de les?*" In paragraaf 6.6.1 komt het effect van het spelen op een groen, groen-grijs of grijs schoolplein aan bod. In paragraaf 6.6.2 worden andere factoren die het concentratievermogen van de leerlingen beïnvloeden besproken.

Klaslokaal (Wilhelminaschool)

6.6.1 Groene schoolpleinen hebben weinig effect op de concentratie van leerlingen

Vanuit het perspectief van de leerkrachten lijkt er weinig verschil te zijn tussen de concentratie van leerlingen (na de pauze) op groene schoolpleinen en op groen-grijze en grijze schoolpleinen. Van alle schoolpleinen wordt even vaak gezegd dat leerlingen zich wel of juist niet kunnen concentreren na de pauze. Enkele respondenten voegen hier een nuancering aan toe, zoals de leerkracht van groep 4 van De Lindt (groen-grijs) die zegt: "*Ja, dat is per leerling echt zo verschillend*" en de leerkracht van groep 6 van De Stroom (groen-grijs) zegt: "*Soms komen ze hartstikke helemaal dol binnen. Het ligt er ook aan wat er gebeurd is in zo'n pauze. Soms hebben ze lekker gespeeld en komen ze rustig binnen, dat is niet altijd hetzelfde.*"

6.6.2 Factoren die de concentratie van leerlingen na de pauze beïnvloeden

De volgende vraag is aan de respondenten voorgelegd: "Heeft de inrichting van het schoolplein te maken met de mate waarin de leerlingen zich kunnen concentreren na de pauze?" De leerkrachten hebben uiteenlopende visies op de relatie tussen de concentratie van leerlingen na de pauze en de inrichting van het schoolplein. Sommige factoren hebben te maken met de inrichting van het schoolplein (zie de vetgedrukte factoren in tabel 6.7), maar veel andere door de leerkrachten genoemde factoren hebben dat niet (zie de niet vetgedrukte factoren in tabel 6.7). Veel factoren worden slechts door één of twee leerkrachten en directeuren genoemd. Twee factoren worden het meest genoemd, dit zijn fysiek bewegen en moment afhankelijk (hoe er is gespeeld in de pauze). Fysiek bewegen wordt het meest genoemd door respondenten van groene schoolpleinen. Moment afhankelijk wordt het meest genoemd op de grijze schoolpleinen. De overige 13 factoren staan in tabel 6.7.

Fysiek bewegen

Meerdere respondenten noemen de mogelijkheid om fysiek te bewegen, zoals rennen en stoeien, als een belangrijke factor voor de concentratie na de pauze. De directeur van de Wilhelminaschool (groen) zegt dat niet zozeer de inrichting van het plein bepalend is, maar wel het feit "dat ze dus echt heel veel kunnen bewegen." Ook de leerkracht van groep 4 van Brandevoort (grijs) benoemt de behoefte van leerlingen om "lekker [te] stoeien en even [te] ravotten en rennen." De leerkracht van groep 5 van de Wilhelminaschool (groen) en de leerkracht van groep 5-6 van De Lindt (groen-grijs) benadrukken het "flink bewegen", waarna ze "vermoeider en uitgeputter" zijn en een "rustmoment" in de klas nodig hebben.

Moment afhankelijk / hoe is er gespeeld tijdens de pauze

Leerkrachten van alle type schoolpleinen geven aan dat de mate van concentratie wordt beïnvloed door het spel in de pauze dat hieraan vooraf gaat. Zo stelt de leerkracht van groep 6 van de Wilhelminaschool (groen): "als je heel intensief een spel gespeeld heb en je gaat zitten" dan zit je niet gelijk klaar "om een vervelende optelsom te gaan zitten maken. Dan ben je nog bezig met het spel." De leerkracht van groep 6 van De Stroom (groen-grijs) zegt hierover: "Nou weet je soms komen ze hartstikke helemaal dol en helemaal druk binnen. Het ligt er ook aan wat er gebeurd is in zo'n pauze. Soms hebben ze lekker gespeeld en komen ze rustig binnen." De leerkracht van groep 6 van De Bundertjes (grijs) zegt dat als de leerlingen "veel tikspelletjes hebben gedaan" dan "komen ze toch wel drukker binnen."

Tabel 6.7: Factoren, die van invloed zijn op de concentratie van leerlingen na de pauze, benoemd door leerkrachten en directeuren.

Fysiek bewegen / rennen / stoeien

Moment afhankelijk / hoe er in de pauze is gespeeld

Rustplekken / andere leerlingen kunnen ontlopen

Kind afhankelijk

Groene omgeving / buitenlucht

Ruimte / oppervlakte schoolplein per leerling

Ruimte om te gillen en roepen (zonder geluidsoverlast te veroorzaken)

Diverse spelaanleidingen / mogelijkheden tot fantasiespel

Inrichting klaslokaal

Houding medeleerlingen

Leerkracht afhankelijk / lesprogramma na de pauze

Tijdsduur pauze / speeltijd versus eettijd

Computeren en/of tv kijken voor schooltijd > hoofd zit aan het begin van de schooldag al vol

Afwisseling tussen verschillende activiteiten

Ontspannen

6.7 Gewenste verbeteringen van het schoolplein

Er is aan de leerkrachten en directeuren gevraagd hoe zij het schoolplein zouden verbeteren in het algemeen. Hun antwoorden staan in 6.7.1. In paragraaf 6.7.2 worden verbeteringen in het bijzonder ten aanzien van de motorische ontwikkeling beschreven. Vervolgens staan er in paragraaf 6.7.3 verbeteringen voor het concentratievermogen na de pauze. En tenslotte komen in paragraaf 6.7.4 verbeteringen voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen aan bod.

6.7.1 Verbeteringen van het schoolplein in het algemeen

De volgende aspecten worden genoemd bij het verbeteren van het schoolplein in het algemeen: minste verbetering gewenst op groene schoolpleinen, scholen hebben vaak specifieke wensen voor het schoolplein, zo moeten bijvoorbeeld de groen-grijze en grijze schoolpleinen spannender en groener zijn.

Groene schoolpleinen minste verbetering gewenst

Hoewel er op alle scholen leerkrachten en directeuren zijn die verbeterpunten noemen, zijn er ook respondenten, met name van de groene schoolpleinen, die te kennen geven dat ze het huidige aanbod "voldoende" vinden. Dit wordt bijvoorbeeld gezegd door de leerkracht van groep 4 van De Bundertjes (groen) en ook de leerkracht van groep 4 van de Wilhelminaschool (groen) stelt: "*Nou ik kan nou niet heel specifiek iets bedenken wat we nog extra zouden moeten doen.*"

Leerkrachten en directeuren hebben vaak specifieke wensen voor hun schoolplein

Toch valt het op dat de respondenten van alle type schoolpleinen wensen voor verandering uiten. Het gaat om specifieke wensen die behoren bij een uniek schoolplein. Voorbeelden zijn een moestuin, verbetering van de akoestiek op het schoolplein, een groen doolhof, meer kleur op het betegelde schoolplein, meer kleine/losse materialen (zoals ballen en springtouwen), een theater, verplaatsen van het fietsenhok, et cetera.

Maak groen-grijze en grijze schoolpleinen spannender

De wens om een spannender schoolplein te hebben, wordt geuit door leerkrachten van groen-grijze en grijze schoolpleinen. Zo antwoordt de leerkracht van groep 6 van De Stroom (groen-grijs) op de vraag hoe het schoolplein verbeterd kan worden: "*Ja spannender, he?! Groter, groter groen, verstopplekjes.*" De leerkracht van groep 6 van diezelfde school geeft ook aan dat ze best wel "*spannende ruimtes, de bomen en de struikjes, de bosjes en de slootjes*" zou willen zoals op de school van haar eigen kinderen. De directeur van De Lindt (groen-grijs) zegt: "*Verder zou ik het ook leuk vinden als je ook een ruimte hebt met wat paadjes waar kinderen doorheen kunnen. Ze vinden het altijd spannend om verstopperje te kunnen doen (...)*".

Visuele vergroening gewenst op groen-grijze en grijze schoolpleinen

Naast deze functionele vergroening geven enkele scholen ook aan een visuele vergroening te wensen. Zo legt een directeur van Brandevoort (grijs) uit: "*dat het misschien niet helemaal mogelijk is om er klimbomen in te zetten, maar [dat je voor] visuele vergroening [kunt gaan] dus dat het groener aandoet in plaats van alleen maar steen...*" De directeur van De Lindt (groen-grijs) geeft ook aan iets aan de "aankleding" van het schoolplein te willen doen. Ze denkt hierbij aan het toevoegen van bepaalde "beplanting".

6.7.2 Ideeën voor het stimuleren van de motorische ontwikkeling

Evenwichtsbalk (Wilhelminaschool)

Meer klimrekken en evenwichtsbalken om de motoriek te ontwikkelen

Specifiek ten aanzien van de motorische ontwikkeling hebben de leerkrachten en directeuren meerdere ideeën ter verbetering. Het meest worden klimrekken genoemd (3 respondenten van groene schoolpleinen, 3 van groen-grijze pleinen en 1 respondent van een grijs schoolplein). Klimrekken worden dus op alle type schoolpleinen belangrijk gevonden. Daarnaast noemen drie respondenten (groen-grijs) de wens voor meer evenwichtsbalken en wiebelplanken.

Overige elementen die bijdragen aan de motorische ontwikkeling

Andere elementen die genoemd worden door de verschillende leerkrachten en directeuren zijn duikelrekken, schommels, tunnels van autobanden, een bok (voor bokspringen), losse materialen zoals ballen en springtouwen. Er worden opvallend weinig groenelementen genoemd. Slechts één respondent, de leerkracht van groep 6 van Brandevoort (grijs) geeft aan dat ze *"het wel fijn [zou] vinden als het niet allemaal gelijkvloers was. Dus dat je heuvels tegenkomt. Of dat je moet klimmen en moet dalen."*

6.7.3 Weinig ideeën voor de verbetering van het schoolplein ten aanzien van de concentratie van de leerlingen

De leerkrachten en directeuren hebben op één leerkracht na geen ideeën over het aanpassen van het schoolplein om daarmee specifiek het concentratievermogen van de leerlingen te stimuleren. Enkel de leerkracht van groep 4 van Brandevoort (grijs) geeft aan een idee te hebben wat volgens haar belangrijk is om de concentratie van de leerlingen na de pauze te verbeteren. Zij zegt: *"Dan moet er eigenlijk voor allerlei kinderen meer te vinden zijn. Er zijn kinderen die willen ontdekken, die willen gewoon rust hebben, maar er zijn kinderen die alleen heel erg willen bewegen."*

Schommel (De Lindt)

6.7.4 Enkele ideeën voor verbetering schoolplein ten aanzien van de sociaal-emotionele ontwikkeling

Ten aanzien van de sociaal-emotionele ontwikkeling worden drie ideeën aangedragen. De leerkracht van groep 5 van De Bundertjes (groen) zegt dat je, je hiervoor meer op het samenspel moet richten door *"samen met je groep kringspelen, andere spelen, wedstrijd, tikspelen [te doen]."* De leerkracht van groep 4 van De Lindt (groen-grijs) meent dat een verbetering van het schoolplein kan bestaan uit meer *"losse materialen, zoals ballen"* zodat de leerlingen zelf spelletjes bedenken. De leerkracht van groep 4 van Brandevoort (grijs) geeft aan dat er *"eigenlijk meer ruimte [zou] moeten zijn"* zodat de leerlingen niet zo'n last van elkaar hebben. *"Ze zitten zo dicht op elkaars lip."*

6.8 Conclusie

6.8.1 Waardering van en ervaringen met het schoolplein

De leerkrachten en directeuren van groene schoolpleinen waarderen hun schoolplein over het algemeen leuker, avontuurlijker en mooier ten opzichte van leerkrachten en directeuren van groen-grijze en grijze schoolpleinen. Ook geven zij een hoger cijfer aan hun schoolplein. Groene en groen-grijze schoolpleinen worden even fijn en schoon bevonden. Terwijl de groen-grijze schoolpleinen over het algemeen als positief ervaren worden, worden de grijze schoolpleinen vaker als stom, saai, lelijk, ongezellig, naar, vies en onveilig beoordeeld. Op veiligheid scoren de groen-grijze schoolpleinen het hoogst, terwijl de groene schoolpleinen een wisselende beoordeling laten zien.

Volgens de respondenten ervaren de leerlingen het schoolplein als volgt: Leerlingen rennen graag over de paadjes tussen de struiken. Grijze schoolpleinen worden soms saai bevonden, omdat er te weinig te doen is. Leerlingen zijn ontevreden wanneer ze niet op het grasveld mogen spelen (vanwege nat of pas ingezaaid gras). Leerlingen hebben vaak weinig ervaring met spelen op andere schoolpleinen.

Volgens leerkrachten van groene schoolpleinen zijn ouders positief over de aanwezigheid van dieren, de ruime omvang en de uitstraling van het schoolplein. Leerkrachten van alle type schoolpleinen beschrijven negatieve oordelen van ouders over het schoolplein die te maken hebben met niet veilig buiten kunnen spelen, ontbrekende spelaanleidingen, kosten van groene schoolpleinen en vies worden door spelen op een groen schoolplein.

Het klopt dat er meer zand is in de klas op scholen met een groen of groen-grijs schoolplein. Maar het merendeel van de respondenten geeft echter aan hier geen van 'last' te hebben. Wel kan het extra vegen, van het lokaal ten koste gaan van de lestijd. De meningen verschillen over de hoogte van de schoonmaakkosten van groene schoolpleinen. Leerlingen kunnen vuil worden door het spelen op een groen schoolplein.

6.8.2 Succesvolle en onsuccesvolle elementen

Elementen worden door de respondenten als succesvol bestempeld indien zij veel worden gebruikt, of juist weinig worden gebruikt zodat het een rustplek biedt. Andere aspecten om een element succesvol te noemen zijn de mate van uitdaging die het element biedt én het unieke spel dat het oproept (zoals toneelspel in de speelbosjes). Voorbeelden van succesvolle elementen zijn het grasveld, het klimrek, de speelbosjes, de tafeltennistafel en dergelijke. Klimrekken worden gewaardeerd op zowel grijze als groene schoolpleinen. Groene en grijze elementen kunnen elkaar aanvullen.

Elementen worden door de respondenten als onsuccesvol bestempeld indien zij weinig gebruikt (mogen) worden, bepaalde risico's kennen, veel onderhoud behoeven of ongewenst gedrag oproepen. Voorbeelden van onsuccesvolle elementen zijn het grasveld, de struiken, de speelbosjes, de vijver, de klimrekken en dergelijke.

Leerkrachten geven aan dat sommige delen van het schoolplein niet gebruikt mogen worden. De redenen verschillen: veiligheid, ontbreken van overzicht, beschermen van struiken en pas ingezaaid gras en modder in de school.

De meeste leerkrachten en directeuren geven aan dat er geen elementen zijn die opvallend veel ongelukken veroorzaken.

Soms bestaat er een spanningsveld tussen het succesvolle en het onsuccesvolle karakter van een element. De duikelrekken zijn bijvoorbeeld zo populair, dat leerlingen nog wel eens moeten wachten, totdat zij aan de beurt zijn. Groene verstopplaatsen zijn populair bij leerlingen, maar kunnen door gebrek aan overzicht ook tot negatieve situaties leiden. Grasvelden worden zoveel gebruikt dat ze snel slijten en jaarlijks opnieuw ingezaaid moeten worden.

6.8.3 Gebruik van het schoolplein in de onderwijspraktijk

Leerkrachten en directeuren van groene en groen-grijze schoolpleinen geven vaker aan dat er buiten les wordt gegeven. Leerkrachten van grijze schoolpleinen gaven aan dat dit praktisch nooit gebeurt. Vakken die het meest buiten gegeven worden zijn gym, tekenen en natuur.

Er zijn zes redenen genoemd om buiten les te geven: fysieke ruimte nodig voor de les, buiten-zijn voelt prettig, ontdekken van de natuur, zorg leren dragen, verlenging van de tijd dat kinderen buiten zijn en mogelijkheden die je binnen niet hebt.

Er zijn twaalf belemmeringen genoemd betreffende het lesgeven op het schoolplein, waaronder: onvoldoende tijd door vol lesprogramma, vastzitten in het stramien van binnen lesgeven, geluidsoverlast lokalen grenzend aan het schoolplein, ontbreken van voorzieningen om te zitten en te schrijven, concentratieproblemen, grijs schoolplein is niet uitnodigend, schoolpleinen waar de groepen aparte pauzetijden hebben zijn vaak in gebruik, toestemming nodig van de schoolinspectie en weinig of geen toegevoegde waarde zien.

6.8.4 Speel- en beweeggedrag

Leerkrachten geven aan dat zowel groene als grijze elementen bepaald speelgedrag uitlokken. Tafeltennissen, knikkeren, elastieken en touwtjespringen vinden vooral plaats op en met vaste grijze elementen. Voorbeelden van speel- en beweeggedrag uitgelokt door vaste groene elementen zijn: voetballen, verstoppertje, beestjes zoeken en hutten bouwen. De groene elementen die dit gedrag oproepen zijn bijvoorbeeld grasveld, struiken (met paadjes), speelbosjes en bomen. Jongens maken meer gebruik van de struiken, de speelbosjes en het grasveld dan de meisjes.

De meeste leerkrachten en directeuren vinden dat leerlingen voldoende ruimte hebben om te spelen, desondanks zijn er vaak afspraken of pauzeschema's om botsingen te voorkomen.

Het grootste deel van de respondenten van groene en groen-grijze schoolpleinen geeft aan dat de leerlingen intensief kunnen bewegen op het schoolplein. Leerkrachten van scholen met kleine en grijze schoolpleinen geven vaker aan dat leerlingen niet (allemaal) intensief beweeggedrag vertonen. In tegenstelling tot hun collega's van groene en groen-grijze schoolpleinen zijn leerkrachten en directeuren van grijze schoolpleinen vaker van mening dat er onvoldoende spelvormen mogelijk zijn op hun pleinen.

Scholen hanteren regels omtrent het spelen met natuurlijke materialen. Aspecten die worden genoemd zijn het beschermen van het groen op het schoolplein, veiligheid van de leerlingen, gewenst speelgedrag en het aanmoedigen om te spelen met natuurlijke materialen.

6.8.5 Sociaal gedrag

De helft van de leerkrachten en directeuren geeft aan dat de belangrijkste factor ten aanzien van de hoeveelheid ruzies op het schoolplein bestaat uit de hoeveelheid ruimte die de leerlingen tot hun beschikking hebben in de pauze. Leerkrachten brengen de aanwezigheid van groene elementen nauwelijks in verband met het aantal ruzies. Zes factoren die wel genoemd worden zijn: het weer, de organisatie van de surveillance, de hoeveelheid prikkels waaraan de leerlingen zijn blootgesteld, individualisme, afspraken met de klas en de sociaal-economische achtergrond van leerlingen

Op alle type schoolpleinen geldt dat leerkrachten en directeuren aangeven dat de leerlingen op het schoolplein leren om samen te werken. Het wordt op groene en groen-

grijze schoolpleinen het meeste genoemd. Bijna alle respondenten gaven aan dat de leerlingen op de verschillende type schoolpleinen veel samenspelen.

6.8.6 Concentratie na de pauze

Vanuit het perspectief van de leerkrachten lijkt er weinig verschil te zijn tussen de concentratie van leerlingen (na de pauze) op groene en op niet groene schoolpleinen. Leerkrachten hebben uiteenlopende visies op de relatie tussen concentratie na de pauze en de inrichting van het schoolplein. Sommige factoren hebben te maken met de inrichting van het plein, maar andere genoemde factoren hebben dat niet. Twee factoren worden het meest genoemd, dit zijn fysiek bewegen tijdens de pauze en moment afhankelijk (hoe er in de pauze is gespeeld). Fysiek bewegen wordt het meest genoemd door respondenten van groene schoolpleinen. Moment afhankelijk wordt het meest genoemd op de grijze pleinen. Een paar van de overige dertien factoren zijn: rustplekken op het plein, kind afhankelijk, leerkracht afhankelijk/ lesprogramma na de pauze, diverse spelaanleidingen en computeren en tv kijken voor schooltijd.

6.8.7 Gewenste verbeteringen van het schoolplein

Leerkrachten en directeuren van groene schoolpleinen wensen minder verbeteringen ten opzichte van hun collega's met grijze schoolpleinen. Verder hebben scholen vaak specifieke wensen ten aanzien van het schoolplein, willen de leerkrachten op de groene schoolpleinen meer klimrekken en moeten groen-grijze en grijze pleinen spannender en groener. Leerkrachten noemen als suggesties voor het verbeteren van het plein ten behoeve van de motorische ontwikkeling vooral klimrekken en evenwichtsbalken. Andere elementen die genoemd worden zijn duikelrekken, schommels, tunnels van autobanden, losse materialen en dergelijke. Er worden weinig groenelementen genoemd. De leerkrachten en directeuren hebben weinig ideeën over het aanpassen van het schoolplein om daarmee specifiek het concentratievermogen van de leerlingen te stimuleren. Ten aanzien van de sociaal-emotionele ontwikkeling worden drie ideeën aangedragen: meer aandacht voor samenspel, meer losse materialen en meer ruimte per leerling.

Hoofdstuk 7: Ideeën van ouders over de inrichting van het schoolplein

Naast de meningen van leerlingen, leerkrachten en directeuren zijn ook de meningen van de ouders geïnventariseerd middels een vragenlijst.

In totaal hebben 173 van de 350 betrokken ouders (1 ouder per kind) de vragenlijst teruggestuurd, zie ook tabel 7.1. De respons was 49,4%. Het grootste deel van de ouders (84,9%) die de vragenlijst hebben ingevuld is vrouw. Gemiddeld zijn de ouders 40 jaar oud en is het merendeel getrouwd. Van de respondenten hebben ouders van de kinderen met een grijs schoolplein hebben gemiddeld gezien een hoger opleidingsniveau en een hoger inkomen.

Tabel 7.1: Demografische kenmerken van de respondenten

	Algemeen	Groen	Groen-grijs	Grijs
Populatie	350	131	122	97
Aantal respondenten	173	63	56	53
Respons (in %)	49,4%	48,1%	45,9%	54,6%
Geslacht (% vrouw)	84,9%	82,5%	89,3%	83%
Gemiddelde leeftijd	40,3	40,9	40,3	39,4
Getrouwd (in %)	70,3%	68,3%	64,3%	79,2%
Opleiding (in %)				
Laag	12,4%	11,5%	16,1%	9,6%
Midden	29%	31,1%	30,3%	25%
Hoog	57,4%	54,1%	54,6%	65,4%
Inkomen (in %)				
Laag	12%	11,5%	19,6%	4%
Midden	21%	19,7%	26,8%	16%
Hoog	34,1%	25,4%	26,8%	52%
Onbekend	32,9%	41,3%	26,8%	28%

In dit hoofdstuk zullen de meningen van de ouders over de volgende onderwerpen aan de orde komen in de opeenvolgende paragrafen:

- 7.1 Tevredenheid met de school
- 7.2 Waardering van het schoolplein
- 7.3 Speel- en beweeggedrag in het algemeen en op het schoolplein
- 7.4 Vies worden op het schoolplein
- 7.5 Ongelukken en ruzies op het schoolplein
- 7.6 Regels op het schoolplein
- 7.7 Na schooltijd op het schoolplein spelen
- 7.8 Les krijgen op het schoolplein
- 7.9 Concentratie in de klas
- 7.10 Leerprestaties
- 7.11 Welzijn op school
- 7.12 Onderhoud van het schoolplein
- 7.13 Contact van kinderen met de natuur

7.1 Tevredenheid met de school: alle ouders tevreden met de school

Aan de ouders is gevraagd hoe tevreden zij zijn met verschillende aspecten in en rondom de school. Over het algemeen blijken de meeste ouders tevreden te zijn met de leerkracht (88,4% van de ouders is tevreden), het lesprogramma (86,7% van de ouders is tevreden), de sfeer op school (90,2% van de ouders is tevreden) en met het schoolgebouw (80,3% van de ouders is tevreden). Er waren geen significante verschillen tussen de mate van tevredenheid op deze aspecten en het type schoolplein.

Ouders van kinderen met een groen schoolplein geven echter wel significant vaker aan dat de keuze voor de school van hun kind afhangt van het ontwerp van het schoolplein ($F(2, 172) = 21,86, p < .004, \text{part. } \eta^2 = .205$, met $M_{\text{Groen}} = 1.78 (SD = 0.88)$, $M_{\text{Groengrijs}} = 1.28 (SD = 0.56)$, en $M_{\text{Grijs}} = 1.08 (SD = 0.27)$). Zo geeft 30% van de ouders van leerlingen met een groen schoolplein aan dat het ontwerp van het schoolplein invloed heeft gehad op de schoolkeuze, terwijl dit percentage bij groen-grijze schoolpleinen slechts 5% was en bij grijze schoolpleinen zelfs 0%.

Tabel 7.2: De associatie tussen tevredenheid met de school en het type schoolplein

	Groen (n=63)		Groen-grijs (n=56)		Grijs (n=53)		F	p	part. η^2
	M	SD	M	SD	M	SD			
Tevredenheid leerkracht	2,86	0,05	2,83	0,05	2,94	0,05	1,41	,246	,016
Tevredenheid lesprogramma	2,78	0,06	2,81	0,07	2,91	0,07	1,01	,366	,012
Tevredenheid sfeer op school	2,83	0,52	2,95	0,22	2,87	0,39	1,38	,255	,016
Tevredenheid schoolgebouw	2,89	0,06	2,77	0,06	2,72	0,07	1,98	,142	,023
Ontwerp schoolplein beïnvloed schoolkeuze	1,78	0,89	1,28	0,56	1,08	0,27	18,66	,000	,180

Opmerking: De antwoorden zijn gescoord op een 5-punt Likertschaal, waarbij 1 helemaal niet mee eens vertegenwoordigt en 5 helemaal mee eens vertegenwoordigt.

7.2 Waardering van het schoolplein

Ten aanzien van de waardering van het schoolplein is de ouders allereerst gevraagd om aan te geven in hoeverre ze het eens zijn met de stelling 'ik ben tevreden met het schoolplein'. In paragraaf 7.3.1 is beschreven in hoeverre zij het eens zijn met deze stelling. Aan de ouders is ook gevraagd wat zij voor cijfer geven aan het schoolplein (zie paragraaf 7.3.2 voor de resultaten). Tot slot, komt in paragraaf 7.3.3 aan de orde wat de ouders van het schoolpleinen vinden.

7.2.1 Hogere tevredenheid met groene schoolpleinen

Wat betreft de tevredenheid met het schoolplein blijken ouders van kinderen met een groen schoolplein significant meer tevreden te zijn met het schoolplein van hun kinderen dan ouders van groen-grijze en grijze schoolpleinen (zie tabel 7.4 en 7.5) Zo geeft 77,8% van de ouders van kinderen met een groen schoolplein aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling dat ze tevreden zijn over het schoolplein van hun kind. Bij ouders van kinderen met een groen-grijs en grijs schoolplein was dit percentage respectievelijk 36,8% en 32,1%.

7.2.2 Groene schoolpleinen leuker, avontuurlijker, mooier, fijner, gezelliger en veiliger

Ouders van kinderen met een groen schoolplein vinden het schoolplein significant leuker, avontuurlijker, mooier, fijner, gezelliger en veiliger dan ouders van kinderen met een groen-grijs of een grijs schoolplein (zie tabel 7.4 en tabel 7.5). Tussen ouders met kinderen op groen-grijze en grijze schoolpleinen waren geen significante verschillen. Verder zijn er geen significante verschillen in het soort schoolplein en de mate waarin ouders het schoolplein als schoon beschouwen.

Tabel 7.4: Tevredenheid van ouders met het schoolplein van hun kinderen

	Groen	Groen-Grijs	Grijs
% (zeer) tevreden	77,8	36,8	32,1
% (heel) erg leuk	85,7	50,9	52,9
% (heel) erg avontuurlijk	65,0	12,3	11,8
% (heel) erg mooi	77,7	19,6	27,5
% (heel) erg fijn	82,2	50,9	37,2
% (heel) erg gezellig	74,6	28,1	27,4
% (heel) erg veilig	76,2	62,5	53,0
% (heel) erg schoon	84,1	82,5	87,5

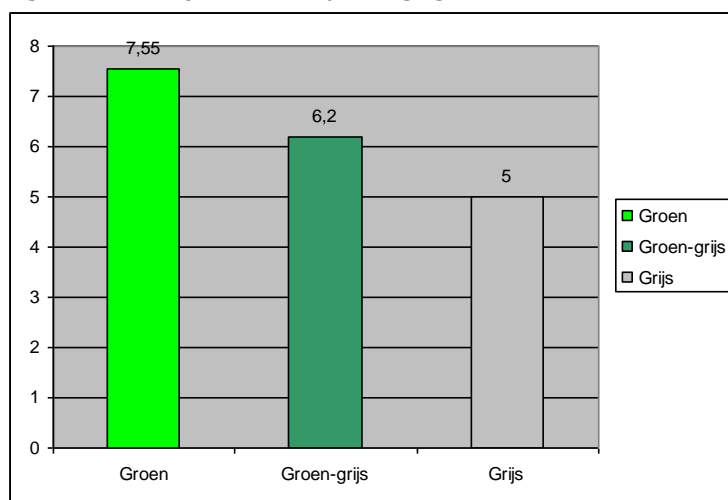
Tabel 7.5: De associatie tussen de tevredenheid van ouders met het schoolplein van hun kinderen en de groenheid van het plein

	Groen (n=63)		Groen-grijs (n=56)		Grijs (n=53)		F	p	part. η^2
	M	SD	M	SD	M	SD			
Tevredenheid (1-3)	2.75	.17	2.05	.09	1.89	.10	21,86	.000	.205
Leuk (1) – Stom (5)	1.67	.76	2.72	.98	2.86	1	29,55	.000	.260
Avontuurlijk (1) – Saai (5)	2.25	1.1	3.61	.86	3.69	.84	41,67	.000	.331
Mooi (1) – Lelijk (5)	1.92	.77	3.21	.80	3.06	.99	41,19	.000	.330
Fijn (1) – Naar (5)	1.65	.99	2.54	.10	2.78	.11	34,67	.000	.293
Gezellig (1) – Ongezellig (5)	2.00	.13	3.16	.14	3.20	.14	28,48	.000	.253
Veilig (1) – Onveilig (5)	1.92	.12	2.58	.13	2.41	.13	3,6	.028	.042
Schoon (1) – Vies (5)	1.57	.11	1.88	.11	3.62	.12	2,1	.125	.025

7.2.3 Groene schoolpleinen worden met een hoger cijfer gewaardeerd

De grotere tevredenheid met het schoolplein is ook terug te zien in het cijfer dat ouders geven voor het schoolplein van hun kinderen. Ouders van kinderen van een groen schoolplein geven een beduidend hoger cijfer dan ouders van een groen-grijs of een grijs schoolplein. En groen-grijze schoolpleinen worden beter beoordeeld dan grijze schoolpleinen (zie figuur 7.1).

Figuur 7.1: Cijfer schoolplein gegeven door ouders

7.3 Speel- en beweggedrag in het algemeen en op het schoolplein

Aan de ouders zijn verschillende vragen over het speel- en beweggedrag van hun kinderen gesteld. In paragraaf 7.3.1 wordt besproken in hoeverre ouders hebben aangegeven dat hun kind sport en voldoet aan de Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen (NNGB). Aan de ouders werd ook gevraagd in hoeverre hun kind liever binnen

of buiten speelt (zie paragraaf 7.3.2). In paragraaf 7.3.3 wordt aangegeven of de ouders van mening zijn dat hun kinderen voldoende ruimte hebben om te spelen op het schoolplein. In paragraaf 7.3.4 komt aan bod in hoeverre, volgens de ouders, het schoolplein van hun kind uitdaagt tot gevarieerd spel. In paragraaf 7.3.5 wordt besproken in hoeverre ouders aangeven dat het schoolplein van hun kinderen genoeg uitdaagt om actief te bewegen. Aan de ouders is ook gevraagd in hoeverre ze denken dat kinderen actiever zijn op een groen schoolplein. De antwoorden op deze vraag staan beschreven in paragraaf 7.3.6. Tot slot komt er in paragraaf 7.3.7 aan bod in hoeverre ouders denken dat kinderen meer verschillende spelletjes spelen op een groen ten opzichte van een grijs schoolplein.

7.3.1 Merendeel van de kinderen sport en voldoet aan NNGB

Het merendeel van de ouders (91%) geeft aan dat hun kind sport. Daarnaast geeft ook 98,8% van de ouders aan dat zijn of haar kind voldoet aan de Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen. De NNGB schrijft voor dat kinderen gemiddeld in totaal één uur per dag matig intensief bewegen. Ten aanzien van beide aspecten worden geen verschillen gevonden tussen de ouders van kinderen met een groen, groen-grijs of grijs schoolplein.

7.3.2 Kinderen spelen liever buiten dan binnen

Van de ouders geeft 75,8% aan dat hun kind liever buiten dan binnen speelt. Hiernaast is 68% van de ouders het (helemaal) eens met de stelling dat zijn/haar kind graag in de natuur dichtbij huis speelt. Bij beide aspecten zijn geen significante verschillen gevonden tussen ouders van kinderen met verschillende type schoolpleinen.

7.3.3 Grijs schoolpleinen bieden onvoldoende ruimte om te spelen

Ouders van kinderen met een grijs schoolplein geven significant vaker aan dat ze vinden dat hun kinderen niet genoeg ruimte hebben om te spelen op het schoolplein (zie tabel 7.6). We plaatsen hierbij wel de kanttekening dat de grijze schoolpleinen ook daadwerkelijk kleiner waren dan de groene en groen-grijze schoolpleinen (zie paragraaf 2.2).

7.3.4 Groene schoolpleinen dagen meer uit tot gevarieerd spel

Ouders van kinderen met groene schoolpleinen zijn het significant vaker eens met de stelling dat de kinderen genoeg worden uitgedaagd om gevarieerd te spelen op het schoolplein, dan ouders van kinderen met een groen-grijs of grijs schoolplein (zie tabel 7.6). Hiernaast geven ouders van kinderen met een groen-grijs schoolplein vaker aan dat ze vinden dat kinderen uitgedaagd worden op het schoolplein om gevarieerd te spelen dan ouders van grijze schoolpleinen (zie tabel 7.6).

7.3.5 Groene en groen-grijze schoolpleinen dagen meer uit tot bewegen

Ouders van kinderen met groene schoolpleinen en groen-grijze schoolpleinen zijn het significant vaker eens met de stelling dat de kinderen genoeg worden uitgedaagd om te bewegen op het schoolplein dan ouders van kinderen met een grijs schoolplein (zie tabel 7.6).

7.3.6 Kinderen zijn volgens ouders actiever op een groen schoolplein

Ouders van kinderen met een groen schoolplein geven significant vaker aan dat ze het eens zijn met de stelling dat kinderen actiever zijn op een groen schoolplein (zie tabel 7.6). Bij groen-grijze en grijze schoolpleinen zijn de ouders het over het algemeen niet eens of oneens met de stelling.

7.3.7 Kinderen spelen volgens de meeste ouders meer spelletjes op een groen schoolplein

Iets meer dan twee derde van de ouders (69,7%) is het (helemaal) eens met de stelling dat kinderen meer verschillende spelletjes spelen op een groen schoolplein. Ouders van

kinderen met een groen schoolplein denken hier niet significant anders over als ouders van een groen-grijs of grijs schoolplein (zie tabel 7.6).

Tabel 7.6 De associatie tussen de mening van ouders ten aanzien van het speelgedrag van hun kinderen en de groenheid van het schoolplein

	Groen (n=63)		Groen-grijs (n=56)		Grijs (n=53)		F	P	part. η^2
	M	SD	M	SD	M	SD			
Genoeg ruimte om te spelen	4,18	,88	4,05	,79	2,42	1,17	59,05	,000	,411
Genoeg uitgedaagd om gevarieerd te spelen	3,53	1,16	2,56	1,05	2,11	,75	30,01	,000	,262
Genoeg uitgedaagd om te bewegen	3,73	1,13	3,23	1,11	2,49	,99	18,99	,000	,183
Kinderen zijn actiever op een groen schoolplein	4,03	,12	3,61	,13	3,93	,13	2,87	,060	,033
Kinderen spelen meer verschillende spelletjes op een groen schoolplein	3,99	,12	3,70	,12	3,92	,13	1,537	,218	,018

7.4 Vies worden op het schoolplein

Omdat vies worden op het schoolplein door zand of grasvlekken vaak een thema is wat scholen aandragen als reden om niet voor een groen schoolplein te kiezen, zijn we nagegaan in hoeverre de kinderen vies thuis komen en in hoeverre ouders dit erg vinden.

7.4.1 Kinderen met een groen en groen-grijs schoolplein komen vaker vies thuis

Ouders van kinderen met een groen of een groen-grijs schoolplein geven significant vaker aan (42,8% ten opzichte van 38,6%) dat hun kinderen vies thuis komen dan ouders van kinderen met een grijs schoolplein, (0%). $F(2, 173) = 44,96, p < .000$, part. $\eta^2 = .346$, met $M_{\text{Groen}} = 3.33$ ($SD = 0.11$), $M_{\text{Groengrijs}} = 3.16$ ($SD = 0.11$), en $M_{\text{Grijs}} = 1.94$ ($SD = 0.12$).

7.4.2 Ouders vinden het niet erg als hun kind vies thuis komt

Tegelijkertijd geven echter bijna alle ouders aan (89%) het niet erg te vinden als hun kind vies thuis komt. Ouders van kinderen met een groen of groen-grijs schoolplein denken hier niet significant anders over dan ouders van kinderen met een grijs schoolplein.

7.5 Ongelukken en ruzies op het schoolplein: geen verschillen in het aantal ongelukken of ruzies, wel meer problemen op groene schoolpleinen door gebrek aan overzicht

Om te bepalen in hoeverre groene schoolpleinen veiliger of onveiliger zijn als groen-grijze of grijze schoolpleinen is nagegaan in hoeverre er ongelukken of ruzies zijn op de verschillende pleinen. Er zijn geen significante verschillen gevonden in de mate waarin er volgens de ouders ongelukken of ruzies zijn op de verschillende soorten schoolpleinen. Wel geven ouders van kinderen met een groen schoolplein significant vaker aan dan ouders van kinderen met groen-grijze schoolpleinen dat er soms problemen zijn, omdat de leerkracht niet het hele plein kan overzien, $F(2, 170) = 21,86, p < .080$, part. $\eta^2 = .031$, met $M_{\text{Groen}} = 2.60$ ($SD = 0.11$), $M_{\text{Groengrijs}} = 2.26$ ($SD = 0.11$), en $M_{\text{Grijs}} = 2.38$ ($SD = 0.12$).

7.6 Regels op het schoolplein: meer regels op groene schoolpleinen

Ouders van kinderen met een groen schoolplein geven significant vaker aan (47,5%) dat een kind niet overal mag spelen op het schoolplein dan ouders van een groen-grijs en een grijs schoolplein (respectievelijk 10,5% en 26,4%) (zie tabel 7.8).

Het merendeel van de ouders (76,4%) geeft aan dat de kinderen overal mee mogen spelen op het schoolplein. Er zijn geen significante verschillen tussen ouders met kinderen van de verschillende schoolpleinen (zie tabel 7.8).

Tabel 7.8: De associatie tussen regels op het schoolplein en de groenheid van het schoolplein

	Groen (n=61)		Groen-grijs (n=57)		Grijs (n=53)		F	p	part.η ²
	M	SD	M	SD	M	SD			
Mag uw kind overal spelen op het schoolplein? (1-2)	1,48	,50	1,11	,31	1,26	,45	11,08	,000	,117
Mag uw kind overal mee spelen op het schoolplein? (1-2)	1,3	,06	1,19	,06	1,22	,06	1,12	,329	,014

7.7 Na schooltijd op het schoolplein spelen

Aan de ouders is gevraagd in hoeverre zij het belangrijk vinden dat kinderen na schooltijd op het schoolplein mogen spelen. Ouders van kinderen met een groen-grijs (63,6%) of een grijs schoolplein (50,9%) geven significant vaker aan dan ouders van kinderen met groene schoolpleinen (30,6%), dat ze het belangrijk vinden dat hun kinderen na schooltijd op het schoolplein mogen spelen, $F(2, 167) = 6,94$, $p < .001$, part. $\eta^2 = .077$, met $M_{\text{Groen}} = 1.69$ ($SD = 0.06$), $M_{\text{Groengrijs}} = 1.36$ ($SD = 0.07$), en $M_{\text{Grijs}} = 1.49$ ($SD = 0.07$).

7.8 Les krijgen op het schoolplein

Van de ouders van kinderen met een groen schoolplein geeft 45,9% aan dat ze het belangrijk vinden dat hun kinderen les krijgen op het schoolplein. Respectievelijk 30,2% en 30,9% van de ouders van kinderen met een groen-grijs en een grijs schoolplein vinden dit belangrijk. Deze verschillen zijn echter niet significant.

$F(2, 166) = 2,00$, $p < .138$, part. $\eta^2 = .024$, met $M_{\text{Groen}} = 1.54$ ($SD = .61$), $M_{\text{Groengrijs}} = 1.69$ ($SD = .07$), en $M_{\text{Grijs}} = 1.70$ ($SD = .07$).

7.9 Concentratie in de klas

Ten aanzien van de concentratie van leerlingen is aan de ouders gevraagd of denken dat de inrichting van het schoolplein invloed heeft op de mate waarin kinderen zich kunnen concentreren na de pauze. Van de ouders geeft 23% aan niet te weten of de inrichting van het schoolplein van invloed is op de concentratie van leerlingen. Van de ouders die hier wel een idee over hadden, bleken ouders van kinderen met een groen schoolplein significant minder vaak te denken dat de inrichting van het schoolplein invloed heeft op de mate waarin kinderen zich kunnen concentreren na de pauze. $F(2, 129) = 4,33$, $p < .015$ part. $\eta^2 = .064$, met $M_{\text{Groen}} = 1.26$ ($SD = 0.44$), $M_{\text{Groengrijs}} = 1.08$ ($SD = 0.28$), en $M_{\text{Grijs}} = 1.077$ ($SD = 0.25$).

7.10 Leerprestaties: groen schoolplein beïnvloed leerprestaties positief

Wat betreft de leerprestaties geeft ongeveer 29% van de ouders aan niet te weten of de inrichting van het schoolplein de leerprestaties positief beïnvloedt. Van degenen die hier wel een idee over hebben, denkt het merendeel van de ouders (77%) dat de inrichting

van het schoolplein invloed heeft op de leerprestaties van kinderen. Er zijn hier geen significante verschillen tussen ouders van kinderen met een ander type schoolplein.

7.11 Welzijn op school: alle kinderen voelen zich prettig op en rond school

Aan de ouders is gevraagd of zij enkele vragen wilden beantwoorden over het welzijn van hun kind op school. Er zijn geen significante verschillen gevonden in het welzijn van de kinderen afgaande op de mening van ouders van kinderen met verschillende soorten schoolpleinen. De kinderen gaan volgens hun ouders graag naar school (97,1%), voelen zich fijn op school (97,7%), voelen zich veilig op school (98,8%), kunnen goed meekomen op school (96%), hebben vriendjes en vriendinnetjes op school (98,8%) en hebben veel plezier op het schoolplein (93,6%). Hiernaast denkt 74% van de ouders dat er een relatie is tussen schoolplein en het welzijn van kinderen.

7.12 Onderhoud van het schoolplein: ouders van groene schoolpleinen vaker betrokken bij het onderhoud

Ouders van kinderen met een groen schoolplein geven significant vaker aan dat ouders worden betrokken bij het onderhoud van het schoolplein. Zo geeft 34% van de ouders van kinderen met een groen schoolplein aan dat ouders betrokken zijn bij het onderhoud van het schoolplein, terwijl respectievelijk 7% en 2% van de ouders van kinderen met een groen-grijs of grijs schoolplein dit aangeeft. $F(2, 160) = 11,91, p < .000$, part. $\eta^2 = .130$, met $M_{\text{Groen}} = 1.66$ ($SD = 0.51$), $M_{\text{Groengrijs}} = 1.93$ ($SD = 0.26$), en $M_{\text{Grijs}} = 1.98$ ($SD = 0.25$).

7.13 Contact van kinderen met de natuur

Aan de ouders is tot slot ook nog gevraagd of ze het een taak vinden van de school om kinderen in contact te brengen met de natuur. Van de ouders vindt 52% het een taak van de school om kinderen in contact te brengen met de natuur. Ouders van kinderen met een verschillend type schoolplein denken hier hetzelfde over.

7.14 Conclusie

Het overgrote deel van de ouders die de vragenlijst hebben ingevuld is vrouw en zijn gemiddeld 40 jaar oud en getrouwd. De ouders van de kinderen met een grijs schoolplein hebben een hoger opleidingsniveau en een hoger inkomen.

Groen schoolplein positiever gewaardeerd door ouders

Op alle scholen blijken ouders tevreden te zijn met de school (de leerkracht, het lesprogramma, de sfeer op school etc.). De mate van groen op het schoolplein heeft hier geen invloed op. Wel blijkt dat ouders meer tevreden zijn met het schoolplein als het schoolplein van hun kind groen is. Ouders van kinderen met een groen schoolplein vinden het schoolplein van hun kind leuker, avontuurlijker, mooier, fijner, gezelliger en fijner. Dit is ook terug te zien in het cijfer dat ouders aan het schoolplein geven (gemiddeld een 7,6 voor groene schoolpleinen, een 6,2 voor groen- grijze schoolpleinen en een 5 voor de grijze schoolpleinen).

Meer en gevarieerder bewegen op een groen schoolplein volgens ouders

Bijna alle ouders geven aan dat hun kind voldoet aan de NNGB. Ook sport het overgrote deel van de kinderen. Volgens ouders bieden grijze schoolpleinen minder ruimte om te spelen en nodigen de groene schoolpleinen vaker uit tot bewegen en gevarieerd spel. Ouders hebben over het algemeen het idee dat kinderen meer spelletjes spelen op een groen schoolplein.

Vies worden geen probleem voor ouders

Ouders van kinderen met een groen of een groen-grijs schoolplein geven vaker aan dat hun kind wel eens vies thuis komt. Tegelijkertijd geven bijna alle ouders aan het niet erg te vinden als hun kind met vieze kleren thuis komt.

Geen verschillen in het aantal ongelukken of ruzies volgens ouders, wel meer problemen op groene schoolpleinen door gebrek aan overzicht

Er zijn geen significante verschillen gevonden in de mate waarin er volgens de ouders ongelukken of ruzies zijn op de verschillende soorten schoolpleinen. Wel geven ouders van kinderen met een groen schoolplein significant vaker aan, ten opzichte van ouders van kinderen met groen-grijze schoolpleinen, dat er soms problemen zijn, omdat de leerkracht niet het hele plein kan overzien.

Meer regels op een groen schoolplein volgens ouders

Ouders van kinderen met een groen schoolplein geven vaker aan dat een kind niet overal mag spelen op het schoolplein dan ouders van groen-grijze en grijze schoolpleinen. Wel mogen alle kinderen overal mee spelen op het schoolplein.

Alle kinderen voelen zich prettig op en rond school volgens ouders

Volgens ouders is het welzijn van alle kinderen goed op school. Ze geven onder andere aan dat ze denken dat hun kinderen graag naar school gaan en zich fijn voelen op school.

Ouders van groen schoolpleinen vaker betrokken bij het onderhoud

Ouders van kinderen met een groen schoolplein geven significant vaker aan dat ouders worden betrokken bij het onderhoud van het schoolplein.

Hoofdstuk 8: Conclusie en aanbevelingen

In de hoofdstukken 3 tot en met 7 zijn per onderzoeksdoelgroep (leerlingen, ouders, leerkrachten en directeuren) de bevindingen beschreven over de schoolpleinen. In dit laatste hoofdstuk zijn de ervaringen van deze verschillende gebruikersgroepen samengebracht, zie paragraaf 8.1. Op basis daarvan worden de conclusies van het onderzoek geformuleerd en aanbevelingen uitgewerkt in paragraaf 8.2. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een discussie in paragraaf 8.3.

8.1 Belangrijkste resultaten

Met de onderzoeksresultaten van deze pilotstudie is een eerste inzicht verkregen in de ervaringen met en het gebruik van groene schoolpleinen ten opzichte van groen-grijze en grijze schoolpleinen door verschillende gebruikersgroepen en betrokkenen. In paragraaf 8.1.1 brengen we deze resultaten samen.

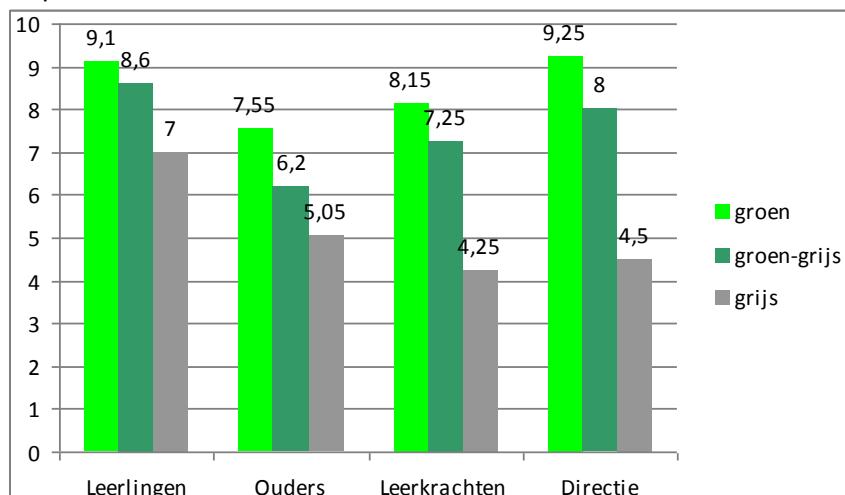
Ook heeft het onderzoek inzicht opgeleverd in de mate waarin groene schoolpleinen concentratie, welzijn, sociaal gedrag en bewegen kunnen stimuleren, zie paragraaf 8.1.2. Tot slot zijn (kenmerken van) inrichtingselementen die worden gewaardeerd beschrijven in paragraaf 8.1.3.

8.1.1 Ervaringen met en gebruik van pleinen

Groene schoolpleinen worden meer gewaardeerd

De ervaringen van gebruikers met de verschillende type schoolpleinen laat zien dat groene schoolpleinen hoger worden gewaardeerd door alle gebruikersgroepen in vergelijking met grijze schoolpleinen. Dit uit zich in het feit dat leerlingen, ouders, leerkrachten en directeuren een hoger cijfer geven aan hun schoolplein (zie figuur 8.1) en aangeven dat zij het schoolplein leuker, avontuurlijker, mooier, fijner, gezelliger en groter vinden.

Figuur 8.1: Cijfer voor het schoolplein gegeven door de bij het onderzoek betrokken respondenten

Groene schoolpleinen worden voor meer verschillende lessen gebruikt

Leerkrachten gebruiken groene en groen-grijze schoolpleinen vaker voor onderwijsactiviteiten dan leerkrachten op scholen met een grijs schoolplein. Met name gym, natuurlessen en tekenen worden op het schoolplein gegeven. Op groene schoolpleinen wordt ook af en toe taal, handvaardigheid en rekenles gegeven. De leerlingen bevestigen dit. Zo geven leerlingen op scholen met een groen plein vaker aan veel te leren op het plein. Ook geven leerlingen aan vaker buiten les te krijgen en dit ook leuker te vinden, in vergelijking met de leerlingen op scholen met een groen-grijs en een grijs schoolplein. Deze resultaten wijzen erop dat een groen schoolplein eerder

uitnodigt tot gebruik als onderwijsleeromgeving dan een groen-grijs en een grijs schoolplein.

Overigens valt wel op te merken dat ook de mate waarin de groene pleinen worden gebruikt beperkt is. Leerkrachten, zo geven zij aan, ervaren verschillende belemmeringen om het schoolplein in hun lessen te gebruiken. Aangezien in het buitenland men wel succesvol buiten les geeft, is het zinvol om in vervolgonderzoek na te gaan of en zo ja hoe deze belemmeringen weggenomen zouden kunnen worden. Bij ouders leeft het idee van buiten les krijgen niet zo. Slechts iets meer dan een derde van de ouders geeft aan het belangrijk te vinden dat hun kind buiten les krijgt.

Groen-grijze schoolpleinen het meest veilig

De groen-grijze schoolpleinen worden door de leerkrachten en directeuren als veiligst beoordeeld. Grijs schoolpleinen worden niet altijd als veilig ervaren, omdat er meer opstootjes zijn. Groene schoolpleinen worden niet altijd als veilig gezien vanwege de bosjes en struiken, waarin kinderen zich kunnen verstoppen. Leerlingen waarderen de bosjes en struiken zeer, maar leerkrachten en directeuren geven aan dat deze groene verstopplekken onveilige situaties (slaan met takken, ruzies) kunnen opleveren door het ontbreken van overzicht. Leerlingen kunnen zich hier namelijk aan het zicht van de surveillanten onttrekken. Met behulp van aanpassingen aan het surveilleersysteem (regelmatig rondlopen en niet op één plek blijven staan) kan de veiligheid volgens enkele leerkrachten wel worden verbeterd.

Viezigheid van een groen en een groen-grijs schoolplein

Kinderen worden vaker vies op een groen en op een groen-grijs schoolplein in vergelijking met een grijs plein, dat constateren ouders, leerkrachten en directeuren. Opvallend is vervolgens dat de ouders aangeven dat zij dit geen probleem vinden, terwijl leerkrachten en directeuren denken dat ouders dit wel vervelend vinden. Sommige kinderen (30%) vinden het vervelend om vies te worden.

Schoonmaak- en onderhoudskosten van een groen plein

Een nadeel van een groen schoolplein is volgens ouders, leerkrachten en directeuren de kosten voor de schoonmaak van de school en voor het aanleggen en onderhouden van het plein. De kosten voor een groen schoolplein zijn hoger dan die voor een groen-grijs of grijs schoolplein. Overigens geven de leerkrachten en directeuren daarbij wel aan dat zij de positieve kanten van een groen schoolplein belangrijker vinden dan deze negatieve kanten.

8.1.2 Positieve uitwerking van een groen plein op leerlingen

Een groen schoolplein verbetert het welbevinden van jonge leerlingen

Uit het onderzoek blijkt dat het welbevinden van jongere leerlingen (groep 4 en 5) op een grijs schoolplein lager is dan het welbevinden van oudere leerlingen (groep 6). Op een groen schoolplein wordt dit verschil echter niet gevonden. Een groen schoolplein lijkt een positief effect te hebben op het welzijn van jongere leerlingen; ze vinden school leuker, hebben meer vrienden en worden minder gepest.

Groene schoolpleinen positief voor concentratievermogen van jongens

Alhoewel ouders, leerkrachten en directeuren het niet verwachten levert het onderzoek aanwijzingen dat een groene inrichting van het schoolplein wel degelijk invloed kan hebben op de concentratie van leerlingen. Jongens kunnen zich namelijk beter concentreren na een pauze op een groen schoolplein. Meisjes daarentegen kunnen zich beter concentreren na een pauze op een grijs plein. Daarbij valt nog op te merken dat de verbetering in concentratie van jongens op een groen schoolplein kleiner is dan de verbetering in concentratie van de meisjes op een grijs plein. Verder kan worden geconstateerd dat ouders, leerkrachten en directeuren geen relatie leggen tussen de inrichting van het schoolplein en het concentratievermogen na de pauze.

Niet meer of minder ruzies op groene schoolpleinen

Uit de onderzoeksresultaten van de respondenten blijkt dat er niet meer of minder ruzies zijn op een groen schoolplein in vergelijking met een groen-grijs en grijs schoolplein. Ten aanzien van het sociaal gedrag (ruzies en samenspelen) vonden we geen verschillen tussen de type schoolpleinen.

Een nadere analyse van de video-opnames die tijdens pauzes zijn gemaakt, zal moeten uitwijzen in hoeverre de mate waarin er op de verschillende pleinen wordt samen gespeeld en al dan niet ruzie gemaakt, daadwerkelijk vergelijkbaar is.

Intensiever beweggedrag

Ouders, leerkrachten en directeuren geven aan dat groene schoolpleinen meer uitdagen tot intensief bewegen en gevarieerd spel.

Tijdens het onderzoek zijn video-opnames gemaakt van de pauzes op de verschillende scholen. De analyse van deze video-opnames zal moeten uitwijzen of we ook echt kunnen concluderen dat leerlingen gevarieerder en intensiever bewegen en spelen op een groen schoolplein in vergelijking met een groen-grijs en een grijs schoolplein.

8.1.3 Inrichtingselementen die worden gewaardeerd

Kenmerken van inrichtingselementen

De inrichtingselementen op het plein dienen kinderen de gelegenheid te geven tot:

- Ontspanning
- Activiteit (nodigen uit tot doen)
- Veelzijdig bewegen (primaire bewegingsvormen)
- Gevarieerd spel (rekening houdend met verschil in leeftijd, geslacht)
- Zintuiglijk ervaren

Positief gewaardeerde inrichtingselementen

Op de schoolpleinen worden de volgende elementen gewaardeerd:

- (Kunst)grasveld
- Bostuin
- Kinderboerderij
- Duikelrek & klimrek

Wisselend gewaardeerde inrichtingselementen

Wisselend gewaardeerd worden de volgende inrichtingselementen:

- Speelbosjes
- Boomstammen
- Glijbaan (kan heel fijn zijn, maar ook te druk)
- Basketbalveld/tafeltennistafel (afhankelijk van geslacht)

Negatief gewaardeerde inrichtingselementen

Niet gewaardeerd worden de volgende inrichtingselementen:

- Struiken (waar niets te doen is en/of wespen, teken en bijen zitten)
- Een heuvel (te druk; stoeien)
- Vijver
- Zandbak
- Fietsenrekken
- Bankjes

8.2 Conclusies

Groene schoolpleinen hebben een meervoudig positief effect

Dit onderzoek toont aan dat groene schoolpleinen een meervoudig positief effect hebben. Groene schoolpleinen worden meer gebruikt voor educatieve doeleinden, hebben een positieve invloed op het welbevinden van jongere kinderen (groep 4 en groep 5) op school, en hebben een (klein) positief effect op het concentratievermogen na de pauze van jongens.

Groene schoolpleinen worden significant beter beoordeeld

Groene schoolpleinen worden significant beter beoordeeld door alle deelnemersgroepen dan grijze schoolpleinen. Leerlingen, ouders, leerkrachten en directeuren zijn meer tevreden over hun schoolplein indien deze groen is.

Vieze kinderen en viezere school door groen(er) plein is geen groot probleem

Groene en groen-grijze schoolpleinen leiden tot meer viezigheid in school en tot viezere kinderen. Leerkrachten, directie en ouders ervaren dit echter niet als een wezenlijk probleem.

Voordelen van groen plein weegt op tegen de hogere kosten

De onderhouds- en schoonmakenkosten van groene schoolpleinen zijn hoger dan de kosten van grijze pleinen. Echter, de voordelen die een groen schoolplein biedt wegen volgens leerkrachten en directies op tegen deze hogere kosten.

Positieve waardering voor bepaalde inrichtingselementen

Wat betreft de inrichting laat het onderzoek zien dat inrichtingselementen worden gewaardeerd die: 1) gelegenheid bieden tot ontspanning; 2) uitnodigen 'iets te doen'; 3) uitdagen tot veelzijdig bewegen; 4) gevarieerd spel ontlokken, en 5) gelegenheid bieden tot zintuiglijk ervaren.

8.3 Aanbevelingen

In deze paragraaf worden enkele aanbevelingen gedaan voor de inrichting van (groene) schoolpleinen (paragraaf 8.3.1) en voor vervolgonderzoek (paragraaf 8.3.2). Voor de interpretatie van de aanbevelingen is van belang dat in dit onderzoek alleen het gebruik en de ervaringen van leerlingen, ouders en leerkrachten uit groep 4, 5 en 6 zijn meegenomen. Voor een kwalitatief goede inrichting van het plein zijn eveneens het gebruik en de ervaringen van leerlingen, ouders en leerkrachten van de overige groepen van belang (zie ook paragraaf 8.3.2).

8.3.1 Aanbevelingen voor de inrichting van (groene) schoolpleinen

Ten aanzien van de inrichting van (groene) schoolpleinen kunnen de volgende aanbevelingen worden geformuleerd:

Aanbeveling 1: Houd bij de inrichting van het schoolplein rekening met in verschillen in (spel)behoefte van kinderen afhankelijk van leeftijd, geslacht.

Aanbeveling 2: Een gewaardeerd schoolplein biedt gelegenheid tot ontspanning, nodigt uit tot activiteit, leidt tot veelzijdig bewegen, ontlokt gevarieerd spel, en biedt uiteenlopende zintuiglijke ervaringen.

Aanbeveling 3: Gewaardeerde groene schoolpleinen bevatten inrichtingselementen als een grasveld, een bostuin, speelbosjes, een kinderboerderij en boomstammen.

Aanbeveling 4: Gewaardeerde groene schoolpleinen bevatten geen struiken die wespen, bijen en teken aantrekken.

Aanbeveling 5: Maak een combinatie van groene en grijze inrichtingselementen en waarborg de mogelijkheid voor seizoensspellen op het schoolplein.

Aanbeveling 6: Communiceer met betrokkenen (ontwerpers, uitvoerders en gebruikers) vanaf de ontwerpfasen over de fysieke en sociaal-emotionele veiligheid van de leerlingen op het schoolplein. Bespreek met elkaar de mogelijkheden om enerzijds (het gevoel van) veiligheid te waarborgen en anderzijds een uitnodigende speelleeromgeving te ontwikkelen.

Aanbeveling 7: Communiceer met betrokkenen over de voor- en nadelen van een bepaald type (groen, groen-grijs, grijs) schoolplein, zoals welbevinden, concentratie, aansluiting bij het onderwijs, vuil en kosten, en maak hierin een afweging.

8.3.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Dit onderzoek is een van de eerste onderzoeken waarin inzicht wordt geboden in de ervaringen, het gebruik en de effecten van groene schoolpleinen. Ook volgen uit het onderzoek enkele aanbevelingen voor de inrichting van een (groen) schoolplein. Het is echter wel belangrijk om te vermelden dat het hier gaat om een pilotonderzoek. Dit betekent dat met dit onderzoek een eerste indruk wordt verkregen van mogelijke relaties.

Er is gekozen om in dit onderzoek te werken met vijf scholen en drie verschillende type schoolpleinen. Hierdoor is niet met zekerheid te zeggen dat sommige van de gevonden effecten samenhangen met de school (bijvoorbeeld het lesprogramma of type leerlingen dat de school bezoekt) in plaats van het type schoolplein. In een vervolgonderzoek zal dan ook meer rekening moeten worden gehouden met schoolkenmerken.

Dit geldt tevens voor het oppervlakte van het schoolplein. In het hier beschreven onderzoek verschillen de scholen, en daarmee in het oppervlakte dat leerlingen in de pauze tot hun beschikking hebben. Dit kan ook effect hebben gehad op de resultaten. Daarom zou nader onderzoek moeten uitwijzen of de resultaten ook worden gevonden indien wordt gewerkt met een interventieonderzoek waarin een plein wordt vergroend. Dan kan worden nagegaan wat de effecten zijn van het veranderen van een grijs in een groen schoolplein bij een zelfde populatie leerlingen, team en oppervlakte van de buitenruimte. Op dit moment wordt in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken door Alterra (Wageningen) een dergelijk onderzoek uitgevoerd bij vijf scholen in Rotterdam. Eind 2013 zullen de resultaten van dit onderzoek bekend zijn.

Met het oog op vervolgonderzoek kunnen de volgende aanbevelingen worden geformuleerd:

Aanbeveling 8: Er is vervolgonderzoek nodig waarin wordt nagegaan in hoeverre leerlingen, ouders en leerkrachten van andere scholen en uit andere leerjaren dezelfde wensen en behoeften hebben ten aanzien van hun schoolplein.

Aanbeveling 9: Er is nader onderzoek nodig om na te gaan hoe een groen schoolplein intensiever kan worden gebruikt als onderwijsleeromgeving en een integraal onderdeel kan vormen van de dagelijkse onderwijs praktijk. Een eerste aanzet voor een dergelijk onderzoek wordt momenteel uitgevoerd binnen de kenniskring van het lectoraat Natuur & Ontwikkeling Kind van de Hogeschool Leiden.

Aanbeveling 10: Tot slot is vervolgonderzoek nodig om na te gaan of de resultaten uit dit onderzoek ook terug zijn te vinden in een grootschaliger onderzoek.

Literatuurlijst

1. Department of Health, Physical Activity, Health Improvement and Protection (2011) *Start Active, Stay Active: A report on physical activity from the four home countries' Chief Medical Officers*. Department of Health, UK, July 11th 2011.
2. Hills, A., King, N. and Armstrong, T. (2007) The Contribution of Physical Activity and Sedentary Behaviours to the Growth and Development of Children and Adolescents Implications for Overweight and Obesity. *Sports Med*, 37(6), p. 533-545.
3. Slentz CA, Houmard JA, Kraus WE. (2007) Modest exercise prevents the progressive disease associated with physical inactivity. *Exercise and sports sciences reviews*. 35:18-23.
4. Pate RR, Pratt M, Blair SN, et al. (1995) Physical activity and public health: a recommendation from the Centers for Disease Control and Prevention and the American College of Sports Medicine. *JAMA*: 273:402-407.
5. Janssen, I., Katzmarzyk, P., Boyce, W., Vereecken, C., Mulvihill, C., Roberts, C., Currie, C. and Pickett, W. (2005) Comparison of overweight and obesity prevalence in school-aged youth from 34 countries and their relationships with physical activity and dietary patterns. *Obesity reviews*, 6, p. 123-132.
6. Frelier, M. et al. (2007) Wat beweegt kinderen? Een onderzoek naar het sport- en beweeggedrag van kinderen. Nicis Institute; Den Haag, Nederland. ISBN 978-90-77389-51-5.
7. Hildebrandt, V.H., Chorus, A.M.J., & Stubbe, J.H. (2010). *Trendrapport bewegen en gezondheid 2008/2009*. Leiden: TNO Kwaliteit van Leven.
8. Wofford, L. (2008) Systematic Review of Childhood Obesity Prevention. *Journal of Pediatric Nursing*, 23(1), p. 5-19.
9. Biddle SJH, Sallis J, Cavill L. (1998) Young and active: physical activity guidelines for young people in the UK. London: Health Education Authority.
10. Stratton G. (2000) Promoting children's physical activity in primary school: an intervention study using playground markings. *Ergonomics*;43(10):1538-46.
11. Stratton G, Mullan E. (2005) The effect of multicolor playground markings on children's physical activity level during recess. *Preventive Medicine*;41:828-33.
12. Ridgers ND, Stratton G, Fairclough SJ, et al. (2007) Long-term effects of a playground markings and physical structures on children's recess physical activity levels. *Preventive Medicine*: 44:393-7.
13. McCurdy, L., Winterbottom, K., Mehta, S. and Roberts, J. (2010) Using Nature and Outdoor Activity to Improve Children's Health. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 5, p.102-117.
14. Onderwijsraad. (2010) Advies Scholen en leerlingen met gedragsproblemen. Den Haag. Nederland.
15. Kuo, F. en Taylor, A. (2004) A potential Natural Treatment of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: Evidence From a National Study. *American Journal Public Health*. 94, p.1580-1586.
16. Maller, C. (2005) Hands-on Contact with Nature in Primary Schools as a Catalyst for Developing a Sense of Community and Cultivating Mental Health & Wellbeing. *Einganga - Journal of the Victorian Association for Environmental Education*. 28(3).
17. Wells, N. en Evans, G. (2003) Nearby Nature: A Buffer of Life Stress Among Rural Children *Environment and Behavior*. 35(3), p. 311-330.
18. Bell, A. and Dymont, J. (2008). Grounds for health: the intersection of green school grounds and health-promoting schools. *Environmental Education Research*. 14(1), 77-90.
19. www.groeneschoolpleinen.nl/content/waarom
20. De Graauw, C., van Loo, M., van Putten, M. en Roobol, M. (2009) Verandering van speelgedrag op een groen schoolplein. Een casestudie. Rotterdam: Gemeente Rotterdam, Sport en recreatie.

21. Brink, L., Nigg, C., Lampe, S., Kingston, B., Mootz, A. and van Vliet, W. (2010) Influence of Schoolyard Renovations on Children's Physical Activity: The Learning Landscapes Program. *American Journal of Public Health*. 100(9), p.1672-1678.
22. Dymont, J.E., Bell, A.C. & Lucas, A.J. (2009). The relationship between school ground design and intensity of physical activity. *Children's geographies*, 7 (3): 261-276.
23. Wechsler, D. (1955). Wechsler Adult Intelligence Scale manual. New York: Psychological Corporation.

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door:

KNOOPPUNT
bouwen met groen

